

Alexander Fenes

Fra asken til ilden

En fortelling om ulike strategier avhoppere fra yakuzaen anvender når de re-domestiserer ferdigheter og kunnskaper, samt mobiliserer kompetansen gjennom aktør-nettverk for å ta ett oppgjør med sitt tidligere liv.

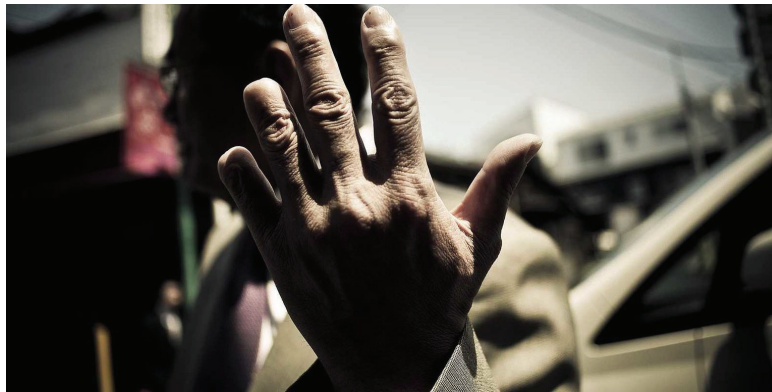
Paying the price (Kusters, 2018).

Masteroppgave i Science & Technology Studies
Veileder: Tomas Moe Skjølvold & Robert Næss
Mai 2019

Alexander Fenes

Fra asken til ilden

En fortelling om ulike strategier avhoppere fra yakuzoen anvender når de re-domestiserer ferdigheter og kunnskaper, samt mobiliserer kompetansen gjennom aktør-nettverk for å ta ett oppgjør med sitt tidligere liv.

Paying the price (Kusters, 2018).

Masteroppgave i Science & Technology Studies
Veileder: Tomas Moe Skjølsvold & Robert Næss
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for tverrfaglige kulturstudier

Denne masteroppgaven inngår i masterprogrammet i **Studier av kunnskap, teknologi og samfunn (STS)**

Masterprogrammet i STS ved NTNU inneholder en felles skoleringsdel i teori og metode på til sammen 67,5 studiepoeng, inklusive prosjektemnet «Eksperter i team» på 7,5 studiepoeng, i tillegg til denne masteroppgaven på 52,5 studiepoeng. Masteroppgaven er en vitenskapelig avhandling som kandidaten har skrevet under veiledning av en/flere vitenskapelige ansatte. Dette masterstudiet representerer en ytterligere fordypning og kunnskapsoppbygging i forhold til studentens bachelorgrad. Målet er at kandidatene har tilegnet seg kunnskaper og ferdigheter som gjør at han/hun kan analysere og løse komplekse problemstillinger som er relevante for- og kan anvendes på ulike sektorer og arenaer i samfunnet. Et masterstudium i kunnskap, teknologi og samfunn (STS) gir slik kvalifikasjoner for arbeid innenfor et bredt spekter av områder: innen forskning og undervisning, offentlig og privat administrasjon, medier og informasjons- og opplysningsvirksomhet, utredningsarbeid og strategi/politikkutvikling.

Forord

Gjennom de siste fem årene som student har jeg lenge sett frem til denne oppgaven. Jeg har gledet meg til å kunne benytte de forståelsene jeg har opparbeidet meg, opp mot en selvvalgt tematikk. Jeg lærte fort at den akademiske veksten ikke stopper når man starter på en slik oppgave, men at selve prosessen med å produsere denne oppgaven har bidratt til min akademiske forståelse. Ikke bare i den forstand at jeg ser hvordan jeg kan anvende fagfeltet mitt, men også ved å se en problemstilling opp mot andre fagfelt, og den virkelige verden. Jeg valgte oppgavens problemstilling med et ønske om å kunne produsere en oppgave som både kunne være dagsaktuell, samtidig som den skulle være samfunnsmessig og akademisk relevant.

For å kunne oppnå disse målene er det en rekke personer som aktivt har involvert seg, og bidratt til at jeg kunne nå disse målene. Først av alt må jeg takke informantene mine. De var villige til å snakke med meg om sensitive temaer og vonde minner fra fortiden. Innsikten dere bidro med var uvurderlig for å underbygge oppgavens formål. Grunnet oppgavens natur velger jeg å ikke nevne deres navn av respekt for deres anonymitet og privatliv. Videre vil jeg takke mine veiledere: Robert Næss og Tomas Moe Skjølsvold. Fra begynnelsen var dere positive til min noe ukonvensjonelle tilnærming til oppgaven. Takk for at dere alltid har vært tilgjengelige for samtaler og diskusjoner rundt ulike utfordringer i prosessen. Uten deres stødige rammer hadde nok oppgaven i mye mindre grad vært formålstjenlig. Jeg vil også takke Nora Levold, Vivian Anette Lagesen og Jenny Melind Bergschöld for å ha hjulpet meg med konseptutviklingen, guidet meg utenom de store fallgruvene og gitt meg en dypere innsikt i metodisk anvendelse av faget. Jeg vil også takke mine studiekamerater: Niri, Mayra, Sunniva og Kristine for mange gode diskusjoner og samtaler rundt oppgaven

Videre vil jeg takke henholdsvis min familie og svigerfamilie. Takk til min mor og min far, Karina og Steinar, for deres bidrag som samtalepartnere og korrekturlesere på mitt arbeid. Videre skylder jeg min takknemlighet til mine svigerforeldre, Noriko og Erik. Uten deres enorme bidrag til feltarbeidet ville ikke denne oppgaven være mulig. Jeg er evig takknemlig. Til slutt vil jeg takke min kone, Manna, som har gitt sin endeløse støtte til meg gjennom alle mine år som student, gjennom alle utfordrende stunder og lange kvelder. Ikke minst takk for ditt arbeid som tolk, samtidig som du er verdens beste mor for våre nydelige døtre, Naomi og Erika. Takk skal dere alle ha.

Alexander Fenes

Trondheim, april 2019.

Abstract

This paper seeks to explore how dissidents from the Japanese mafia (yakuza) manages to distance them self from the criminal network, and which strategies they use to achieve this. Methodologically the thesis draws on loosely structured qualitative interviews. The informants who make up the empirical material for the paper, is eight males ages ranging from 20-60 years of age. All of the informants, in one-way or another, has managed to distance themselves from their previous criminal endeavors for the benefit of a more conventional life style. The analysis draws on inspiration from grounded theory and “stegvis-deduktiv induktiv metode”. The reader should expect an analysis which draws heavily upon the empirical material. In addition, I utilize theoretical tools from the STS-field of study. I actively use actor-network theory and domestication perspectives to establish the theoretical framework of the thesis.

Through the chronological structuring of the thesis analysis chapters, I will show different consequences the informants face when they decide to leave the yakuza. The thesis will show how the informants go through a process of transforming, relating to their gang tattoos, and how they themselves uses their tattoos as active parts in different actor-networks. This is the beginning of their path to redemption. Further ore I show how the informants actively draw on familiar relations to establish a foundation for the new relations they wish to live in. further these familiar relations become the jumping off point for the expansion of the informants relational actor-networks. Through the new actor-networks, the informants re-domesticate knowledge form their previous criminal lives. This re-domesticated knowledge is mobilized through legitimate networks and is an essential park in the informant’s strategy to be perceived as a good citizen in the community.

The informants use their re-domesticated knowledge pertaining to criminal entrepreneurship to establish businesses and volunteer organizations who contribute to society. For some of the participants this strategy leads to establishment of large religious, and or, help organizations who actively work to better the society and community around them. By looking at the different strategies the informant consciously utilize, we can create a more nuanced picture of the work being done to separate oneself from past criminal relations, and how to better get back to society and an appreciated member of it. If you see the thesis in the light of the current gang problem in Norway, and the rest of the word, you can draw out some generalizing trends its worth wile to facilitate in the already ongoing preventative work.

Sammendrag

Denne oppgaven utforsker hvordan avhoppere fra den japanske mafiaen (yakuza) klarer og sidestille seg det kriminelle nettverket, og hvilke strategier de bruker for å oppnå dette. Metodologisk trekker oppgaven på løst strukturerte kvalitative intervjuer. Informantene som danner oppgavens datagrunnlag er 8 menn i alderen 20-60 år som alle, i noe ulik grad, har klart å distansere seg sitt kriminelle virke til fordel for et mer konvensjonelt liv. Analysen trekker på inspirasjon fra «grounded theory» og stegvis-deduktiv induktiv metode. Leseren kan forvente en empirinær analyse. I tillegg trekker jeg aktivt på teoretiske verktøy fra STS-feltet. Jeg bruker aktør-nettverks teori og domestiseringsperspektiver for å etablere oppgavens teoretiske rammeverk.

Gjennom den kronologiske oppbygningen av oppgavens analyse, komme jeg til å vise til ulike konsekvenser informantene møter etter de sidestiller seg yakuzaen. Oppgaven kommer til å vise hvordan informantene gjennomgår en personlig omstillingsprosess relatert til sine gjengtatooveringer, og hvordan de selv anvender tatoeringene som aktive deler i ulike aktør-nettverk. Dette er starten på endringsprosessen alle informantene gjennomgår i sitt arbeid med å distansere seg fra sitt tidligere kriminelle liv. Videre viser jeg hvordan informantene aktivt trekker på familiære bånd for å etablere en grunnmur i de nye relasjonene de ønsker å leve i. De familiære relasjonene viser seg å bli springbrett for utvidelse av informantenes relasjonelle aktør-nettverk. Gjennom de nye aktør-nettverkene re-domestiserer informantene tidligere kriminell kunnskap, og mobiliserer kunnskapen gjennom legitime nettverk for å styrke sin posisjon, som omgjengelig samfunnsborger, i lokalsamfunnet.

Informantene bruker videre sin re-domestiserte kunnskap om kriminelt entreprenørskap til å etablere virksomheter og frivillige praksiser som er med på å bidra inni samfunnet. For noen av informantene bunner strategien ut i etableringen av store religiøse, eller hjelpeorganisasjoner som aktivt jobber for å bedre samfunnet de finner seg i. Gjennom å se på de ulike strategiene informantene bevisst benytter seg av danner man seg et mer nyansert bilde av arbeidet som gjøres for å sidestille seg tidligere kriminelle relasjoner, og å komme tilbake til samfunnet som en fullverdig samfunnsborger. Ser man oppgaven i lys av den aktuelle gjengproblematikken i Norge og verden for øvrig, kan man trekke noen generaliserende trender det er verd å bygge opp under i det pågående forebyggende arbeidet.

Innholdsfortegnelse

Forord	iii
Abstract	v
Sammendrag	vii
En dag i Japan	xi
Kapittel 1 - Innledning	1
Tidligere forskning	3
Kriminalitet	3
Yakuza.....	5
Kapittel 2 - Teoretiske perspektiver	7
Sosiologiens tilnærming	8
Stigma.....	8
Aktør struktur	8
Habitus	9
Sosial kapital og klasseteori	9
Science and technology studies	10
ANT	10
Ny-ANT	12
Domestisering	14
Re-domestisering av praksis	15
Kapittel 3 - Metode	16
Utformelsen av forskningsspørsmålet	16
Oppgavens datagrunnlag	17
Operasjonalisering.....	17
Utvalg av informanter	17
Analytisk blick	20
Forskningsetiske retningslinjer, Anonymisering og konfidensialitet.....	21
Prosjektets validitet og reliabilitet	22
Kapittel 4 - Den kulturelle konteksten	24

Rette på noen stereotypier	24
Yakuzaen	25
Kapittel 5 - Analyse.....	28
Kapittel 6 - Bruddet.....	29
Blekket	36
Kapittel 7 - Liminalitet og lokal tilhørighet.....	44
La Familia	48
Nettverk på nye fronter	50
Kapittel 8 - Gjenfødelse	55
Fra kriminelt til samfunnsentreprenørskap	59
Motivasjon og drivkraft	67
Kapittel 9 - Konklusjon	71
Kildeliste.....	76

En dag i Japan

Klokken er sju om morgenen, alarmen piper. Utenfor hotellvinduet mitt er det et yrende folkeliv. Det myldrer av mennesker. Folk skal på jobb. Den evige strømmen av mennesker, som perfekt stiller seg opp bak hverandre for å danne den mest organiserte køen du noen gang har sett. Jeg tar meg god tid. Jeg har vært i Tokyo før. Jeg vet hvordan togene fungerer om morgenen. Endeløse perronger med dresskledde menn som presses inn i togvognene av dedikerte arbeidere på perrongen. Det hele foregår i stillhet. Kun avbrutt av en og annen konduktør som blåser i fløyta, eller roper noen korte kommandoer over høyttaleranlegget. Det hele er en perfekt koreografi, en symbiose mellom mennesker og system. For utenforstående fremstår det imponerende.

Dette er min sjette gang i Japan. Til sammen har jeg vært her i nesten ett år. Fremdeles fremstår denne dansen imponerende for meg. Den tilsynelatende perfekte organiseringen av samfunnet stopper ikke der. Jeg hopper på toget og nyter den stille turen frem til destinasjonen. På vei ut av togstasjonen åpner det seg et skue som aldri slutter å imponere. Shibuya-krysset. Selv om det kan virke som en merkelig ting å få med seg for en turist, er det ikke mindre imponerende å se opp mot 2500 mennesker krysse for hver gang den blinkende mannen skifter farge fra rødt til blått. Jeg gir meg ut i trafikken og blir en del av den pulserende folkemengden hvor alle kjenner sin plass i systemet.

Som den halvpatriotiske nordmannen på ferietur jeg er, tar jeg meg en tur innom den norske kaffebaren Fuglen, en femten minutters spasertur vekk fra de travleste gatene i Shibuya. Jeg har en hel dag alene, og stresser ikke med den siste slumpen som ligger og blir kald nederst i koppen mens jeg ser verden passere forbi. Det slår meg at det mest imponerende med det jeg har vært vitne til, er ikke hvor mange mennesker som handler sømløst sammen i sin utøvelse av hverdagen, men hvor rent alt er. Hvordan er det mulig? Jeg tenker tilbake, sjeldent finner du en offentlig søppelbøtte i Tokyo. Hvor havner all søpla? Alt har virkelig sin plass i dette samfunnet.

Den enorme Yoyogi-parken er ikke langt unna, så jeg rusler over mot den, i førti varmegrader og den tyngende luften. Parken er enorm. På min to timer lange ferd fra den ene enden til den andre, kan jeg se studenter som konkurrerer i å produsere de mest instagramvennlige bildene, barn som spiller baseball og eldre par som lufter hundene sine. Jeg fortsetter til det ene hjørne av parken, hvor parken minner mer om en skog enn en park midt i en av verdens største byer. Mellom trærne skimter jeg plutselig store stykker av blå plast. Det ser ut til å være presenninger i skogen. Det slår meg at dette står i sterk kontrast til det jeg har lært å kjenne av Tokyo; Søppel i en offentlig park, det kan ikke være mulig? Jeg går nærmere, og finner fort ut at det slett ikke er søppel noen har etterlatt seg her blant trærne, men at jeg har støtt på en enorm teltlandsby med hjemløse.

Jeg går meg på en eldre kar som ligger og soler seg ved sin velbrukte sykkel. Som den skamløse hobbyfotografen jeg er, spør jeg ham, på engelsk, om jeg kan ta et bilde av ham. Det er åpenbart at han ikke forstår meg. Jeg trekker frem kameraet å spør igjen på en noe usikker japansk. Han svare meg raskt, jeg kan ikke påberope meg å forstå alt, men jeg aner en positiv tone, og kommer frem til at han ikke har noe problemer med at jeg tar bilde av ham. Jeg setter meg ned på kne og forsøker å fokusere linsa på tatoveringene jeg legger merke til under den solbrune huden. Jeg trykker på utløseren og foreviger den veldreide kroppen som ligger på bakken, og mitt første møte med den japanske mafiaen - en av de utstøtte.

Kapittel 1 - Innledning

Det er en kjent fenomen at demokratiske stater sjeldent går til krig mot hverandre (Owen, 1994). Denne gjensidige demokratiske pasifismen, eller demokratiske freden, som det kalles, tillater oss å se på andre utfordringer stater står ovenfor i fredstid. Flere vil argumentere for at de mest omfattende, og potensielt skadelige truslene mot en stat i fredstid er terrorisme og organisert kriminalitet, da særlig i form av kriminelle nettverk og gjenger. I denne oppgaven kommer jeg til å fokusere på den sistnevnte trusselkategorien.

Her i Norge har vi de siste tre årene hatt en bekymringsverdig økning i den organiserte gjengkriminaliteten (Kristiansand kommune & Politiet, 2016; Politiet, 2018). Dette har blitt møtt med en rekke reaksjoner fra lokalsamfunn, medier, lokale og nasjonale politikere (Bøhler, 2018; Bøhler, Vågsild, Aasen-Svensrud, & Støre, 2018; Mogen, 2018; Mogen & Hansen, 2018; Nettavisen, 2018). Sommeren 2018 ble det arrangert folkemøte på Holmlia i Oslo i regi av politiet. Dette ble istandsatt som en reaksjon på den økende mengden unge medlemmer i gjenger som «Young Guns», «Youngbloods» og «B-gjengen». Politiets egen statistikk viser en økning i antall unge kriminelle, (under 18 år), på 25,3 % i perioden 2015-2017 (Politiet, 2018). Dette har fått både Regjering og Storting på banen. Justisdepartementet bevilger 50 millioner kroner ekstra til Oslo-politiet over statsbudsjettet 2019. I samme periode bevilger barne- og likestillingsdepartementet 10 millioner kroner til barnevernet i Oslo, for at de bedre kan følge opp ungdommer i utsatte miljøer (Barne- og likestillingsdepartementet, 2018; Justis- og beredskapsdepartementet, 2018). Representanter i Stortinget kommer også med henstillinger på gjengproblematikken gjennom representantforslag 39S (Bøhler mfl., 2018). Her kommer det frem forslag til endringer i lovverket for å motarbeider rekrutteringen inn i disse miljøene.

Det er ikke bare i Norge vi finner oss i denne situasjonen. Både i USA og i Eurosonen har man satt inn store tiltak for å kartlegge gjengkriminalitet. Trenden viser at den generelle kriminaliteten går noe ned, men at gruppen unge kriminelle øker. Eurosonen har i likhet med Norge startet omfattende preventive initiativer inn mot miljøene (Bellis & Hughes, 2018; Egleby Jr, Howell, & Harris, 2014; Smith & Egan, 2014). Flere forskere fra ulike grener er på banen for å gi et mer nyansert bilde av situasjonen. Forskningen belager seg i stor grad på å forklare mekanismer for rekruttering, og til dels distansering til kriminelle gjenger. Noen svært få, setter søkelyset på tiden etter en person har brutt med den organiserte kriminaliteten. Trekker man ut tidsperioden etter bruddet minker antall studier

betraktelig. Jeg kommer til å trekke frem noen eksempler på dette når jeg går dypere inn i den tidligere forskningen på feltet senere i oppgaven.

Trenden med manglende forskning gjorde meg interessert, da det virket relevant å kunne si noe om avhopperes evne til komme seg tilbake, og fungere, i det sivile samfunnet. Det er ikke bare i USA og Europa vi ser økende gjengkriminalitet. Stater i Asia har også satt et økt fokus på kriminelle gjengers trusselbilde (National Police Agency, 2018; OCCRP, 2017; Reilly Jr, 2014; Reuters, 2019). Det er også her vi finner noen av de mest notoriske kriminelle organisasjonene som: Triadene i Kina, Kkangpae i Sør-korea og Yakuzaen i Japan. Med kontakter i Japan startet jeg søket mitt der. Det er kjent at tilbakefallsraten for kriminelle er svært høy, og for organisert kriminalitet er den enda høyere. Dette viser også studiene som ser på hvordan individer distanserer seg fra miljøene (Chu, Daffern, Thomas, & Lim, 2012; Di Placido, Simon, Witte, Gu, & Wong, 2006; Myner, Santman, Cappelletty, & Perlmutter, 1998; Papp mfl., 2016). For avhoppere fra den japanske mafiaen, yakuzaen, ligger tilbakefallsraten rundt 98 % (Noboru, 2018). Forklaringsmekanismene som belyses i forskningen er i stil, de negative. Hvorfor faller så mange tilbake i kriminalitet. Hvilke sosiale eller institusjonelle krefter underbygger denne praksisen. Jeg ønsker å snu det hele på hodet. Istedenfor å fokusere på hvorfor over 90 % ikke klarer å fungere i det sivile samfunn, ønsker jeg å forklare strategiene som gjør det mulig for fåtallet som klarer det. Problemstillingen blir derfor som følger:

P1: Hva slags arbeid gjøres når noen lykkes med å hoppe av fra den japanske yakuzaen, og hvilke strategier har avhoppere for å produsere nye nettverk etter bruddet?

Ved å ta utgangspunkt i avhoppere fra den største mafiaorganisasjonen i verden, som har et notorisk rykte på seg for å straffe dissidens. Ønsker jeg å vise til strategier som fungerer, selv under de mest ekstreme forholdene avhoppere fra organisert kriminalitet kan finne seg i. Jeg kommer til å starte med å gi et mer omfattende innblikk i forskningen på feltet jeg til nå kun har nevnt i korthet. Videre kommer jeg til å presentere leseren ovenfor noen vedtatte teoretiske praksiser, når det kommer til studiet av denne typen tematikk. Videre vil jeg presentere «Science and Technology Studies» (STS fremover), og konkret skissere ut det teoretiske rammeverket oppgaven kommer til å trekke på. Leseren vil få presentert Aktør nettverksteori (ANT fremover), med underkategoriene domestisering og montasjer. Samt en forståelse av hvordan de teoretiske verktøyene underbygger hverandre. Oppgaven vil så gå over i å vise til den metodologiske tilnærmingen til oppgavens problemstilling. For å svare på oppgavens problemstilling kommer jeg til å trekke på kvalitative intervjuer, gjort med informanter som har klart å distansere seg fra yakuzaen og kommet seg tilbake til et mer konvensjonelt liv. Videre vil oppgaven presentere et kort kapittel

rundt den Japanske konteksten før jeg vil legge frem og analysere oppgavens empiriske materiale opp mot det teoretiske rammeverket lagt tidligere i oppgaven gjennom tre analysekapitlet. Kapitlene vil være kronologisk strukturert i takt med utviklingen i informantenes liv. Til slutt vil oppgaven trekke sammen analysekapitlene og diskutere oppgavens funn. Oppgaven vil vise til hvordan informantene gjennom en omfattende omstillingsprosess tilpasser teknologi, adferd og kompetanse opparbeidet seg gjennom et kriminelt virke til det sivile samfunnet. Oppgaven kommer til å argumentere for at informantene oppnår omstillingen gjennom mobilisering av sin situerte kunnskap i nye, legitime, aktør-nettverk og montasjer.

Tidligere forskning

Forskning på kriminalitet, og gjengtilhørighet er ikke noe nytt. Dette har det vært forsket på i mange hundre år, hvorvidt man kan si at alt materialet kan påberope seg en vitenskapelig metodologi, er en annen. Først ønsker jeg å presentere forskningen som går på gjengkriminalitet, mekanismer som tar for seg innrulling, opprettholdelse og dissidens fra de kriminelle organisasjonene. Videre vil jeg vise forskning som knytter seg til yakuzaen og deres rolle som institusjon i samfunnet.

Kriminalitet

Noe av den første og anerkjente systematiske forskningen på kriminalitet finner vi ved det vi kjenner som «Chicago skolen». Denne gruppen med forskere strekker seg over flere år, og tar for seg en rekke ulike tematikker. Louis Wirth (Wirth, 1931), og Edwin Sutherland (Edwin Hardin Sutherland, 1929), er sentrale når det kommer å koble sosiale, og kulturelle faktorer opp mot utøvelse av kriminalitet. Sellin (Sellin, 1938), trekker også frem samspillet mellom det kulturelle, og subkulturelle vedrørende kriminell tilhørighet. Senere i sin karriere argumenterer Edwin Sutherland for at all oppførsel, også den kriminelle, er tillært gjennom samhandling og interaksjon med andre mennesker (Edwin H Sutherland, Williams, & McShane, 2015).

Dreier vi blikket fra «Chicago skolen» og til nyere forskning, finner vi flere forskere som trekker på denne sosiologiske tilnærmingen til kriminologi etablert tidlig på 1900-tallet. Nyere forskning stiller seg kritisk til sitt eget fagfelts tilnærminger til tolkning av ungdomskriminaliteten. Bolden viser i «Tales from the hood: an emic perspective on gang joining and gang desistance» (C. Bolden, 2013). Til at det eksisterer en forutinntatthet til hvordan unge blir med i kriminelle nettverk. Oppfatningen som eksisterer, argumentere Bolden, er at initieringsprosessen gjerne er et bevist valg, og at for å få innpass i gjengen må man gjennomføre et eller annet voldelig ritualer (C. L. Bolden, 2012; S. H. Decker & Lauritsen, 2002; Fleisher, 2002). Bolden argumenterer for at denne

oppfatningen av gjengmedlemskap er ukorrekt og lite nyansert. Bolden viser til at det finnes en rekke metoder og mekanismer som er i spill når det er snakk om gjengmedlemskap. Bolden er ikke alene i denne kritikken (C. Bolden, 2013; S. Decker, Decker, & Van Winkle, 1996).

Når det kommer til hva som foregår inne i ulike kriminelle miljøer eller organiserte kriminelle organisasjoner, finnes det også en rekke artikler og etablerte forskningsfelt. Konsensusen virker å være at kriminaliteten tilbyr en form for tilhørighet og kan skilte med en ny, og kanskje til tider bedre familie, enn deltakeren tidligere har erfart (C. Bolden, 2013; Craig, Vitaro, Gagnon, & Tremblay, 2002). Det eksisterer også gjerne hierarkier og særegne kulturer og subkulturer i slike felleskap. Slike kulturer er ofte særegne i praksis til hver enkelt organisasjon, men fyller generelt den samme funksjonen i de fleste. Rituelle praksiser eller overholdelse av et hierarki presenteres gjerne som en strategi for å skape identitet og tilhørighet, men også som et maktverktøy som en eventuell ledelse kan utøve sin kontroll (Valdez, 2009; Yablonsky, 1959).

Som tidligere nevnt er gjenginitiasjon og deltakelse svært gjennomforskede tematikker. Fenomenene er forsket på av en rekke ulike fagfelt. Fra kriminologi, sosiologi og juss. Flere innenfor disse fagfeltene har nå begynt å kritisere det overveldende fokuset forskningen har hatt på mekanismer rundt initiasjon og deltakelse. Forskere som Boden og Pyrooz og Decker har satt lys på det enorme tilbakefallet kriminelle har etter at de forsøker å distansere seg fra fortiden sin. De argumentere med at for å danne nødvendige og effektive hjelpemidler for mennesker som ønsker å leve et «konvensjonelt» liv, må man også forstå prosessen de går igjennom når de velger å distansere seg fra sitt tidligere kriminelle liv (Pyrooz & Decker, 2011).

Den metaforiske familien blir med tid en klar og sentral del av livene deres de bevist utøver (S. Decker mfl., 1996; Pyrooz & Decker, 2011). Og at i forlengelsen av dette kjemper de mot de samme mekanismene som enhver person ville strevd med om en ville forlate familien sin permanent (C. Bolden, 2013; Pyrooz & Decker, 2011). Dette resulterer i at å forlate en gjeng ikke nødvendigvis er synonymt med å forlate en kriminell tilværelse (Pyrooz & Decker, 2011).

Å forlate en gjeng og et kriminelt liv presenteres altså i forskningen som en strabasiøs og vanskelig ferd. Flere av bidragsyterne til feltet har som sagt, kritisert forskningen for å fokusere for lite på distanseringen fra gjengene og strategiene rundt bruddet. Gjennom å fokusere mer på dette aspektet av kriminalitet og gjengdynamikk finner forskerne flere ulike faktorer som spiller inn på prosessen.

Pyrooz og Decker argumenterer for at prosessen, langt på vei, er drevet av asymmetriske kausaliteter (Pyrooz & Decker, 2011). De finner også at for å overkomme den vanskelige prosessen er det viktig å distansere seg, ikke bare

ideologisk fra gjengen, men også geografisk. Dette fungerer da som en fysisk barriere mellom det nye og det tidligere livet. Både Pyrooz og Decker, og Bolden argumentere for at suksessraten for å forlate en gjeng eller kriminelt liv sterkt korrelerer med tertiær intervensjon (C. Bolden, 2013; Pyrooz & Decker, 2011).

Når det kommer til forskning som skisserer hva som skjer i etableringsfasen etter bruddet eksisterer det store hull. Det meste som eksisterer av artikler tar for seg effekten av tidligere kriminelt liv på informantenes hverdag (Krohn, Ward, Thornberry, Lizotte, & Chu, 2011; Melde & Esbensen, 2011; Pyrooz, 2014). Jeg vil argumentere for at denne typen studier, tar for seg viktige aspekter ved tidligere kriminelles vandring tilbake til samfunnet, men kommer til kort når de forsøker å forklare endringsprosessen tidligere kriminelle må igjennom. Dette fører til at man har en mangelfull forståelse av avhopperes strategier som virker positivt på deres fristillelse.

Yakuza

Jacob Raz fulgte en yakuzafamilie gjennom et helt år. Gjennom prosessen gjorde han en rekke observasjoner som går på hvordan yakuzaen ser på seg selv i relasjon til det øvrige samfunnet og hvordan de handler på denne forståelsen. Raz fokuserer på hvordan yakuzaen har et bi-stabilt, eller todelt måte å se, og presentere seg selv på (Raz, 1992). Og at denne presentasjonen av selvet differerer basert på hvem den intenderte mottakeren av disse signalene er. Raz argumenterer for at yakuzaen forsøker å selge seg selv inn som en del av den tradisjonelle japanske kulturen og at organisasjonen er en vokter av tradisjonelle verdier som stammer fra samuraitiden (Raz, 1992). Dette er det også flere som viser til (Hill, 2003; Kaplan & Dubro, 2012; Kersten, 1993). Til tross for denne måten å legitimere sin egen eksistens ovenfor samfunnet viser Raz til at det også eksisterer en annen måte å presentere seg selv på som går på kant med den første presentasjonen av organisasjonen. Den andre måten å se seg selv på er som en «outsider» i samfunnet. Noen som går på kant på loven og som er stolt av det. Denne todelte måten å presentere seg selv på ovenfor ulike deler av samfunnet manifesterer seg både i gruppenes ideologi og språk (Kaplan & Dubro, 1986; Raz, 1992).

Reilly Jr. (Reilly Jr, 2014) er en av forskerne på feltet som har gått analytisk til verks og vist til ulike implikasjoner ved statens lovgivning opp mot yakuzaen. Reilly tar for seg hvordan staten etter 1991 har gått fra å ikke ha noen form for lovgivning som begrenset mafiaens fremvekst eller utøvelse. Til å begynne å utforme et lovverk som til en viss grad skal ta for seg yakuzaen og problematikken som den medfører. Reilly visert til at loven som omtales som «Anti-Boryokudan law», er blitt endret i tre runder. Reilly Jr., kritiserer implementeringen av loven, da den kun i liten grad har hatt innvirkning på driftingen, og organisering av kriminelle nettverk i Japan (Reilly Jr, 2014).

Utseende spiller også, ifølge Raz, en essensiell rolle når det kommer til å uttrykke sin todelte tilknytning (Raz, 1992). Dette ser vi gjennom blant annet tatoveringer som er med på å symbolisere et overgangsrite (Kersten, 1993). Jeg kommer til å komme nærmere inn på tatoveringer senere i oppgaven. Videre uttrykkes denne todelte fremstillingen av seg selv til uttrykk i klesdrakten. Medlemmer bytter mellom tradisjonelle japanske kimonoer og vestlige dresser. I tillegg til metodene for selvrepresentasjon, beskrevet over, viser Raz også til at gjengene har egne publikasjoner, visittkort og gjennomfører en rekke lukkede ritualer. Raz argumenterer for at alle praksisene er laget slik at de skal tilfredsstillе yakuzaens indre dynamikk samtidig som de skal posisjonere seg i det øvrige samfunnet (Raz, 1992).

Nå som jeg har presentert noe av forskningen som omkranser oppgavens tematikk, og tilnærming, kommer jeg til å presentere noen av de teoretiske rammene det kanskje hadde vært naturlig å benytte seg av. Deretter kommer jeg til å presentere de teoretiske analyseverktøyene jeg vil benytte meg av. Jeg kommer videre til å argumentere for at disse verktøyene er bedre egnet til å adressere oppgavens problemstilling.

Kapittel 2 - Teoretiske perspektiver

Med tanke på hvilket fagfelt denne oppgaven skal skrives inn i, kan tematikken fremstå, ved første øyekast, som noe forvirret og distansert fra hvor STS fagfeltet befinner seg, og at tematikken tilsier at oppgaven hadde passet bedre inn i et sosiologisk masterprogram. Det stemmer for så vidt at hovedtyngden i STS-feltet ikke nødvendigvis tar for seg denne typen sosiale utfordringer i stor skala. Et kjapt søk i tidligere masteroppgaver, og vitenskapelige publikasjoner utgitt ved senter for teknologi og samfunn de siste 10 årene, viser hvilke temaer instituttet har fokusert på. De mest gjennomgående tilnærmingene er: fornybar energi, brukervedvirkning i teknologiutvikling, innovasjon og et generelt teknologisentriert utgangspunkt for temaer det forskes over (NTNU, 2018). Dette betyr dog ikke at verktøyene som ligger i STS-feltet er uegnet til å ta for seg en slik type problematikk. Tvert imot vil jeg argumentere for at verktøyene er høyst aktuelle i tilnærmingen til oppgavens tema.

Tar jeg for meg STS feltet i en bredere kontekst, finner jeg sporadiske lommer av forskere som tilnærmer seg lignende tematikker. Aihwa Ong, som ofte tar for seg marginaliserte, eller utstøtte grupper, tar ikke bare utgangspunkt i strukturene rundt gruppene; hun tar for seg hvordan strukturene blir forstått, tolket og opprettholdt av gruppene selv, og hvordan denne forståelsen kan føre til en endringsprosess «nedenfra og opp» (Asdal, Brenna, & Moser, 2001). Susan Leigh Star tar, i likhet med Ong, ofte for seg sosial problematikk, hvor teknologien ikke nødvendigvis er utgangspunkt for diskusjon. Til tross for likheten i tematikk, legger Star større vekt på studienes ontologiske og etymologiske bidrag. Star argumenterer for at man ikke kan ta utgangspunkt i en forutinntatt posisjon om hva den sosiale eller naturlige virkeligheten er, men at man må se på hvordan subjekter skapes i nye nettverk, og hvordan makt og marginalitet gjøres i nettverkene (Asdal mfl., 2001; Bowker & Star, 2000; Star, 1990). Dette leder senere opp til min presentasjon av Bruno Latours «nytolkning» av aktør nettverks-teori, og hvordan denne oppgaven posisjonerer jeg på linje med den relasjonelle tilnærmingen som skisseres. Først ønsker jeg å vise til en eventuell sosiologisk tilnærming, teoretisk, kunne ha sett ut, og vise hvor denne tilnærmingen ikke får med seg alle nyansene når det kommer til å belyse oppgavens problemstilling på en tilstrekkelig utfyllende måte.

Dette kapitlet må ikke leses som en ren kritikk av andre fagfelt, kun en fremvisning i noen hoveddekk jeg mener bedre belyses gjennom en annen tilnærming til tematikken. Å kritisere en tilnærming uten å gi en alternativ vei til målet er en lett skak, som enhver kan gjøre. Som sagt er ikke kritikken av sosiologiens tilnærming i seg selv hovedpoenget i oppgaven, men denne omveien må tas for å forstå hvordan verktøyene jeg videre kommer til å presentere, kan

bedre interagere og gi en mere presise forklaringer på fenomenet oppgaven ønsker å ta stilling til.

Å presentere sitt fagfelts tilnærming til fordel for et annet, uten å stille kritiske spørsmål ved det, ville være å overse hvor potensialet for fremgang ligger. Jeg kommer derfor til å peke på hvordan STS, gjennom flere år, også ved mitt eget institutt, ikke har klart å formidle nytteverdien i våre egne verktøy når det kommer til den tematiske tilnærmelsen til samfunnet. Til slutt vil jeg presentere hvordan jeg i denne oppgaven kommer til å bruke «STS-verktøyene» for å gi en relativt ny, og mer presis tolkning av oppgavens tema.

Sosiologiens tilnærming

Nå vil jeg først skissere, kort, noen av sosiologiens underliggende teoretiske tilnærminger. Dette vil ikke være en fremstilling av perspektivene i sin helhet, men en oppsummering for å vise til hvordan sosiologiens tilnærming, til dels, står i kontrast til det teoretiske grunnlaget oppgaven vil basere seg på.

Stigma

Erving Goffman er en av de store navnene innen moderne sosiologi. I 1963 utga han «Stigma: notes on the management of spoiled identity» (Goffman, 2009). I boken skisserer Goffman hvordan mennesker med identiteter som var avvikende fra samfunnets standarder ville forsøke å gjemme sine identiteter, ofte gjennom internalisering. Goffman argumenterer for at internaliseringen av, for eksempel kriminell fortid, fører til at personen vil leve i frykt for å bli oppdaget. I scenarioet Goffman presenterer blir individet undertrykt av samfunnets standarder for akseptabel oppførsel. Denne forståelsen av forholdet mellom individ og struktur plukkes senere opp av Bourdieu, som i likhet med Goffman, er en av den moderne sosiologiens store bidragsyttere.

Aktør struktur

En naturlig innfallsvinkel, fra et sosiologisk perspektiv, til oppgavens tematikk ville vært å ta for seg den åpenbare kampen mellom struktur og aktør. Strukturen legger føringer for hvordan aktørene kan oppføre seg innad i den. Man snakker gjerne om at den objektive sosiale strukturen som eksisterer i det sosiale feltet gjør seg gjeldene, og gjennomsyrer alle aspekter ved personers identitet, væremåte og praksis. For å forklare individens oppførsel i slike strukturer, viser sosiologien til en persons habitus. Konseptet fremsettes som en mekanisme for å forklare dynamikken mellom aktør og struktur. Bourdieu argumenterer for at strukturen du vokser opp i vil forme alle dine fremtidige valg, han peker da på menneskers ulike, men vedvarende, preferanser for møbler, klær og mat som et bevis for dette (Bourdieu, 2013).

Habitus

Jeg nevne habitus, tidligere. Dette er Bourdieus forklaringsmekanisme på hvordan vi handler i den strukturen vi eksisterer i. Aktørens handlinger gjennom en klassespesifikk habitus, og ytre handlingsbetingelser er det som gir individet sin plass i det sosiale rom. Rommet er igjen bestemt av objektive sosiale strukturer (Ritzer & Stepnisky, 2017). Vår habitus gjør seg gjeldende i alle aspekter i hverdagen. Hvordan vi «bare vet» hvordan vi skal reagere på ulike eksternaliteter, hvordan vi etablerer et stabilt, og forutsigbart selvilde. Konseptet er også ment å forklare hvordan internaliseringen av ulike praksiser gjør personlige klassereiser tilnærmet umulige, da vår identitet er sterkt forankret i vår oppvekst. Vår habitus legger altså strenge objektive strukturer for hvordan, og hva vi kan samhandle med i vår hverdag (Aakvaag, 2008).

Sosial kapital og klasseteori

Når man først eksisterer i den faste, varige og institusjonaliserte strukturen, må man trekke på ulike sider ved seg selv for å komme seg opp og frem i verden. Mønstrene man operer ut i fra kaller sosiologene «sosial kapital». Kapitalen ligger først og fremst i de taktiske og potensielle ressursene du kan trekke på for å oppnå ditt mål. Bourdieu argumentere for at det er et øvre tak på hvor mye kapital du kan trekke ut av deg selv, når det kommer til individuell måloppnåelse. Du er født inn i en rolle, og denne må ses i sammenheng med din økonomiske og kulturelle kapital. Om man ser på kapitalen som en ressurs, argumenterer Bourdieu for at det eksisterer en begrenset mengde ressurser alle kjemper om, dog ikke på lik linje. På bakgrunn av din totale kapital faller du innenfor en av tre klasser; den dominerende, middel, eller den dominerte klassen. Bevissthet rundt hvilken klasse man tilhører, eller implikasjonene av tilhørigheten, eksisterer kun sporadisk, argumenteres det for (Ritzer & Stepnisky, 2017; Aakvaag, 2008).

Det er ikke vanskelig å koble oppgavens tema opp mot konseptene; stigma, sosial kapital, habitus og klasseteori. Men å plassere informantens liv inn i denne allerede predeterminerte og rigide strukturen basert på harde objektive sosiale klasser, vil være å ta en uheldig snarvei. Ved å benytte denne noe sosialdeterministiske tilnærmingen vil det gå tapt en rekke interessante sammensetninger og konstellasjoner av mennesker og materielle artefakter, på tvers av disse antatte rigide sosiale rammene informantene må operere innenfor.

De brede sosiologiske tilnærmingene, eller forståelsene av forholdet mellom individer og struktur. Er i mange tilfeller fruktbare innfallsvinkler. Spesielt når det kommer til å forklare langsomme strukturelle endringer i samfunnet, hvor aktørene handler i tråd med flere predikerte parametere, og hvor praksisene er etablerte. Fenomenene jeg trekker frem i denne oppgaven skjer raskt; aktørene river seg bort fra internalisering av stigma. De hopper bakk over klassestrukturen,

og har et bevist forhold til sin plass i samfunnet og hvordan deres fortid har formet dem og deres handlinger. De sosiologiske tilnærmingene kan også forklare noen av de underliggende strukturene informantene mine står ovenfor, men ikke hvordan informantene bevist samhandler med dem. Jeg akter å begi meg ut på den lange veien. En vei hvor informantene selv kan definere den sosiale strukturen de er en aktiv og bevist del av. En vei hvor de samhandler med, og produserer nettverk som bidrar til, i første rekke, deres personlige endringsprosess, og som senere skal få betydning for ulike segmenter av det øvrige samfunnet. For å oppnå dette ønsker jeg å presentere STS feltet og ANT som hoveddramme for oppgavens teoretiske grunnlag. Jeg kommer også til å presentere nytolkninger, og mer nyanserte addisjoner til hovedteorien for å bedre kunne presentere en nyansert analyse av oppgavens empiriske materiale.

Science and technology studies

«Science and technology studies» (STS) er i mange sammenhenger et relativt nytt fagfelt som fikk sin fremvekst i akademiske miljøer på starten av 1960-tallet (Shapin 1995). Fagretningen startet som et tilsvarende på den tids forskning på teknologiutvikling, og hvordan man tilnærmet seg kunnskapsproduksjon. Gjennom de siste 60 årene med forskning har fagfeltets metodologi spilt over i et bredere tematisk grunnlag som nå omfatter studier av blant annet politikk, økologi, demokrati, bærekraft og en rekke andre tematiske områder. STS retningen karakteriseres ved å kritisere internalistiske og deterministiske forklaringsmekanismer. I første rekke relatert til teknologi og teknologideterminisme, men i senere tid har fagfeltet også gitt tilsvarende til de fleste deterministiske og internalistiske teoriene som betrakter samfunnet og tingene i det. Tilnærmingen til tematikken man studerer har gitt grobunn for flere teoretiske retninger innenfor STS, som: SCOT (social construction of technology), LTS (Large technological systems) og ANT (actor network theory). Jeg kommer til å bruke ANT og flere av dens underkategorier for å belyse oppgavens problemstilling.

ANT

Etter hvert som STS-feltet så på hvordan sosial konstruksjon påvirket utviklingen av, i første rekke, teknologi og vitenskap. Begynte sentrale forskere å stille spørsmål ved de tilnærmingene man tidligere hadde anvendt. I 1984 publiserte Michel Callon «some elements in a sociology of translation: domestication of the scallops and fishermen of St Brieuc Bay» (Callon, 1984). Artikkelen ses ofte på som det eksplisitte startskuddet for ANT som en teoretisk retning innenfor STS-feltet. Noen år etter kom Bruno Latour ut med et mer omfattende verk: «Science in action: How to follow scientists and engineers through society» (Latour, 1987). Boken skulle være med å underbygge den teoretiske retningen i flere tiår fremover. Denne nye tilnærmingen til vitenskap og teknologi valgte istedenfor å

se på hvordan sosial konstruksjon påvirket ulike aspekter i samfunnet; å fokusere på relasjonen mellom aktørene som er med på å gjøre denne konstruksjonen. Callon kritiserte også aktører innenfor sitt eget fagfelt. Han argumenterer for at det empiriske relativismeprogrammet innafor STS var alt for oppta av kun å basere seg på sosiale forklaringen når det kom til utformingen av teknologi. Og at denne retningen i seg selv hadde anlagt en viss form for internalistiske forklaringer, denne gangen ikke innad i teknologien, de forsøkte å belyse, men i det sosiale de ville forklare utviklingen med (Latour, 1987, 2005). For å korrigere tilnærmingen introduserer ANT ikke menneskelige-aktører, eller, «aktanter», inn i ligningen og legger vekt på samspillet mellom aktører og aktanter i utformingen av samfunnet. Ingun Moser tilbyr et flott bilde på denne sammenvevingen av objekter, individer og vedtatte sannheter:

«Essensen i ANT er at både sannheter og ting inngår i og opprettholdes av nettverkene de står i. Hvis nettverkene begynner å smuldre i et eller annet ledd, blir tingene og faktaene problematiske, de mister sin naturlighet og gitthet, og går i oppløsning. Men omvendt, hvis nettverkene er på plass, hvis de er solide og støtter seg på mange sterke relasjoner, er resultatet fakta, natur og teknologi» (Moser, 1998, p. 62-63).

I samspillet oppstår det konstellasjoner, eller nettverk som gjør aktørene i stand til å fremme, eller sette sine spor på ulike sfærer i samfunnet. Fra teknologi, til politikk og økonomi. For å forstå dannelsen, opprettholdelsen og aktiviteten innad, og mellom disse nettverkene presenterer Callon fire begreper han mener er sentrale i denne nye tilnærmingen han kaller translasjons sosiologi. Translasjon eller oversettelse, som det ofte blir kalt på norsk, skjer gjennom disse fire fasene. 1. *problematisering*, hvor problemet, eller formålet med en konstellasjon, defineres. Her identifiseres også hvilke aktører eller aktanter i nettverket som er de som er premissgiverne og kan opprette seg selv som obligatorisk pasasjepunkt 2. *interesseskaping*, beskriver prosessen med å dra flere aktører, eller aktanter inn i nettverket gjennom å tildele de ulike roller og symbolske betydninger 3. *innruling*, denne fasen er en glidende overgang fra den forrige. Her konkretiseres de ulike aktørenes rolle og betydning. Aktører og aktanter aksepterer sin rolle, og oppgave (i den grad aktanter kan vedkjenne seg en rolle) i nettverket 4. *mobilisering*, her ser vi at nettverket med alle sine konstellasjoner og kollektiver av aktører og aktanter begynner å trekke i samme retning mot et felles mål (Callon, 1984, 1986). Selv om nettverkene virker stabile, er de høyst dynamiske og kan skifte retning og brytes opp når som helst. Latour understreker i boken sin fra 2005, at man ikke kan ta konstellasjonene for gitt, og at måten man får nødvendig innsikt i hvordan nettverkene opererer er å: «Follow the actors themselves» (Latour, 2005, p.12).

Ny-ANT

ANT er, som vist, ikke en ny teoretisk retning som har sprunget frem de siste årene. Til tross for dette har den vist seg svært effektiv, når det kommer til å utvikle seg, og inkorporere ny kunnskap og nye tilnærminger, etter hvert som den er anvendt gjennom en årrekke. Noen av de sentrale opphavspersonene til teorien er de som har stått i ledtog for denne endringen. Bruno Latour, John Law og Shiela Jasanoff har alle vært inne på banen i en årrekke. Og de har alle vært med på å endre hva ANT er, betyr og hva det kan brukes til. Meningene deres differerer i stor grad på flere sentrale elementer i teorien, og de har alle langt til flere, og mer nyanserte begreper under ANT-paraplyen (Jasanoff, 2004; Latour, 1996, 2005, 2011; Law, 2008; Law & Hassard, 1999). John Law går så langt som å advare mot å prøve å definere den teoretiske retningen, og heller fokusere på fremføre den på en case til case basis (Law, 1997). Latour selv, oppsummerer ANT på denne måten; «*Alas, the historical name is «actor-network-theory», a name that is so awkward, so confusing, so meaningless that it deserves to be kept*» (Latour, 2005, p. 9).

En av de førende verkene for denne nyere iterasjonen av ANT, er Bruno Latours «*Reassembling the Social, an introduction to actor-network-theory*» (Latour, 2005). Her beveger teorien seg videre ut i verden. Latour argumenterer for at ANT-tilnærmingen skal kunne ta for seg et svært bredt tematisk grunnlag, som strekker seg over en myriade av arenaer og ulike sfærer i samfunnet. Tilnærmingen går fra å være en bestemt tilnærming til teknologi og vitenskap til å skli over i det som kan karakteriseres som en mer metodisk tilnærming basert på en ontologi som differerer fra andre sentrale samfunnsfaglige retninger (som beskrevet over). Hvor tidligere iterasjoner av ANT fokusere på hvordan samfunnsentreprenører spiller et spill hvor målet er å hevde sitt eget syn på verden, fasilisert gjennom nettverkene man deltar i, fokusere den nyere retningen i mye større grad på hvordan handlekraft, handling, påvirkning og effektene av disse sirkulerer mellom aktører og aktanter som deltakere i ulike kollektiver og hybride montasjer som jeg skal ta for meg senere i dette kapitlet. Skjølvold karakteriserer denne tilnærmingen som en «*Handlingsteori*» (Skjølvold, 2015, p.70). Nyere ANT fokuserer derfor i stor grad på hvordan samhandlingen og den sirkulære endringsprosessen, beskrevet over, er med på å produsere og rive ned ulike aspekter ved det sosiale samfunnet og i ytterste konsekvens samfunnet selv.

Latour argumenterer for en mye mer helhetlig tilnærming til det sosiale (Latour, 2005). Han viser til at vår måte å forstå det sosiale på er en essensiell komponent når det kommer til anvendelsen av ANT-analyse i våre arbeider.

«This is the reason why I am going to define the social not as a special domain, a specific realm, or a particular sort of thing, but only as a very

peculiar movement of re-association and reassembling» (Latour, 2005, p.7).

Ved å gjøre dette grepet går man bort fra uproductive «sosiale forklaringer» som kun gir oss anledning til å avbryte eller bortforklare sammenhengen og bevegelsen mellom aktører i ulike nettverk, og beveger oss mot et analytisk blikk hvor det å gjenoppta og forklare disse sammenhengene står sentralt. Latour argumenterer, til forskjell fra sosiologien, at disse sammenhengene i seg selv ikke er sosiale. Når en ny forbindelse eller et nytt nettverk er i ferd med å produseres, skjer dette i disse sammenhengene som i seg selv ikke er sosiale. Prosessen etterlater seg spor som speiler effektene av de nye forbindelsene (Latour, 2005).

For å bruke dette analytiske verktøyet beskriver Latour noen kjøreregler for hvordan man skal oppføre seg i samhandling med sitt empiriske materiale. 1. Rollen til ikke-menneskelige aktører kan ikke bare være bærere av form for symbolsk, eller naturalistisk verdi. De må ses på som fullverdige aktører i de nye konstellasjonene man undersøker. Nedslagsfeltet bør finne seg mellom den naturalistiske forklaringen av ting, som ting, og bør være mer effektiv i sin analyse av objektet enn kun å tillegge aktanten symbolsk verdi. 2. Hvilken retning presenterer man korrelasjonen? Etter man har analysert dataene sine, skal man ikke sitte tilbake med den samme svake forklaringsrammen, som man tidligere har brukt, for å bortforklare fenomener som ikke passer inn for hva det sosiale er. Det sosiale kan altså ikke ses på som en stabil ramme. 3. Fokuset skal ikke være på å dekonstruere eller spre det sosiale, utover. Hensikten med tilnærmingen er å kartlegge nye institusjoner, prosedyrer og konsepter som kan være med på å gi en ny forståelse av det sosiale. Dekonstruksjonen blir altså ikke målet i seg selv, men et nødvendig steg på reisen mot en ny, presis og mer nyansert forståelse av forbindelser som inngår i det sosiale (Latour, 2005).

Skal man kunne oppnå disse målene er det essensielt at man ikke har et reduksjonistisk syn på sine informanter, men lar de utfolde seg i sin forklaring av hva de oppfatter som det sosiale, og hvilken rolle de selv mener de innehar i de nye konstellasjonene. Vår rolle blir da ikke å bruke dem som forhåndsgodkjente representanter for predeterminerte typer vi ønsker å underbygge. Vi kan ikke lengre pålegge informantene en rigid og objektiv struktur som passer innenfor våre aksepterte akademiske normer. Ved å gå bort fra denne tilnærmingen vil man oppdage et nytt potensial i materialet sitt. Man vil også kunne få en langt mer detaljert innsikt i aktørenes strategier for opprettelse av forbindelser og aktørnettverk. Og hvilken intensjon som faktisk ligger bak. Gjennom denne analytiske tilnærmingen vil ANT forsøke å gjøre verden så «flat» som mulig (Latour, 2005), for å best mulig kunne etableringen av nye sammensetninger av aktører og aktanter. Selv om denne tilnærmingen forkaster rammer som predeterminerer handling, anerkjenner Latour at det finnes en rekke allerede eksisterende nettverk

og hybride montasjer. Montasjene vil hele tiden sende ut normative signaler om hvordan livet bør leves, eller hvordan man skal oppføre seg. Latour beskriver disse signalene som «formateringer» (Latour, 2005). Gjennom denne handlingen legger de allerede eksisterende aktør-nettverkene føringer for hvilke forhandlingsopsjoner, eller mangelen av det som er tilgjengelig for informantene. Ved å tilnærme seg stoffet på denne måten unngår man de predeterminerte handlingene, og fokuserer på hvordan aktører bearbeider og handler opp mot «pre-formateringene» som eksisterer (Latour, 2005).

Videre vil disse sammensetningene bli omtalt som montasjer, begrepet er en løs oversettelse av det engelske «Assemblage», som igjen er en noe mangelfull oversettelse av det franske begrepet «agencement» (Michael, 2016). Montasjer er altså en samling av koblinger mellom aktører og aktanter, som inneholder alle typer heterogene elementer, alt fra teknologi, teori, kropp, stemmer, egenskaper, praksiser og så videre. Disse montasjene kan enten manifestere seg med røtter forankret geografisk, og en viss struktur. Eller de kan fremstå, og gjøres, som mer flytende mønstre av rhizome natur (Michael, 2016).

Domestisering

Domestiseringsmodellene som eksisterer, er ikke en eksplisitt del av ANT, men modellene passer som et verktøy for å beskrive spesifikke mekanismer innenfor de samme rammene som ANT forespeiler seg å operere. Sørensen beskriver at domestiseringsperspektivet er med å gi noen konkrete holdepunkter i en ellers, noe abstrakt ramme (Sørensen, 2005). Domestiseringsteorien tar for seg ulike trekk i prosessen som oppstår når menneske møter teknologi, eller når aktører møter aktanter. Hirsch og Silversone (Hirsch & Silverstone, 2003), er en av de første som eksplisitt uformer en modell for å sette prosessen i system. Til tross for modellens faglige tyngde har jeg valgt å ta for meg en mer dynamisk modell, utviklet av Knut Sørensen (Lie & Sørensen, 1996; Sørensen, 2005). Sørensen viser til tre ulike aspekter ved prosessen det er viktig å ta stilling til. Hvordan aktører konstruerer praksiser i tilknytning til ulike aktanter er sentralt i Sørensens modell. Hvordan brukes aktantene? Eksisterer det strukturer i samfunnet, definert av aktørene, som er med på å bygge opp under, eller sette sperrer for aktørenes intenderte bruk?

Videre tar han for seg hvordan det konstrueres meninger rundt aktanten. Denne konstruksjonen ses på som en prosess og er viktig for å forstå hvordan aktører tilskriver mening, og hvordan de forstår aktanten. Denne mekanismen kan også ses opp mot hvordan aktanten spiller en rolle i aktørenes egen «identitetsforståelse og selvrepresentasjon» (Skjølsvold, 2015, p. 162). Det siste aspektet i prosessen Sørensen tar for seg, er hvordan aktørene blir kjent med aktantene, og hvordan de lærer å anvende aktantene av hverandre (Sørensen, 2005). Denne transformerende domestiseringsprosessen legger vekt på hvordan

aktanter fortolkes ulikt av ulike aktører og hvordan fortolkningen av aktanten er med på å åpne nye handlingsrom. Prosessen må ikke forstås som en lineær prosess hvor aktør temmer en aktant, men som en sirkulær og vedvarende bevegelse hvor aktør og aktant påvirker hverandre. Denne bevegelsen samproduserer ofte også, i tråd med ANT, i nettverk og kollektiver av ulike aktører. De konstruerte forståelsene er langt fra statiske, og må kontinuerlig gjøres for å opprettholde nettverket rundt aktanten det dreier seg om (Sørensen, 2005).

Re-domestisering av praksis

Endringsprosessen som relaterer seg til forståelsen av en aktant i et nettverk er som sagt kontinuerlig, og fasiliteres gjennom at aktører «re-domestiserer», eller «av-domestiserer» aktanten det er snakk om (Sørensen, 2005). Aktører kan finne seg i situasjoner hvor den tidligere forståelsen av en aktant ikke lengere fungerer i deres hverdag. Da vil de gi aktanten ny mening gjennom å konstruere en ny forståelse av den. Om aktøren ikke finner at aktanten passer i noen aspekter av sin hverdag kan det lede til av-domestisering, eller «divestment». Aktanten kan da fjernes fra nettverket. Disse prosessene starter ofte på et individnivå, men sprer seg som små bølger utover i nettverket. Gjennom å gjøre denne endringen kan aktanter ta fatt på helt nye meninger og roller i større kollektiver (Lie & Sørensen, 1996).

Sørensen beskriver denne delen av domestisering som sentral når han kobler det opp mot et ANT perspektiv (Sørensen, 2005). Ikke bare kan man se på hvordan aktanter beveger seg og samhandler mellom aktør-nettverk og montasjer, men man blir også i stand til å belyse hvordan praksiser lovfestes, og i sin tur mobiliseres. Gjennom samhandling mellom ulike samfunnssfærer og aktør-nettverk. Tilnærmingen vil gjøre seg gjeldende i å belyse informantenes endringsprosess, som relaterer seg til deres tidligere kriminelle entreprenørskap i oppgavens analysedel.

Kapittel 3 - Metode

Utformelsen av forskningsspørsmålet

Driver man forskning av samfunnsfaglig karakter, er det flere stemmer som oppfordrer til at studien burde være forankret i en «problemorientert empirisisme» (Aubert, 1969; Thagaard, 2013). Problemstillingen bør også utformes slik at den blir retningsgivende for oppgaven (Thagaard, 2013). Ut i fra problemstillingen skal det altså da være mulig å tenke seg til hvilke grupper som skal undersøkes, hvilken metode som best er egnet til å svare på problemstillingen og hvilken analysemetode som kan benyttes (Thagaard, 2013). Det er også viktig for oppgavens legitimitet at problemstillingen både innehar en faglig og en samfunnsmessig begrunnelse. Faglig forankring gjøres gjerne gjennom feltets metodikk eller teoretiske tilnærminger. Samfunnsmessig relevans kan etableres gjennom å se på dagsaktuelle problemer som ønskes løst. Når det kommer til å definere hva som er et «problem» Skal forskeren være forsiktig med selv å definere problemet som skal løses (Silverman, 2015), da dette kan føre til at forskeren tar eierskap i problemet og hva årsaken til problemet er og konstruerer rammebetingelser som ikke kan forankres empirisk i datamaterialet, eller i dette tilfellet, informantenes egenopplevde plass i samfunnet. (Thagaard, 2013).

I kapittel av oppgaven viser jeg til mitt første møte med den japanske mafiaen. Gjennom dette møtet ble jeg svært nysgjerrig og begynte å spørre venner og bekjente jeg hadde i Japan om de visste noe om denne gruppen mennesker - om mafiaen eller avhopperne generelt. Jeg fant fort ut at jeg hadde kommet i kontakt med flere av de uten å være klar over det. Jeg ble da introdusert ovenfor «informant Zero», for å låne et uttrykk fra medisiner. Jeg fikk høre historien hans og ble svært interessert i hvordan den organiserte kriminaliteten hadde sementert sin posisjon i det japanske samfunnet. Som det går frem, innledningsvis, av oppgaven er organisert kriminalitet et problem verden over, og jeg bestemte meg for at dette ville jeg undersøke nærmere. Gjennom min økende innsikt i tematikken, fant jeg fort ut at jeg hadde møtt en person som hadde klart å distansere seg fra yakuzaen og komme tilbake til samfunnet mot alle odds. Jeg ville forstå hvorfor akkurat denne mannen, og andre personer som han, hadde klart det. Hvilke strategier hadde de benyttet seg av, og fantes det rammer som forsterket denne effekten. Hva slags arbeid gjøres når noen lykkes å hoppe av et kriminelt nettverk. Og hvilke strategier bruker de for å produsere nye felleskap og nettverk?

Problemstillingen bygger på en samfunnsmessig begrunnelse for prosjektet. Ved å studere individer og miljøer som har lyktes med å distansere seg fra en kriminell bakgrunn, kan man finne mønstre det er mulig å generalisere. Som kan gi en ny,

og anvendbar forståelse inn i forebyggende arbeid. Forståelsen som kan komme ut av en slik formulert problemstilling kan også være med på å vise til hvilke tiltak som kan bygge opp under strategiene som kan avdekkes. Fra et faglig ståsted forankres problemstillingen ved at den ønsker å ta for seg kunnskapsproduksjon i innovative felleskap noe som er sentralt innenfor STS-felte. Man kan også lese en nyere forståelse av feltet ut av problemstillingen, da, som skissert under teorikapitlet, oppgavens tematikk ikke er et gjennomforsket nedslagsfelt for STS-tilnærmingen. Dette kan utvide den faglige horisonten i faget, og vise til nye samfunnsspørsmål som kan belyses gjennom fagfeltets analytiske verktøy. Hva gjelder forskbarheten og operasjonaliseringen rundt problemstillingen kommer jeg tilbake til dette under neste delkapittel.

Oppgavens datagrunnlag

Operasjonalisering

Å operasjonalisere sentrale begreper eller fenomener man presenterer i problemstillingen er essensielt for at problemstillingen skal kunne forskes på. Først må man, som Thagaard presiserer (Thagaard, 2013), finne ut hva man skal studere, eller rettere sagt hvilket fenomen man ønsker å studere. På bakgrunn av oppgavens problemstilling, vil det være relevant å se på handlingsbaner rundt praksisen ved å «hoppe av» fra et kriminelt nettverk. I tillegg vil det være relevant å se på hvordan avhoppere produserer nye aktør-nettverk. Når man har presisert dette er det naturlig å finne ut hvem man ønsker å studere. I dette tilfelle vil det være naturlig å ta kontakt med faktiske avhoppere som kan fortelle noe om de strategiene og fenomenene man ønsker å se på. Igjen leder det naturlig videre til hvor dette skal gjennomføres. Oppgaven begrenses naturlig geografisk, da de fleste avhopperne befinner seg i Japan. Thagaard viser videre til at man må finne ut hvordan undersøkelsene skal gjennomføres. I tråd med de føringene problemstillingen legger, vil det være naturlig å gjennomføre kvalitative intervjuer. Problemstillingen tar utgangspunkt i en «nedenfra og opp», eller grasrot perspektiv. Det vil derfor være essensielt å få informantenes egen forståelse av hvordan de nye aktør-nettverkene dannes. Denne egenoppfattede plassen i samfunnet vil kunne komme frem under klassiske ekspertintervjuer (Tjora, 2012).

Utvalg av informanter

Ut fra operasjonaliseringen kunne jeg begynne å trekke utvalget av informanter. Da jeg tok høyde på å komme i kontakt med personer innenfor en svært avgrenset gruppe, reduserte også dette mulighetene for å randomisere trekningen av informantene. Jeg måtte ta utgangspunkt i personen jeg hadde kjennskap til og rulle ballen videre derfra (Noy, 2008). Jeg lagde en standardisert henvendelse, godkjent av NSD, og spurte «informant zero» om han kjente til noen i samme, eller lignende situasjon, som kanskje kunne tenke seg å være med på et

forskningsprosjekt. Jeg fikk tak i to personer gjennom denne metoden. Jeg fortsatte med metoden med utgangspunkt i de to nye informantene, og endte til slutt opp med syv informanter. Under møte med en potensiell informant, viste det seg at vedkommende ikke hadde tid den dagen jeg oppsøkte han, men han introduserte meg til tre personer som satt i lokalet til organisasjonen han driver. Jeg introduserte meg og lurte på om de ønsket å delta. To av personene var tidligere medlemmer av mafiaen, og den siste var moren til den ene informanten. Dette utviklet seg til å bli et «spontant fokusgruppeintervju». Jeg endte til slutt opp med 8 informanter.

Informant nr.	Kodenavn
1.	Yamato
2.	Shinano
3.	Takamori
4.	Nobunaga
5.	Akira
6.	Katsumoto
7.	sohachiro
8.	Masatoshi

Tabell 1- Informantliste

I den første intervjuguiden til prøveintervjuet trakk jeg på prinsipper fra «grounded theory». Kort fortalt tok jeg ikke utgangspunktet i en problemstilling, eller en teori. Dette betyr at jeg ikke har operasjonalisert problemstillingen inn i den første intervjuguiden. Men brukt resultatene fra det første intervjuet til å forme en problemstilling basert på det empiriske materialet (Charmaz, 2006) jeg kommer tilbake til «grounded theory» senere i metodekapitlet. Til tross for dette startet jeg prosessen med en hypotese om at det måtte foreligge flere strategier og handlingsbaner som kunne forklare hvorfor noen gikk inn, og kom seg ut av det kriminelle miljøet. På bakgrunn av denne hypotesen operasjonaliserte jeg rundt disse fenomenene. Intervjuguiden ble utformet slik at spørsmålene skulle fremstå som åpne. Dette for å innhente så mye informasjon som mulig. Tanken var, som tidligere nevnt, at dette intervjuet skulle danne grunnlaget for videre formulering av problemstillingen. Jeg valgte å fokusere på årsakene rundt medlemskap og senere frafall gjennom disse spørsmålene:

1. Kan du beskrive hvordan/hvorfor du ble en del av miljøet (yakuzaen)?
2. Hva, om noe, fikk du ut av å være en del av miljøet (yakuzaen)?
3. Kan du beskrive hvordan/hvorfor du kom deg ut og distanserte deg fra miljøet (yakuzaen)?
4. Hva, om noe, mistet du når du kom ut av miljøet (yakuzaen)?
5. Hva, om noe, fikk du når du forlot miljøet (yakuzaen)?

Etter disse valgte jeg å kort stille noen spørsmål angående deres nye liv utenfor det kriminelle miljøet, og hvordan deres bagasje muligens kunne ha påvirket deres nåværende liv. Dette ble gjort med disse spørsmålene:

1. *Hvordan opplevde/oplever du at den «vanlige» verden har tatt imot deg?*
 2. *oplever du noen stigma/fordommer fra mennesker eller institusjoner (statlige/private) rundt deg?*
- *Hvis ja, hvordan påvirker dette din evne til å fortsette å stå utenfor ditt tidligere miljø, (yakuzaen)?*

Når det kommer til min rolle som intervjuer, var jeg i denne situasjonen svært distansert fra informantene. All kommunikasjon mellom oss foregikk per e-post. På en måte kan man argumentere for at dette er en god ting i en innledende fase til et såpass sensitivt tema. Informantene trenger ikke å direkte bli konfrontert med mine oppfølgingsspørsmål og jeg får en bedre innsikt i informantens egen forståelse av temaet (Tjora, 2012). På den andre siden så jeg at jeg i fremtiden burde gjennomføre mer konvensjonelle dybdeintervjuer i person, da dette kan være med på og, ikke bare gi en bredere forståelse, men også en dypere forståelse inn i enkeltsituasjoner informantene presenterer (Thagaard, 2013).

Når jeg operasjonaliserte mine tidlige hypoteser for å formulere intervjuguiden, var planen, som sagt, å trekke så store linjer som mulig. Etter å ha gjennomført intervjuet vil jeg argumentere for at dette var det korrekte valget i denne situasjonen. Svarene jeg fikk ut av informantene var til stor hjelp når det kom til å formulere en problemstilling som var spesifikk og forskbar. Noe som hjelper oppgaven med å nå sine mål om å holde seg relevant både faglig og samfunnsmessig.

Etter det innledende e-post intervjuet dro jeg til Japan for å møte, å intervju alle informantene. Selv om jeg etter det første intervjuet formulerte en tilsynelatende rigid intervjuguide, bar alle intervjuene preg av å være en samtale. Jeg ønsket å ta meg god tid, for å forsøke å gjøre situasjonen så komfortabel som mulig. Dette for at informantene kunne se at jeg satte pris på de sensitive opplysningene de delte med meg, og at informantene kunne føle seg trygge og i større grad være villig til å åpne seg (Gill, Stewart, Treasure, & Chadwick, 2008). Noe av dette oppnådde jeg ved å intervju flere av informantene i deres hjem, eller på arenaer de selv valgte og følte seg komfortable med. Informantene var alle japanske menn i aldersgruppen 20-60 år. Kommunikasjonen var til tider en utfordring grunnet min egen tilkortkommenhet i det japanske språket. Jeg opererte derfor med tolk under flere av intervjuene, hvor jeg på forhånd visste at dette kom til å bli en nødvendighet. Intervjuene ble tatt opp med båndopptaker lånt fra instituttet, for å kunne gå tilbake om det var noe tolken ikke fikk med seg i intervjusituasjonen og for å kunne transkribere etter endt intervju. Under intervjuene ble det derfor

skiftet mellom kommunikasjon på norsk, engelsk og japansk. Denne tilnærmingen kan være noe problematisk, da man alltid vil miste noen av nyansene i oversettelsesprosessen (Van Nes, Abma, Jonsson, & Deeg, 2010). Jeg forsøkte å motvirke denne effekten ved å ta intervjuene rolig å ha gode tidsrammer slik at ingen følte at de gikk fra bordet uten å ha fått formidlet sin posisjon ovenfor spørsmålene. Den norske og japanske kulturen differerer på en rekke punkter. Den er særlig merkbar når det kommer til daglig etikette og høflighet. Som nevnt innledningsvis har jeg reist mye i Japan og har både japansk familie og flere japanske venner, selv om dette langt fra kvalifiserer meg til å oppfatte og forstå alle kulturelle nyanser som oppstod i intervjusituasjonene, kunne jeg presentere meg selv på en god måte i henhold til lokale normer. Noe som ga et noe familiært førsteinntrykk, og var med på å skape god kontakt med informantene.

Senere intervju ble også bygd opp strammere når det kom til kronologien i informantenes liv. Med tydelige skiller mellom liv før, under, og etter bruddet med mafiaen. Dette ble gjort for å tydelig kunne skille ulike handlingsbaner og deres utfall, i ulike faser av livet (Adriansen, 2012).

Analytisk blikk

I teoridelen av oppgaven viste jeg til ANT, som et teoretisk rammeverk. ANT som teoretisk tilnærming legger også noen metodologiske føringer. Studien må starte med, og ikke bunne ut i, det empiriske materialet. Gjennom å følge aktørene i nettverkene og montasjene man ønsker å studere vil man bygge en skreddersydd forståelse av rammene aktørene opererer innenfor, istedenfor å legge disse til grunn fra begynnelsen. Denne empirinære tilnærmingen til stoffet krever, som sagt, en metodologisk tilnærming som går over ens med den teoretiske tilnærmingen.

Gitt rammene jeg selv har satt gjennom denne teoretiske tilnærmingen finner jeg det nærliggende å ta utgangspunktet i en empirinær analysemetode. «Grounded Theory», (GT fremover), er en slik empirinær, eller induktiv analysemetode når det kommer til kvalitative data (Strauss & Corbin, 1994). Konseptutviklingen foregår på bakgrunn av det empiriske materialet, og prosessen er langt fra lineær. Finner man at man mangler data for å underbygge nye konsepter, går man tilbake og utvider der empiriske utvalget (Charmaz, 2006). Tjora argumenterer for at det har gått «inflasjon i begrepet» (Tjora, 2012, p. 176), og at alt for mange påberoper seg å bruke metoden. Dette på tross av at de ikke utfører metoden slik den var tiltenkt. Tjora presenterer en egen «stegvis-deduktiv induktiv metode», STI fremover, som en noe mer overkommelig tilnærming til kvalitativ analyse, som fortsatt kan påberope seg å være sirkulær, empirinær og dra det meste ut av datamaterialet man har generert, uten nødvendigheten for å gå tilbake til

datainnsamlingen for å underbygge konseptutviklingen. Dette løses gjennom hjelp fra den induktive delen av metoden.

Jeg skal ikke påberope meg å gjennomføre noen av disse metodene helhetlig, men jeg trekker konsekvent på kjernen i dem. Den empirinære og sirkulære tanken bak GT's, og STI's dynamiske veksling mellom induktive og deduktive analyseteknikker, går godt over ens med ANT, som det deduktive elementet i tilnærmingen, på bakgrunn av ANT's vektlegging av empirinær analyse.

Etter at jeg hadde gjort opptak og transkribert intervjuene, ga jeg meg i kast med kodingen. For å trekke på Latours anbefalinger om å gjøre empirien «flat», startet jeg med en horisontal, eller flatkoding av intervjuene. Dette for å identifisere viktige poenger i materialet. Videre kodet jeg materialet vertikalt i henhold til konseptene jeg hadde identifisert under den flate kodingen. Tilnærmingen skaper en matrise av koder som danner grunnlaget for kategoriene jeg benytter meg av i oppgavens analysekapittel. Gjennom disse kategoriene og teoretisk analyse er målet å ende opp med en bredere forståelse av konseptene og strategiene jeg presenterer i oppgavens problemstilling, og å se disse i et bredere perspektiv, som går ut over oppgavens rammer (Charmaz, 2006).

Forskningsetiske retningslinjer, Anonymisering og konfidensialitet

Når det gjelder de etiske betraktningene for prosjektet, er de mange. Den første utfordringen kommer når jeg bestemmer meg for at jeg skal utføre intervjuer. Ikke bare intervjuer rundt et dagligdags tema, men å intervju tidligere kriminelle om sensitive tema, som fortsatt kan spille en stor rolle i deres hverdag. Jeg finner det derfor svært viktig å gi tilstrekkelig og korrekt informasjon om prosjektet når jeg kontakter disse menneskene. Dette for at de kan gjøre en informert avgjørelse om de ønsker å delta i prosjektet eller ikke (Thagaard, 2013). Om jeg på noen punkt er uklar eller misvisende i forhold til hvordan prosjektet vil arte seg, vil dette, potensielt, kunne gå på bekostning av informantene. Et ytterligere punkt som gjør dette utfordrende, er språk og kulturbarrierene, jeg beskrev tidligere. Jeg har derfor utarbeidet en kontakt-mail, sammen med en japaner, som har gitt innspill på hvordan jeg bør ordlegge meg rundt de delikate temaene. Gjennom melding, og godkjenning, av prosjektet gjennom NSD, er også kontaktskjemaet etisk godkjent av senteret.

Gjennom kontaktskrivet kommer vi til en annen forskningsetisk utfordring: konfidensialitet. I tillegg til at jeg skal forske på et sensitivt tema, skal jeg forske på tidligere medlemmer av en kriminell organisasjon. Konfidensialiteten er derfor en av de viktigste aspektene jeg må overveie i dette prosjektet (Alver & Øyen, 1997). Til tross for at de fleste jeg har snakket med, informerer meg om at informasjonen de gir meg ikke er farlig for dem å dele, er ikke dette tilfellet hos alle informantene. Ulik posisjon og rang innenfor yakuzaen medfører ulike

konsekvenser på utsiden (Kaplan & Dubro, 2012). Jeg oppbevarer derfor ingen av intervjuene mine med kjennemerker som kan knyttes til enkeltpersoner. Jeg innhenter ikke personopplysninger da dette er irrelevant for å svare på oppgavens problemstilling og ville bare medført en risiko for informantene og oppgavens integritet. I tillegg viser Thagaard til at ved å anonymisere alle empiriske data er det, faglig sett, lettere å observere og vise til generaliserbare trender i materialet (Thagaard, 2013). Transkriberingen er også kodet, i første omgang, med vilkårlige tall, som representasjon for informantens navn, og med fiktive pseudonymer i den ferdigstilte oppgaven, presentert i informanttabellen over. Dette for å gjøre oppgaven mer lesbar og relaterbar.

Gjennom kontaktskrivet viser jeg altså til den potensielle informanten hva konsekvensene ved å delta i prosjektet kan være. Jeg viser til hvordan materialet vil bli brukt, oppbevart og behandlet i etterkant (Alver & Øyen, 1997). Det har vært en viktig prosess for meg å gå gjennom, og forstå hvordan dette prosjektet, potensielt, kan påvirke de jeg forsker på. Tidlige problemstillinger som har fokusert mer på deres tidligere aktivitet innenfor det kriminelle miljøet har derfor blitt forkastet til fordel for individets sikkerhet. Og jeg vil argumentere for at den ferdigstilte problemstillingen vil være mer fruktbar hva gjelder faglig relevans og samfunnsnytte.

Prosjektets validitet og reliabilitet

Til tross for at Thagaard trekker frem at begreper som validitet og reliabilitet trenger en nøye gjennomgang, når det kommer bruk i kvalitativ forskning, er begrepene likevel allment brukt og forstått av fagfeller innenfor kvalitative forskningskretser (Thagaard, 2013). Validitet knytter seg til hvorvidt forskningen kan anses som gyldig. Da knyttet til tolkningene av datamaterialet, forskerens egen posisjonering, og bias. Reliabilitet tar for seg hvorvidt datamaterialet er pålitelig. Dette ses opp mot hvorvidt jeg som forsker, tilstrekkelig, gjør rede for hvordan datainnsamlingen har funnet sted, og representerer kildene på en legitim måte (Thagaard, 2013; Tjora, 2012).

Gjennom den metodologiske tilnærmingen skissert i dette kapitlet, og det teoretiske rammeverket presentert tidligere i oppgaven. Har jeg lagt opp til en bearbeidelse av oppgavens datagrunnlag som skal gi oppgaven den tyngden og påliteligheten den trenger. Jeg har gjort rede for hvordan datainnsamlingen har foregått, og min tilknytning til informantene, foruten det første kontaktpunktet hadde jeg ingen forhåndskjennskap til informantene. Vedrørende den første «informant zero» hadde jeg kun møtt vedkommende tilfeldig ved en samling av en rekke andre mennesker, hvor tilstelningen ikke hadde noe med oppgavens tematikk å gjøre. Gjennom å kjøre en empirinær analyse av datamaterialet, og å gi informantene tilgang til, og ikke minst, å definere sin egen posisjon minsker jeg faren for å feil-representere datamaterialet og dens tolkninger.

Et trend jeg finner i datamaterialet jeg må adressere, er informantenes tilknytning til religiøse menigheter, og hvordan dette påvirker oppgavens datagrunnlag. Dette kommer av metoden for trekning, som kan beskrives som snøballmetoden (Noy, 2008), og derfor kretser informantene ofte i samme nettverk. Her er nettverk stikkordet. Oppgaven fokuserer i svært liten grad på innholdet i nettverkene, annet enn at de ikke driver kriminell virksomhet, det religiøse aspektet blir derfor lite relevant, og kommer ikke til å gjøre seg gjeldende annet enn som beskrivelse av enkelte nettverk. Denne forståelsen underbygges også empirisk da kun halvparten av informantene ser på seg selv som religiøse, og uttrykker eksplisitt at de er troende. Trenden vi derfor ikke innvirke negativt på oppgavens generaliserbarhet, da oppgaven ikke baserer seg på å bruke religiøs tilhørighet, i seg selv, som analyseenhet (Collins & Evans, 2017).

Fremover vil oppgaven først gi leseren noen verktøy for å forstå hvilken kontekst oppgavens datamateriale er hentet ut fra og tolket inn i, før jeg kommer til å presentere og analysere oppgavens datagrunnlag gjennom tre analysekapitler.

Kapittel 4 - Den kulturelle konteksten

Det virker kanskje selvmotsigende å komme med et kontekst-kapittel før selve analysen med tanke på de teoretiske og metodologiske føringene jeg har skissert for oppgave. Selv om jeg baserer meg på nyere ANT-teorier, og metodologien er inspirert av GT og STI. Er ikke det å sette oppgaven inn i kontekst, og bruk av disse gjensidig utelukkende. Jeg argumenterer ikke for at sosial struktur eller klasse ikke eksisterer, men at jeg, i likhet med Latour (Latour, 2005), ikke forstår det som en objektiv fremstilling individer plasseres inn i, men som en dynamisk montasje av nettverk hvor informantene selv må definere sin plass gjennom samhandling i aktør-nettverkene, og deres montasjer.

Jeg anser det derfor som viktig å skissere noen av de kulturelle kontekstene og rammene oppgaven skrives inn i. Det jeg presenterer i dette kapitlet er ikke vilkårlig valgte strukturer jeg finner interessante å se på, men strukturer og institusjoner i samfunnet, informantene selv beskriver gjennom intervjuprosessen. Kapitlet vil også gi noen indikatorer på det japanske samfunnets formateringer. Altså vil også dette kapitlet holde seg nær empirien, til tross for den tilsynelatende strukturerte karakteren av det som presenteres. Med dette oppnår jeg å gi leseren de redskapene som trengs for å utvise forståelse over materialet, og analysen.

Rette på noen stereotypier

Før jeg kom i kontakt med japanere og Japan, hadde jeg et stereotypisk blikk på landet. Jeg hørte at den japanske kulturen var svært konservativ, og høyst kollektivistisk. Ser man på overflaten er ikke dette en dårlig observasjon. Alt ser ut til å gå på skinner og alle jobber mot det samme målet om å være mest mulig produktive. Dette er selvfølgelig en svært unyansert og feilaktig fremstilling av japaneres hverdag. Hendry (Hendry, 2012), stiller, et noe retorisk, spørsmål ved hvordan stereotypien av en så uniform og kjedelig folkemasse kan produsere noen av de mest ekstraordinære individene over en rekke akademiske, politiske og sosiale sfærer (Hendry, 2012). Flere har forsket på å motbevise den generelle kollektivismen Japan ofte karakteriseres med (Takano & Sogon, 2008). Dette betyr dog ikke at deler av det japanske samfunnet ikke er bygget på en mer kollektivistisk tankegang og praksis enn vi observerer i Norge, eller den vestlige verden. Når det kommer til utdanning og opprettholdelse av sosiotekniske nettverk viser flere studier at japanere handler ut i fra en mer kollektivistisk tilnærming (Azuma, 1998; Matsumoto, Takeuchi, Andayani, Kouznetsova, & Krupp, 1998; Yamaguchi, 1994).

Dette gjør seg særlig gjeldende i noen aspekter av japaneres hverdag. Konseptet «meiwaku», eller å være til bry for andre, blir tidlig innlært gjennom skolesystemet (Dillon, 2007). Man går ikke over gata på rødt lys, du snakker ikke i telefon på bussen, du røyker ikke utenfor designerte områder og du unngår for

Figur 1 -The Japanese train/metro system (Smolyansky, 2016)

enhver pris å kaste bort andres tid (Mainwaring, March, & Maurer, 2008). Man kan tro at dette ikke er mulig når det kommer til en millionby som Tokyo, men det er det altså. Dette står i sterk kontrast til den «hver mann for seg selv» mentaliteten som eksisterer i mange vestlige samfunn (Frøyland, 2015).

Tankegangen spiller seg også over i høflighetsregime som eksistere i Japan (Mizutani & Mizutani, 1987). Når jeg sier høflighetsregime, betyr ikke dette at selv om det finnes hierarkiske ordnede regler for tale mellom ulike samfunns lag, at man alltid nødvendigvis kan stå inne for gesten (Cook, 2011). Jeg trekker frem disse da informantene selv beskriver det konforme elementene ved samfunnet de lever i. Man kan raskt tenke seg hvordan en som ikke kan bidra kan ses på som brysom ovenfor det øvrige samfunnet. Paradokset jeg kommer til å skissere senere, er at som et resultat av deres kriminelle bakgrunn, er mine informanter noen av de best skolerte i det japanske høflighetsregime.

Yakuzaen

Den Japanske mafiaen, yakuzaen, er en samlebetegnelse som samler alle familiene, eller organisasjonene under ett begrep. I realiteten finnes det flere, og konkurrerende grupperinger. Ikke alle organisasjonene driver med det samme, det er viktig å gjøre en distinksjon mellom «tekiya» og «bakuto» yakuza (Raz, 1992). Tekiya-grupper driver sitt virke på festivaler og i gatene. En noe unyansert, men til dels korrekt beskrivelse av gruppens aktiviteter, er svindel. Gjerne småkriminalitet, falske merkevarer og «riggede» karnevalspill. Her er prinsippet «flere bekker små, gjør en stor å». Bakuto, på den andre siden, omtales historisk som gamblere, og har sitt virke innendørs. Her er listen lang over ulike sysler: Narkotika, kasinovirksomhet, ulovlige lån og prostitusjon, for å nevne noen (Kaplan & Dubro, 2012). Det er som regel denne gruppen man ser for seg når man tenker mafia, og det er fra denne gruppen alle mine informanter kommer fra.

Gjennom flere hundre år har yakuzaen sementert sin plass i samfunnet. Grupperingene har hatt flere ulike roller gjennom tidene. Ofte som et organ for å ordne opp i tvister personer i mellom, holde ro og orden i lokalsamfunn og lignende (Kaplan & Dubro, 1986). Gjennom rollen som opprettholder av ro og

orden, har yakuzaen blitt institusjonalisert, noe som har ført med seg korrupsjon, ustabile markeder og en rettsstat som lenge har sett mellom fingrene på virksomheten (Hill, 2003; Kaplan & Dubro, 2012). Det er først nå i de siste 10-15 årene den japanske regjeringen har satt inn aktive tiltak for å avvikle mafiaen. Grunnen er at det lenge har vært argumentert for at et organisert kriminelt miljø er bedre, og lettere og hanskkes med, enn et som er uorganisert. Dette på grunn av at den indre justisen som regjerer i yakuzaen er knallhard, og de tolererer ikke andre kriminelle i sine områder.

Informantene viser til dette når de beskriver hvordan de kom inn i yakuzaen. Som unge kunne de se en fremtid i organisasjonen. En fremtid hvor de kunne bli til noe, grunnet gruppens status i samfunnet. Shinano beskriver at han «hadde et slags forestilling om at yakuzaen skulle være «Ninnkyo» [En teori om at yakuza er den moderne etterkommeren av bushido, eller samuraier], og at de skulle bli «ordentlige japanske menn». En slik forestilling skaper et situasjon hvor det er lett for yakuzaen å rekruttere medlemmer som er med i små ungdomsgjenger og subkulturer, som lengter etter tilhørighet og retning i livet. Alle informantene jeg har vært i kontakt med underbygger dette synet på yakuzaens rekrutteringsmekanismer. Shinano sier at når han «var yngre var jeg med i «Bosozoku» [en motorsykkelgjeng for ungdommer, ofte forbundet med småkriminelle handlinger]» (Kersten, 1993). Masatoshi beskriver overgangen som naturlig da han «hang med de folka jeg hang med. De jeg hang med hadde like verdier og tankegang som meg».

Yakuzaen følger flere initierings-ritualer de unge mennene, som regel, må gå gjennom. Det mest gjenkjennelige av dem er tatoeringene. Originalt brukt for å merke kriminelle i det føydale Japan, har tatoeringene siden slutten av 1800-tallet vært synonymt med yakuzaen (Raz, 1992; Yamada, 2009). Tatoeringene anses som et selvpåført, permanent, stigma man bærer med stolthet. Å ta eierskap i stigmaet som omgir gruppene har lenge vært tradisjon i yakuzaen. Navnet yakuza stammer fra en tallkombinasjon man kan oppnå i et gammelt kortspill. «yattsu» 8, «ku» 9 og «san» 3. Denne kombinasjonen av kort er den dårligste man kan oppnå. Mafiaen har selv tatt eierskap i navnet, og bærer merket som «de ubrukelige» med stolthet. Man viser sin lojalitet gjennom å overkomme smerten [tatoeringene dekker ofte store deler av kroppen], og sin tilknytning til hederlige, tradisjonelle, japanske verdier gjennom grafiske fremstillinger av mytologiske skikkelser. Som nevnt er tatoeringene den mest gjenkjennelige karakteristikken ved yakuzamedlemmer. Samfunnet er klar over tatoeringenes signifikans og handler deretter. Man distanserer seg aktivt fra mafiaen: er du først kommet i kontakt, er det sjeldent en vei tilbake. Dette virker kanskje merkelig, at tatoeringer skal være så stigmatisert. Vi glemmer kanskje at vi ikke skal mange år tilbake i vår egen kultur før de som prydet kroppen sin med blekk, går fra unge

mennesker i et hvert samfunnslag til å være sjøfolk og kriminelle (C. P. Jones, 2000). I dag finnes det flere som angrer på at de tatoverte ekskjærestens navn på brystet. Til tross for noe av sjenansen det måtte medføre, kan ikke dette sammenlignes med konsekvensene yakuzatatoeringer har i det japanske samfunnet.

Under intervjuene mine kommer det frem at det sosiale stigmaet er institusjonalisert. Være det seg i arbeidsmarked, hos myndigheter eller når det

Figur 2 Yakuza Onsen (TheMindCircle, 2018)

kommer til bruk av offentlige bad. Japan er kjent for sine offentlige bad, eller «onsen». Dette er naturlige vulkanske kilder. Har man tatoeringer blir man ofte nektet adgang til badeinstitusjonene. Igjen, for utenforstående, kan det virke noe pirkete å sutre over at man ikke kan gå på «badeland» etter bruddet med sitt tidligere kriminelle liv. Det er her den kulturelle konteksten

kommer inn. Onsen eksisterer over alt. Hver eneste lille bygd har et offentlig bad hvor befolkningen som tilhører lokalsamfunnet, ofte, kommer sammen og bader, prater og spiser mat sammen (Serbulea & Payyappallimana, 2012). Onsen er en av pilarene som underbygger det sivile samfunnet. Ved å ekskluderes fra denne arenaen er veien tilbake til samfunnet, lengere, for informantene jeg har snakket med. Med dette i bagasjen, anser jeg leseren som godt forberedt på å kunne tolke de kulturelle nyansene som måtte komme frem i oppgavens analysekapitler.

Kapittel 5 - Analyse

Som skissert i metodekapitlet la jeg inn en kronologi i spørsmålene jeg stilte informantene. Kronologien var ment å reflektere deres liv før, under og etter bruddet med mafiaen. Da jeg har valgt å fokusere på strategier informantene benytter seg av for å klare å komme seg tilbake i samfunnet, har jeg ikke lagt mye fokus på tiden før de ble medlemmer i mafiaen. Jeg har vist til noen av rekrutteringsmekanismene jeg finner i materialet i det foregående kapitlet. Det jeg videre måtte trekke inn fra den tidlige fasen vil være for å gi et nyansert bilde av informantenes egen oppfattelse av sin situasjon. Analysen er også skissert rundt denne kronologien.

Analysekapittel én, vil bygge på materialet som beskriver tiden like før bruddet, selve bruddet og tiden like etter bruddet. I denne fasen må informantene sette seg inn i sin nye rolle i samfunnet. Hvilket handlingsrom de har, og hvilke nettverk de er uønsket i. De må kartlegge nye premisser for livet på utsiden av mafiaen. I analysekapittel to følger vi informantene vider i livet. Nå har de, som regel, identifisert en posisjon i samfunnet, eller en posisjon mellom ulike montasjer i samfunnet, hvor de hører til. De formidler hvordan de får innpass i nye felleskap, som anses som legitime ovenfor samfunnet. Og hvordan, gjennom aktiv deltakelse, aktør-nettverkene er med på å sementere deres plass i samfunnet som legitime aktører. I oppgavens siste analysekapittel tar jeg for meg hvordan deres hverdag arter seg i skrivende stund, hvordan de har kommet dit, og hvordan de har re-domestisert gammel, illegitim, kunnskap til å bli en kraft for noe godt i samfunnet, og i deres egne liv. Kapitlene bygger også på hverandre når det kommer til å skissere informantenes strategier for sidestillelse fra yakuzaen. Jeg kommer videre til å introdusere hvert kapittel individuelt hvor jeg vil presentere den teoretiske tilnærmingen under det gitte kapitlet.

Kapittel 6 - Bruddet

I oppgavens kontekstkapittel viste jeg hvordan yakuzaen utviklet seg i takt med samfunnet, og etablerte sin plass i dét. Samspillet mellom de etablerte normene i samfunnet og strategiene yakuzaen opererer med, er med på å skape et miljø som byr på komplekse og sammensatte utfordringer for individer som ønsker å ta avstand fra sitt tidligere liv på kanten med loven. I dette kapitlet skal jeg se på hvordan informantene opplever bruddet med mafiaen, og hvorfor de føler de må distansere seg, til tross for den enorme materielle og relasjonelle kostnaden det medfører. Jeg kommer til å vise hvordan informantene distanserer seg fra sine tidligere aktør-nettverk. Hvordan tatoveringer som kommunikasjonsteknologi er bærer av symbolikk, sementert i praksis, og hvordan denne symbolikken ikke går over ens med formateringene som eksistere mellom hybride montasjer i det øvrige samfunnet. Handlingsopsjonene produsert av formateringene kommer godt til syne når informantene beskriver sine muligheter på jobbmarkedet. Jeg kommer til å se på hvordan informantene tar dette innover seg, og realiserer sitt eget handlingsrom på bakgrunn av formateringene. Videre kommer jeg til å argumentere for at informantene av-domestiserer tatoveringene sine gjennom «divestment», og konstruerer en ny mening rundt tatoveringene sine.

For å kunne leve et konvensjonelt liv på utsiden av kriminaliteten er det å ha tilhørighet til en jobb essensielt (Crutchfield, 1989; Crutchfield & Pitchford, 1997). Masatoshi beskriver denne lengselen etter å finne seg en jobb, som kan være med å gi mening til det nye livet han har valgt:

Masatoshi: Jeg hadde så masse ting: bil, hus, villaer, penger, men jeg hadde ikke noe inntekt fra jobb, og jeg hadde ikke Jesus i sentrum. Jeg fikk ingen jobb på grunn av tatoveringene mine. [...] Hmmm... plutselig hadde jeg ingen ting. Jeg hadde ikke en gang råd til en onigiri [billig japansk risbolle] [...] 6 måneder gikk før jeg for første gang ba til gud: «kjære gud, jeg skal ikke be om noe stort, kan jeg få mat og jobb».

Informantene opplever drastiske endringer i livet de ikke klarer å tilvenne seg raskt nok. Det materielle livet de har identifisert seg med i en årrekke i kriminelle miljøer, er blitt en del av deres identitet. Representasjonen av seg selv gjennom materialiteten, er ikke lengere kompatibel med livet de nå har valgt å prøve seg på. Det er ikke umulig å forestille seg hvordan personer reagerer når man går fra å ha en enorm mengde makt, både innad i organisasjonen, men også utad i samfunnet. Representert gjennom dyre materielle presentasjoner av sin egen suksess og plass i samfunnet. Til og nærmest ende opp i rennesteinen og hjemløs, og dette på bakgrunn av et veiskille, de fleste jeg har snakket med, har iscenesatt selv. Masatoshi viser til at han ikke klarer å komme seg ut av situasjonen han har

satt seg i, alene. Han beskriver at til tross for at han utad lenge hadde vært oppfattet som suksessfull og rik av det øvrige samfunnet, klarte han ikke lengere å opprettholde den materielle fasaden som representerte hans posisjon og status i samfunnet. De materielle forbindelsene Masatoshi har skapt gjennom sin deltakelse i mafianettverket har fått virke så lenge i hans liv at de er blitt stabilisert, og har konsolidert hans identitet. Etter å ha brutt med det kriminelle aktør-nettverket, mister han også strukturen som underbygger de ulike aktantene han har brukt for å sementere sin posisjon i nettverket. I det nye kapitlet han legger ut på, innser han at forbindelsene han en gang var en sentral del av, ikke lengre inneholder den samme makten når hans gamle nettverk ikke lengere er der for å støtte opp under denne formateringen. Vi ser at aktør-nettverket, og dets forbindelsen begynner å «smuldre» (Moser, 1998). Masatoshi finner seg på utsiden av nettverket han har definert seg selv ut i fra, samtidig som han opplever press fra ulike samfunnssfærer og deres formateringer, eller oppfatning av hvordan man bør leve. Masatoshi har, på dette tidspunktet, ingen nettverk han kan jobbe gjennom for å oppfylle noen av disse forventningene.

Fallet ble såpas utfordrende at Masatoshi ber om hjelp fra Gud for å komme seg ut av situasjonen han finner seg i. Her viser Masatoshi at han, istedenfor å gå tilbake til det kjente og kriminelle livet, valgte å identifisere seg med et nytt felleskap som hadde presentert seg i live hans. Masatoshi klarer for første gang å sidestille seg yakuzaen og hans tidligere kriminelle handlingsmønster.

Dette er kanskje ikke så signifikant i vestlige øyne, hvor kristendom har vært del av vår kultur og vårt samfunn i flere hundre år. Men for en japaner, som allerede er utstøtt fra, både fra samfunnet og mafiaen, er dette tilsynelatende et trekk som distanserer han i enda større grad fra begge handlingssfærene. Viktigheten av dette poenget, at Masatoshi selv, er den som er aktiv i sin selvdefinisjon. Det er han selv som presenterer sin posisjon i samfunnet, og han blir ikke plassert i en antatt kategori som er forhåndsbestemt av akademiske normer. Masatoshis selvposisjonering er selvfølgelig påvirket av de ytre strukturene og aktør-nettverkene som eksisterer rundt ham, men det er i hans interaksjon med disse nettverkene, man kan finne den korrekte empiriske representasjonen av strategiene Masatoshi, og de øvrige informantene benytter seg av for å komme seg ut av yakuza-nettverket.

De allerede opprettholdte aktør-nettverkene og montasjenes pre-formateringer påvirker informantens handlingsrom. Samfunnets formatering, legger til grunn at man bør inneha en jobb for å kunne forsørge seg selv og familien. Dette legger noen forhandlingsoppsjoner på bordet, og tilnærmingen er i stor grad dikotom. Enten skaffer du deg en jobb, eller så lever du utenfor rammen av hva som er akseptabel atferd. Dette skal vise seg å ha en negativ synergi med informantens handlingsrom. Under intervjuene finner jeg at problematikken rundt jobb ofte

kommer opp når vi snakker om hvordan hverdagen artet seg i den første fasen etter bruddet med yakuzaen. Hjertesukkene lar ikke vente på seg når de forteller om denne perioden. Shinano, beskriver prosessen som svært utfordrende.

Shinano: Det var umulig for meg å få en jobb i starten, ingen ville ansette meg. Jeg har heller ingen skolegang og kan ikke å lese. Så jeg startet å male hus. Jeg måtte dekke meg til så ingen så at jeg hadde tatoveringer. Nå er det lettere.

Shinano snakker også om at han ikke bare hadde problemer når det kom til ansettelse fordi han hadde vært kriminell, men også fordi at hele den perioden av livet hvor de aller fleste tar seg en utdannelse, hadde for han vært bunnet opp i mafiavirksomhet. Han hadde derfor ikke et grunnlag å stå på når han forsøkte å komme seg ut på jobbmarkedet. I et samfunn hvor de som ikke går ut i arbeid eller fullfører en universitetsgrad etter videregående betegnes som «ronin» [betegnelse på en samurai uten en mester]. Betydningen i det moderne japanske samfunnet kan beskrives som en person som vandrer uten mål og mening. Shinano eksisterer i en dimensjon som kan beskrives som mye verre enn dagens «ronins». Ikke bare vandret han uten mål og mening, men han innehadde ikke engang basiskunnskapene samfunnet krever av enhver borger som ønsker å fungere i det moderne samfunnet, for ikke å snakke om japans intensive arbeidsmarked. Ved å delta i mafianettverket i hele sin formative periode, har Shinano operert i et nettverk som har vært sidestilt med den sivile samfunnssfæren. Egenskapene og praksisene som holder disse to sfærene sammen viser seg å ikke, unisont, å overlape med hverandre. Dette etterlater informantene med enorme hull i sitt handlingsrom, når det kommer til deres evne til å etablere seg i nye aktør-nettverk som finner seg selv i den opponerende samfunnssfæren. Klarer ikke informantene å overkomme tilkortkommenhetene, sett fra det sivile samfunns formateringer, vil de aldri være i stand til å opprettholde forbindelse, i eller, mellom aktør-nettverk utenfor den kriminelle sfæren.

Nobunaga og Sohachiro beskriver også en hverdag like etter bruddet med mafiaen som er preget av manglende grunnleggende utdanning og analfabetisme. De skildrer en håpløs prosess som involverer praksiser for å skjule sin egentlige identitet i frykt for at arbeidsgiveren, eller fremtidige arbeidsgivere skal oppdage deres fortid.

Nobunaga: Det var veldig vanskelig, jeg kan ikke å skrive CV, så jeg søkte jobb gjennom et rekrutteringsfirma hvor man ikke trenger å levere det, men... Eh... Du blir oppsagt med en gang om de finner ut at du har vært med i yakuzaen eller har vært kriminell. Så jeg gjorde mitt beste for å skjule det. Jeg måtte bruke falskt navn av og til for at de ikke kunne si det videre til andre jobber om de oppdaget fortiden min.

Sohachiro: (...) nå som jeg er kommet meg ut kan jeg ingen ting. Ikke lese eller skrive. Så det er veldig vanskelig å få jobb. Jeg prøver å utdanne meg til helsefagarbeider nå.

Informantene beskriver igjen perioden like etter bruddet med mafiaen som den mest krevende. I prosessen med å komme seg ut av det kriminelle miljøet må de definere seg selv på nytt og forsøke å få innpass i nye konstellasjoner av nettverk, de reelt sett ikke passer inn i, basert på deres kompetanse. Alt de har stått for og identifisert seg med fra tidligere, må nå frafalle og en ny identitet må skapes i en krevende tid. Dette ville være utfordrende for enhver person i en lignende situasjon, i tillegg må disse bygge og praktisere sin nye identitet i et meningsfelleskap som ikke tar lett på deres fortid. De må, paradoksalt nok, også skape en ny, oppdiktet identitet for å underbygge det nye livet de har valgt å begi seg ut på. Ironien er til å ta og føle på. For å klare å leve som lovydige borgere, må flere av informantene begå kriminelle handlinger, i form av dokumentforfalskning. Aktantene som er med på å holde sammen legitime nettverk, gjennom en delt praksis, viser seg å bli en stor utfordring for informantene, å komme seg over. Til tross for utfordringen, identifiserer informantene disse aktantene som obligatoriske passasjepunkter for å komme inn i sivile aktør-nettverk og deres montasjer, og trekker på kjente kriminelle praksiser for å, tilsynelatende, oppfylle kravene, og komme seg forbi de obligatoriske passasjepunktene. Fortiden deres ser ut til å innhente de til enhver tid, i denne utsatte fasen av livet.

Utfordringen møtes på ulike måter av informantene, noen av informantene følte at det eneste de kunne gjøre var å forsøke å fortsette i virksomheter som enten går på kant med loven, eller som befinner seg i en gråsoner, som ofte ligger tett opp til kriminelle miljøer. Hvor praksisene som holder nettverkene sammen er kjente og kjære, og hvor deres kompetanse sammenfaller med montasjenes formateringer. For noen betyr dette å kunne opprettholde en tilnærmet lik materiellfokuset livsstil som før. For andre ser de ingen annen mulighet når de blir møtt med fordommer og skepsis på det konvensjonelle jobbmarkedet. Informantene viser til at selv om man ikke ønsker å delta i mafiavirksomhet, må man likevel ha penger å leve av. Flere er svært bevisst på at om man ikke kan betale for seg, er resultatet av å ikke kunne oppfylle noen montasjers formateringer, totalt utenforskap og hjemløshet.

Ønsket om å være sin egen herre blir også beskrevet. Ønsket, skildres som så sterkt at det går foran behovet for å distansere seg fra kriminell, eller gråsoner-virksomheter. For personer som tar en mer konvensjonell rute i livet, er det ikke uvanlig at man støter på utfordringer når det kommer til å skaffe seg sin første jobb etter utdanningsløpet sitt. Mangel på erfaring er ofte en barrikade som kan være vanskelig å overkomme (J. Jones & Schmitt, 2014). I informantenes

situasjon beskriver flere dette som et frustrerende punk. Flere har lang erfaring med hvordan man driver en virksomhet. Enten det er strippeklubb, kasino eller narkotikasal. Til tross for denne lange og noe besudlede erfaringen, kan de ikke skilte med dette til fremtidige arbeidsgivere. I prosessen med å bevege seg fra et nettverk og over i et annet, støter informantene stadig på problemer knyttet til forskjell i verdigrunnlag, eller formateringene innenfor de ulike aktør-nettverkene. Å svekke sine forbindelser til det kriminelle aktør-nettverket er første steget på veien til å komme inn legitime aktør-nettverk. Men denne handlingen i seg selv er ikke nok. Informantene må nå forholde seg til helt nye former for materialitet som anses som legitim i den nye montasjen de ønsker å ta del i. Manglende erfaring i vanlige «dagjobber» blir altså kritisk, når en 35 år gammel mann søker på en jobb, og kan, tilsynelatende, ikke skilte med noen form for arbeidserfaring. Den arbeidserfaringen de kan presentere for potensielle arbeidsgivere, passer altså ikke inn i de nye nettverkene og montasjene de ønsker å ta del i. Dette trekkes også frem som en av de overhengende årsakene til at flere velger å jobbe for virksomheter som befinner seg i gråsonen mellom de to samfunnssfærene. Flere av informantene finner «host-clubs» [en form for mannlig eskortetjeneste] eller kasinoer tiltrekkende i den første perioden etter bruddet, da de til dels klarer å oppfylle noen av samfunnets formateringer, uten å måtte belage seg på et fullverdig medlemskap i hverken den kriminelle eller den sivile montasjen. Dansen på kanten av nettverk med motstridende oppfatninger av hvilke representasjoner som ses på som akseptable, kan ofte føre til tilbakefall til den montasjen [den kriminelle] hvor praksisene og mekanismene for hvordan montasjen holdes sammen er kjent.

Masatoshi: Men jeg hadde ikke noen skolegang. Ingen sertifikat og jeg hadde tatoveringer. Så jeg tenkte at jeg måtte tjene penger på min egen måte. Så jeg tenkte at jeg skal gjøre det på min måte for nå er jeg sjefen over mitt eget liv. Så jeg brydde meg ikke om det var lovlig eller ulovlig. Jeg ville bare være fri.

Masatoshi: Jeg hadde aldri jobbet på dagen. Kun deltidsjobber. Så jeg flyttet til kabukichou i shinjuku. Det er et sted for litt «shady bissniss» Jeg visste jo ingen andre måter å tjene penger på. Så jeg jobbet fortsatt på «host club». Jeg ble populær også her.

Andre informanter gikk andre, og mindre lyssky, veier for å komme seg i arbeid. Til tross for at denne ruten ofte ikke gir god avkastning økonomisk, eller noen særlig form for status i samfunnet. Denne tilnærmingen til jobb bærer preg av kontakt med rekrutteringsfirmaer, eller at andre er villige til å ansette deg til å utføre ulike strøjobber, til tross for din fortid. Informantene blir tvunget til å komme opp med, og utvikle praksiser og strategier til hvordan de skal klare å få de nye forbindelsene sine til å passe sammen. Å benytte seg av allerede etablerte

institusjoner som grenser opp mot jobbmarkedet, blir for mange en bevist innfallsvinkel i prosessen med å etablere seg i den sivile montasjen som eksisterer utenfor det kriminelle miljøet. Gjennom rekrutteringsfirmaene øker informantene sitt eget handlingsrom, da firmaene er med på å formidle en versjon av informantene som går over ens med det sivile samfunnets pre-formateringer, når det kommer til deltakelse i jobbmarkedet.

Noen av informantene har fått seg jobb gjennom organisasjoner som drives av andre personer med tidligere tilknytning til yakuzaen, men som har klart å sidestille seg fra det kriminelle livet for flere år siden. De fleste jobbene av denne typen involverer sosialt arbeid i religiøse, eller frivillige organisasjoner. Arbeidet går ofte ut på å hjelpe de som kommer ut av ulike kriminelle, eller stoffmisbrukende nettverk, til å stable et mer konvensjonelt liv på beina. Denne inngangen til jobbmarkedet, tilbyr ofte den mest gradvise og minst radikale omveltningen i informantenes liv. Gjennom å komme inn i nettverk hvor man tidligere har delt mye av det samme verdigrunnlaget, eksisterer det en forståelse for hvilke formateringer som har holdt de kriminelle nettverkene sammen. Informantene kan lettere danne en bro mellom de to, eksklusive utelukkende, nettverkene de, til dels, fortsatt er del av. Som tidligere skissert er informantene klar over sin egen sårbarhet i denne omstillingsprosessen. Veien til totalt utenforskap og hjemløshet er kort. For ikke å falle helt igjennom i overgangsfasen viser informantene at denne tilnærmingen skaper et stort potensiale for handlingsrom. De kommer inn i en legitim del av samfunnet, og kan opprettholde en grunnleggende levestandard. Uten å måtte låne av strategier fra sin gamle sfære for å få endene til å møtes. Gjennom praksisen oppfyller de delvis den sivile formateringen, samtidig som deres forståelse av den kriminelle øker handlingsrommet til å bearbeide disse formateringene.

Alexander: Hvordan klarte du å komme deg i arbeid?

Yamato: Jeg gjorde først små oppdrag [vaktmestersysler], så møtte jeg min kone og ble med i kirka. Her var det flere som kjente noen som ville gi meg en jobb.

Masatoshi: Dagen etter gikk jeg til et jobbintervju, en sånn rekrutteringsplass, de spurte meg plutselig om jeg kunne jobbe i morgen.

Shinano: Nå får jeg som regel oppdrag gjennom de som kjenner meg. De går god for at jeg gjør en god jobb.

Nobunaga: I kirka har jeg nå ansvaret for gatemisjonen. Det er en kirke som fokuserer mye på å nå ut til unge som er på vei inn i kriminelle organisasjoner. Eller mennesker som sliter med rus. Jeg er ute på gata i de

«skitne» bydelene i Tokyo og forteller folk om hva vi kan hjelpe dem med.
[...] Hmmm. På jobben er jeg institusjonsleder.

Det er åpenbart at å komme seg ut å arbeid har hatt en stor betydning for utvalget når det kommer til deres framtidsutsikter for å holde seg utenfor det kriminelle livet. Til tross for viktigheten av sysselsetting, har de aller fleste ikke klart å finne seg en jobbe på egenhånd. De beskriver ingen mekanismer gjennom offentlige tiltak som bidrar til økt sysselsetting av tidligere kriminelle. Slike tiltak eksisterer. Til tross for at tiltak eksisterer, basert på mitt utvalg, kan jeg ikke kommentere på hvordan disse fungerer, og hvilke strategier de baserer seg på. Denne retningen er interessant og bør følges opp, imidlertid, jeg kommer ikke til å gå videre inn på det i denne oppgaven.

De aller fleste har fått hjelp av private organisasjoner, eller institusjoner som har sett potensialet i de som arbeidstaker, og som en del av et felleskap. Noen ganger til tross for deres kriminelle bakgrunn, men noen ganger også på grunn av den. Denne dynamikken skal jeg komme nærmere inn på videre i analysekapitlene, når jeg tar for meg hvordan tidligere handlingsbaner for å binde sammen kriminelle nettverk, gjennom av, og re-domestisering, blir gjort relevante i de nye aktør- nettverkene. Informantene beskriver tydelig prosessen med å skaffe seg en legitim og konvensjonell jobb, som svært utfordrende for avhopperne.

En karakteristisk og materiell indikator på kriminell tilhørighet kommer ofte opp i samtalene med informantene rundt jobb. Tatoveringer. Uten unntak beskriver informantene tatoveringene sine som en av de største negative faktorene når det kommer til å skaffe seg jobb. Akira, som nå jobber med å hjelpe tidligere kriminelle tilbake til det konvensjonelle samfunnet, beskriver det som svært vanskelig å skaffe seg jobb om man har tatoveringer som kan kobles til tidligere mafiavirksomhet.

Akira: (...) Slik at de kan bli selvstendige og komme seg ut i arbeidslivet. Dette er svært vanskelig. Spesielt for de som er dømt for kriminalitet, eller har tatoveringer.

Videre viser Yamato til at tatoveringene forsterker en av de tyngste og vanskeligste periodene i livet. Samtidig beskriver Masatoshi en hverdag i frykt for at arbeidsgiverens generelle helsesjekk skulle være med på å avsløre hans fortid og koste ham den nye konvensjonelle jobben, som lenge hadde vært et ønske.

Yamato: Det var en VELDIG hard og tung periode.

Alexander: hvordan da?

Yamato: Ingen vil ha deg når du har vært med i mafiaen. Alle kan se det på kroppen din [tatoveringer].

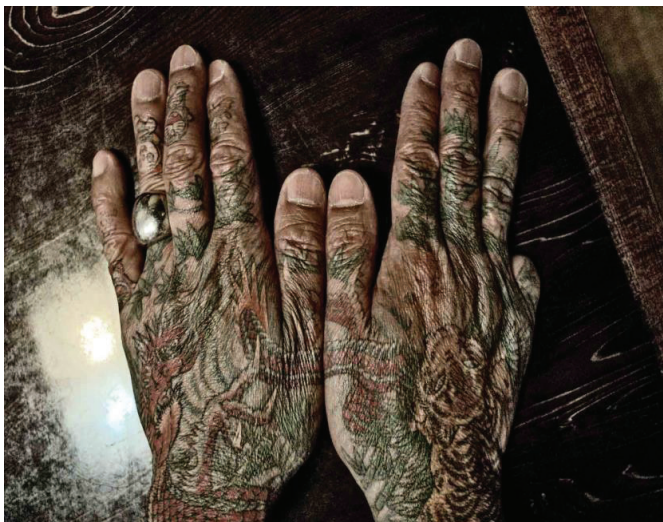
Masatoshi: Jeg måtte bo der og jobbe på en bilfabrikk. Når jeg kom dit. Må man ta en helsesjekk. De vil se på kroppen din så jeg tenkte de kom til å si meg opp med en gang.

Da tatoveringene har hatt en enorm innvirkning på deres evne til å omstille seg til et mer konvensjonelt liv, finner jeg det naturlig, på bakgrunn av det empiriske materiale, å utforske hvordan tatoveringer som teknologi og aktant i ulike aktørnettverk, montasjer og formateringer, er med på å fasilitere ulike forståelser av informantenes bakgrunn, og deres plass i nye nettverk. Ikke bare hvordan verden rundt, som aktører, innvirker på dette, men også hvordan aktørene selv identifiseres seg, og tar inn over seg hvordan tatoveringene deres blir et uttrykk for levd liv, og etter hvert hvordan de aktivt går frem for å endre betydningen, makten og symbolikken knytte til teknologien de alltid bærer med seg. Dette vil være fokuset for resten av dette kapitlet.

Blekket

Som vist til tidligere, har tatoveringer hatt en lang og nyansert historie i japansk kultur. Og som nylig vist over bygger denne kulturen fortsatt opp under samfunnsførende praksisfelleskap som får store konsekvenser for ulike samfunnsgrupper. Spesielt da de som forsøker å distansere seg fra den etablerte praksisen knyttet til personer som bærer den svært iøynefallende symbolikken på kroppen, nærmest som et vitnesbyrd om hvordan de har forholdt seg til det øvrige samfunnet og hvordan det forventes at de skal behandles. Jeg snakker da selvfølgelig om tatoveringene som assosieres med yakuzaen.

Tatoveringene innehar en sentral rolle som meningsbærende aktant i aktørnettverket som danner yakuzaen. Tatoveringene blir et av de essensielle uttrykksformene for medlemskap i denne gruppen. Symbolet inneholder flere ulike maktelementer. For dine forbundsfeller viser du at du tilhører felleskapet. Tatoveringene kommer også over tid. Noe som brukes som en mekanisme for å vise hvor lang og tro tjeneste du har bidratt med i organisasjonen. Dette blir da en ren materiell fremstilling av enkeltmedlemmers makt, i en ellers, kollektivistisk orientert organisasjonsstruktur. Tatoveringene blir noe som er med på å holde aktørnettverket sammen. Tatoveringer er, generelt, ikke et uttrykk eksklusivt assosiert med mafiaen. Yakuzaen har tatt eierskap i tatoveringene og domestisert dem som en teknologi for å underbygge hierarkiene de opererer i. Domestiseringen av tatoveringene gjør at de inngår som del av pre-formateringen yakuzaen opererer under og signalene den sender ut til sine medlemmer. Formateringen går da på kant med det sivile samfunnets formatering. Som krever fraværet av yakuza-relaterte tatoveringer.

Figur 3 -Yakuza tatovering (Moscia, 2018)

Masatoshi beskriver hvordan han, gjennom yakuzaens praksiser, opplevde at å distansere seg fra det sivile samfunnet. Og hvordan han gjennom denne performative fremstillingen av seg selv opplevde, og oppnådde, en form for makt som kunne utøves over det øvrige samfunnet. Tatoveringene, som aktant, i seg selv innehar ingen iboende makt. Statusen tatoveringene

har, som Masatoshi beskriver, er konstruert. Mafiaen har som tidligere nevnt domestisert tatoveringene til å bli en sentral del av sine aktør-nettverk. Symbolikken og meningen rundt tatoveringene kan ikke utelukkende forklares med mafiaens meningsskaping rundt teknologien. Tatoveringene har fått status som en bro mellom to ulike samfunnssfærer. Det sivile samfunnet har også gitt tatoveringene, som uttrykk for makt, en posisjon i sin formatering. I yakuzaens nettverk er tatoveringene en del av limet som holder dem sammen. I forholdet mellom yakuzaen og det sivile samfunnet har tatoveringene blitt tildelt en dobbel mening. I tillegg til å knytte de to sfærene sammen på bakgrunn av en delt forståelse av én, er de samtidig med på å distansere montasjene fra hverandre. Tatoveringen blir et uttrykk for polariteten som skapes i møte mellom de to montasjene i deres daglige utførelse av sin hverdag.

Handlingsrommet som skapes gjennom domestiseringen av tatoveringene er relativt til hvilken formatering du opererer ut fra. Tatoveringene øker handlingsrommet i både den kriminelle og den sivile sfæren når man opererer fra en posisjon innad i yakuza aktør-nettverket. Opererer du på den andre siden ut fra det sivile samfunnets aktør-nettverk, innskrenker tatoveringene handlingsrommet i begge sfærene.

Masatoshi: hmmm. Jeg var jo så ung. Så jeg måtte jo kle meg slik at alle kunne se at jeg var yakuza. [...] Og om sommeren skulle du ha på deg t-skjorte som akkurat viste litt av tatoveringen din. Så jeg tror jeg følte ... hmm at jeg likte det. Jeg hadde den maska på meg. Den makten. Jeg likte

å være det. Jeg var fornøyd med hvordan folk så på meg. Jeg likte at folk bare Oi.. der er yakuzaen.

Tatoveringene innehar, som nevnt, enorm makt etter at medlemmer av yakuzaen har distansert seg fra organisasjonen. Når de kommer ut i samfunnet og forsøker å skaffe seg en jobb, er tatoveringene en av de største utfordringene som kommer tilbake og hjem søker dem. Avhopperne opplever å gå fra et meningsfellesskap hvor tatoveringene har gitt de makt, til å forsøke å bli deltaker i det øvrige samfunnet som utøver en helt annen, og motstridende forståelse av tatoveringene. Tatoveringene gir fortsatt deltakerne en form for makt i det øvrige samfunnet, ved at folk viker av veien når de møter dem, og går omveier for å unngå en eventuell konfrontasjon. Hvor avhopperne tidligere så på denne formen for maktutøvelse som noe positivt, og noe som gav status. Ser de nå på dette som en ufrivillig, og kontinuerlig deltakelse via proxy, gjennom tatoveringene til en organisasjon og en livsstil de ikke lengere ønsker å identifisere seg med. Tatoveringene har nå gått fra og kun gi et spillerom basert på makt, til å innskrenke informantens handlingsrom og råde over avhopperne. Den originale betydningen av tatoveringene vedvarer for alle andre enn informantene selv. Man er merket som en av de utstøtte. Og de står utenfor både aktør-nettverket de tidligere var en del av, og montasjen de ønsker å komme inn i.

Følelsen av at man ikke klare å distansere seg fra sitt tidligere liv, uansett hvor hardt man prøver, er gjennomgående for informantene. Det spiller ingen rolle om de flytter, skaffer seg en legitim jobb og holder seg borte fra kriminelle miljøer. Deres fortid vil nesten alltid innhente dem på et eller annet tidspunkt. Dette uttrykker seg som regel gjennom at omgivelsene forholder seg til dem på bakgrunn av hva de tidligere har deltatt i, og ikke for hvordan de lever sine liv nå.

Takamori: Det som fremdeles «handicapper» meg er den tatoveringen jeg tok fordi jeg var så ung og nysgjerrig. Japan er ikke så tilgivende på tatovering som andre land. Fordi mange forbinder tatoveringen med yakuza, viser jeg ikke huden min i offentlige steder. Jeg angrer på at jeg selv har gitt meg en så liten mulighet til å bli kjent med folk og bygge nettverk.

Takamori uttrykker en følelse av å være «fanget» i sin egen kropp. Hans kropp bærer kjennetegnene, og symbolikken fra et tidligere nettverk. Når dette er presentasjonen av selvet, samfunnet dømmer deg etter, blir fortvilelsen stor. Særlig når man selv ser på det som en forbigående fase man gikk igjennom når man var ung og nysgjerrig, og lot seg forføre av tilsynelatende sterke fellesskap de fleste ikke hadde opplevd tidligere på hjemmebane.

Informantene er i denne innledende fasen av sitt nye liv, ofte de eneste som har begynt prosessen med å avskrive tidligere symbolikk og makt knyttet til

tatoveringene. Tatoveringene blir en representasjon, i deres øyne, for et tidligere liv. Denne prosessen med «divestment», eller av-domestisering, er ulik hos alle informantene. Samtlige av de jeg har tatt kontakt med uttrykker eksplisitt at deres syn på sine egne, og andres mafiataatoveringer, har endret seg. Selv om informantene selv har begynt av-domestiseringsprosessen betyr ikke det at samfunnet forøvrig, og deres tilhørende aktør-nettverk og montasjer, deler denne oppfatningen. Fremdeles underbygges det sivile samfunns formateringer, som krever et fravær av blekk. Endringsprosessen blir tydelig et uttrykk for informantenes egen plassering og mobilitet i, og mellom ulike samfunnsstrukturer, eller formateringer. Til tross for at Formateringene legger føringer, stopper ikke dette informantenes evne til å interagere med dem. Materialet viser det motsatte: til tross for føringene som blir lagt, jobber informantene kontinuerlig med egen forståelse og konstruksjon av mening opp mot tatoveringene som aktanter i nye aktør-nettverk.

Takamori ser på situasjonen han er i som et handikap når det kommer til å bli kjent med nye mennesker og bygge nettverk. Noe som vil være essensielt for på permanent basis å kunne distansere seg fra yakuzoen (C. Bolden, 2013; C. L. Bolden, 2012). Uttrykksformen som tidligere var med på å gi en form for eksentrisk makt har nå snudd side og er nå et verktøy for samfunnet for rask å plassere informantene i en gruppe med utstøtte.

Sohachiro: [...] Men nå er jeg forandret ... men ingen ser det. Ingen bryr seg om det. De fleste behandler meg fortsatt som en kriminell. Når slutter det? [tydelig fortvilt]

Frustrasjonen rundt situasjonen er ikke vanskelig å forstå når man etter 30 år utenfor mafiaen fortsatt blir plassert i den stigmatiserte gruppen. Til tross for frustrasjonen har de som har klart å fristille seg og leve et eget liv på utsiden i så lang tid, gode forutsetninger for å ikke lide et tilbakefall. Den største effekten av stigmatiseringen ser jeg i de som nylig har forlatt miljøet. De som ennå har mafiatilværelsen friskt i minne. De opplever en enorm fortvilelse og til tider hjelpeløshet over ikke å klare å kommunisere ovenfor samfunnet at de har endret kurs. Når nederlagene kommer som perler på en snor er ikke veien lang tilbake til mer kjente miljøer.

Det er ingen automatikk i at de som hopper av fra mafiaen av-domestiserer tatoveringene sine like etter bruddet. Til tross for at alle informantene jeg har vært i kontakt med endret sine forståelser rundt tatoveringer som aktant og dens rolle i deres liv, var ikke alltid prosessen like lineær. Flere av informantene fortsatte å bruke tatoveringene på tilnærmet lik måte som når de var med i mafiaen. Her viser informantene at de er fult klar over tatoveringenes nettverksoverskridende betydning. Og bruker formateringenes ulike verdier knyttet til aktanten til sin

fordel. Veien fram til å skille tatoveringene fra mafiaidentiteten var ofte lang, og gradvis. Kun gjennom denne prosessen kunne informantene fristille seg fra tatoveringenes negative annotasjon i sine egne øyne. Under det ene intervjuet kommer Masatoshis kone med en innskytelse.

Kona: (...) ja så hans måte å leve på forandret jo seg ikke. Med tatoveringer kan man ikke leve i samfunnet. Det er jo ikke akkurat søte tatoveringer. Det er jo yakuzatatooveringer.

Selv informantene som har vært ute av «gamet» en god stund, opplever fremdeles tatoveringene sine som en begrensning i hverdagen. Det øvrige samfunnet er ikke like rask til å dømme dem, da de ikke lengere ser ut som om de er med i mafiaen. Flere begynner å dra på årene og bærer preg av å ha levd harde fysiske liv i den japanske arbeiderklassen. De går ikke lengere i klær som kan assosieres med mafiaen og har en helt annen fremtoning. Til tross for dette kan man fortsatt ikke delta «normalt» i alle institusjoner i samfunnet.

Takamori: Fra utseende, tror jeg ikke jeg ser ut som en ex-yakuza nå lenger, så jeg føler at jeg er godt akseptert i samfunnet. Men jeg føler meg utenfor når jeg må vise huden min. Derfor drar jeg ikke til onsen eller til offentlig badebasseng. Jeg tar ikke på meg t-skjorter om sommeren heller.

Flere av informantene beskriver nettopp tatoveringene sine, som et handikap når det kommer til å skaffe seg en jobb etter man har tatt avstand fra sitt tidligere liv. De fleste arbeidsgivere speiler naturligvis samfunnet, da det også er del av det samme meningsfellesskapet. Flere av informantene beskriver situasjoner hvor de aktivt må skjule sin tidligere affiliasjon med mafiaen for å kunne holde på en jobb. Etter hvert internaliseres denne praksisen og det blir en del av hvordan de håndterer seg selv i møte med potensielle arbeidsgivere.

Shinano: Det var umulig for meg å få en jobb i starten, ingen ville ansette meg [...] Jeg måtte dekke meg til så ingen så at jeg hadde tatoveringer. Nå er det lettere.

I voksen alder er det vanskelig nok å skaffe seg nye nettverk og venner. Det er på arbeidsplassen mange starter nye relasjoner og bygger ut nettverket sitt. Ofte arrangeres det en eller annen sosial sammenkomst i forbindelse med arbeidet gjennom året. Forestill deg utfordringen i å integrere deg selv i et nytt nettverk hvis du ikke har mulighet til å delta på sosiale arrangementer. Det er ikke nok at du ikke kan delta. Men om du deltar vil du aktivt motarbeide din egen integrering og i siste instans din egen evne til å sidestille deg fra ditt tidligere liv, og mafiaen. Masatoshi beskriver nettopp dette senarioet når han beskriver sin første «vanlige» jobb etter bruddet med yakuzaen.

Masatoshi: Jeg måtte bo der og jobbe på en bilfabrikk. Når jeg kom dit. Må man ha en helsesjekk. De vil se på kroppen din så jeg tenkte de kom til å si meg opp med en gang. [...]. Den undersøkelsen glemte de. Så de fikk ikke se mine tatoveringer. Etter jobb dusjer alle sammen og man går i varme kilder. Da tenkte jeg oi... Nå kommer alle til å legge merke til tatoveringene mine. Men det var et lite rom hvor det var en dusj som ingen ville bruke. Så hver eneste dag etter jobb dusja jeg alene på dette rommet. «Åååh takk gud».

Avhopperne eksisterer i en sfære hvor de ikke nyter godt av noen av representasjonene som er knyttet til tatoveringene, til tross for at de av-domestiserer tatoveringene, og slutter å bruke den nettverksoverskridende makten etter bruddet med mafiaen, vedvarer tatoveringenes innvirkning på deres hverdag. Teknologiens posisjon som lim innad og mellom ulike montasjer av aktør-nettverk er en tydelig utfordring for informantene. De rår ikke lengere over hvordan tatoveringene benyttes, og hvilken mening som er konstruert rundt dem. I denne fasen av livet har de, tilsynelatende, mistet deltakelsen i den kontinuerlige domestiseringsprosessen som eksisterer rundt aktanten. De har ikke lengere kontroll over hvordan aktanten brukes, eller hvordan praksisen rundt den formidles gjennom montasjenes formateringer.

Til tross for utfordringen, skildrer flere av informantene situasjoner hvor tatoveringene har tjent som døråpner til nye felleskap. Det felleskapet tatoveringene var med på å fasilitere når de var med i mafiaen, eksisterer også til en viss grad i gruppen av avhoppere. Tatoveringene fungerer som et symbol på en felles fortid - en felles utfordring man kan identifisere seg gjennom med den andre personen. Denne mekanismen finner man også i det øvrige samfunnet. Det kan for eksempel være tidligere medlemmer av forsvaret som aldri har møtt hverandre, men som kan identifisere seg med hverandre gjennom en felles institusjon. I dette tilfellet er tatoveringene selve symbolet på denne institusjonen, inskribert med flere meninger som kun denne spesielle gruppen kan identifisere og relatere seg til.

Praksisen knyttet til tatoveringene er altså ikke entydig. Gruppen som har hoppet av fra mafiaen har re-domestisert teknologien. Først har de, til dels, av-domestisert de negative annotasjonene ved tatoveringene før de har konstruert ny symbolikk i teknologien. Gjennom samhandling med flere i samme situasjon har de konstruert en ny mening og identitet, knyttet til tatoveringene. Meningen eksisterer da i kontrast til både forståelsen som mafiaen, og det øvrige samfunnet har knytte til den kopspliggjorte makten, inskribert i tatoveringene. Gjennom domestiseringsprosessen tar informantene tilbake sin egen deltakerevne i meningsdannelsen rundt deres egne kropp. Dette markerer en begynnelse for en ny formatering hvor aktanten i aktør-nettverket ikke oppfører seg som

obligatorisk passasjepunkt, eller portvokter, inn i nye montasjer. Til tross for den inkrementelle endringsprosessen eksisterer den nye praksisen knyttet til tatoveringene kun i denne spesielle gruppen, og det sivile samfunnet er ennå ikke innrullert i den nye konstruksjonen knyttet til aktanten.

Shinano: Jeg møtte presten mens jeg jobbet, han så tatoveringene mine og fortalte at han også hadde vært med i mafiaen. Han inviterte meg med på en gudstjeneste og etter det har jeg vært med i kirka.

I denne situasjonen var en felles forståelsen av tatoveringene, som materiell uttrykksform, med på å gi informanten tilgang til et nytt aktør-nettverk. Til tross for at inngangen baserer seg på hans tidligere affiliasjon med mafiaen, var det nye nettverket fristilt fra hans kriminelle bakgrunn.

Flere informanter beskriver lignende situasjoner rundt tatoveringene sine. Andre skildrer en enda dypere integrering av sitt tidligere liv i de nye nettverkene de deltar i. Der noen viser til tatoveringene sine som en ladd merkelapp som ulike personer tolker på ulike måter, viser andre til at tatoveringene har gitt dem en tyngde i nye miljøer de ikke ville ha oppnådd, om de var foruten. Disse informantene har igjen tatt eierskap i tatoveringene sine og bruker de aktivt for å oppnå målene de har satt seg. Prosessen fra og la tatoveringene ha eierskap i deg til at man selv tar eierskap og legger føringer for hvilken kontekst, og aktør-nettverk de skal forstås innenfor, skjer som regel gradvis.

Informantene beskriver at de starter med å bære på skammen som er forbundet med blekket. Etter hvert som man opplever felleskap med andre avhoppere gjennom tatoveringene og konstruerer nye praksiser og meninger rundt teknologiens plass i aktør-nettverket. Ser man at makten som ligger i de ulike forståelse av tatoveringene kan brukes til å hjelpe andre, eller til å oppnå en ny, erfaringsbaser maktposisjon, eller forståelse. Den individuelle skammen knyttet til tatoveringene, faller ofte bort, til en viss grad. Flere av informantene går gjennom endringsprosessen med å re-domestisere tatoveringene sine, og finner at kunsten de har på kroppen er noe de kan bruke som et symbol på tidligere levd liv. Gjennom å sementere denne praksisen i nye felleskap, finner informantene at sider ved dem selv, som tidligere ble sett på som svakheter, nå forbindes med styrke og legitimitet. Denne strategien kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

Nobunaga: [...] der jeg jobber nå vet de om min fortid og verdsetter den. Men tidligere måtte jeg alltid gå med lange ermer. Jeg går fortsatt ikke i t-skjorte offentlig.

Alexander: Er det noe positivt ved tatoveringene dine nå?

Nobunaga: Hmm, jeg har en fornøyelse inni meg selv. at jeg har så mange tatoveringer liksom. Jeg synes fortsatt de er kule. De som er avhengig på jobben min høre også mer på meg tror jeg. de vet at jeg vet hva jeg snakker om når jeg snakker med de.

Masatoshi som har vært ute av mafiaen i over 25 år oppsummerer det tveeggede sverdet, som tatoveringene deres har blitt, på en god måte når han svarer på spørsmålet om tatoveringene hans har hatt noen form for positiv effekt på livet hans etter han forlot mafiaen.

Masatoshi: Før når jeg viste de frem ble alle redde, og det ble en vei foran meg. Alle vek fra meg. Også på veien. Alle stoppet for meg når jeg flasha dem, når jeg var yngre. Men nå er dette vitnesbyrdet mitt, en så syndig mann som meg, kan også bli elsket av Gud. Så om folk vil se viser jeg det. Men mange blir sjokkert. Så jeg går ikke å viser det frem hele tiden. Mange eldre liker det ikke, men alle i min menighet vet det. Jeg holder det ikke hemmelig. Hmm det er ikke så mye positivt. Jeg kan ikke gå i onsen. Og jeg har så lyst til å gå i en sånn t-skjorte som du har [kort hvit t-skjorte], men kan ikke det for alle ville sett tatoveringene mine. Og fortsatt så dømmer folk deg. Også politiet. Om jeg kler litt av meg i bilen min blir jeg ofte stoppa av politiet og de stiller meg mange spørsmål. Selv om det er kjempelenge siden jeg var med i yakuzaen.

Masatoshi skildre hele endringsprosessen han har vært igjennom knyttet til tatoveringene sine. Hvordan han gjennom en ikke-lineær prosess har tilskrevet tatoveringene ulike former for mening, symbolikk og makt, gjennom deltakelse og praksis i ulikeaktør-nettverk. Masatoshi viser til at han nå ser på tatoveringene sine som et vitnesbyrd som han aktivt bruker i sitt daglige virke. Gjennom domestisering har Masatoshi transendert ulike formateringer som har diktert hans handlingsrom. Han har endret praksisene knyttet til aktanten, konstruert en ny mening, og forståelse av tatoveringene. Han har gjennom sine aktør-nettverk lært denne praksisen videre, og spredt den transenderte forståelsen ut i aktør-nettverkene. Den nye forståelsen av aktanten brukes nå for å binde sammen de ulike montasjene, istedenfor å brukes som en mekanisme for å distansere de fra hverandre. Til tross for dette er ikke hans egen, og lokalsamfunnets tolkning av tatoveringene, nødvendigvis delt av resten av samfunnet, og dens institusjoner. I neste analysekapittel skal jeg vise hvordan informantene bygger grunnlaget for deltakelse i samfunnet. Hvordan det eksisterer en forskjell i lokalsamfunnets forståelse og det øvrige samfunnets aksept for informantenes arbeid.

Kapittel 7 - Liminalitet og lokal tilhørighet

Når jeg startet dette prosjektet måtte jeg tenke nøye gjennom hvordan spørsmål jeg skulle stille informantene, og hvilken informasjon jeg håpet å få ut av spørsmålene. Oppbygningen av intervjuene ville være essensiell for å kunne fange opp den genuine oppfatningen informantene satt inne med. Jeg dvelte lenge ved hvor stor vekt jeg skulle legge på tiden før de kom inn i mafiaen, tiden de var innenfor, og tiden de har vært utenfor mafiaen. Jeg bestemte meg for at det ville være nyttig å kunne se på hvilke handlingsbaner som fikk disse personene til å forlate et kjent miljø til fordel for en ny og høyst usikker tilværelse. Jeg spurte derfor informantene om hva de fikk ut av å være med i mafiaen. Og hvordan de distanserte seg. Gjennom denne tilnærmingen fikk jeg innsikt i hvordan informantene deltar i flere aktør-nettverk samtidig, og at nettverket hvor familien befinner seg, ofte er utslagsgivende for motivasjonen til å forlate yakuzaen.

Ved å gå nærmere inn på informantenes relasjon til familien finner jeg et uttrykk for hvordan informantene blir lært av aktør-nettverkene de deltar i, og hvordan de igjen, i sin tur, bidrar tilbake inn i nettverkene. Dette presenterer seg ofte som starten på nye relasjoner på utsiden av yakuzaen, og en inngang til det øvrige samfunnets formatering. Hva må man oppfylle for å leve et godt og anerkjent liv. Gjennom kapitlet kommer jeg til å vise at informantene skaper interesse rundt seg selv, og gjennom denne strategien innruller seg i nye aktør-nettverk. Videre kommer jeg til å argumentere for at informantene putter lærdom tilbake inn i nettverkene og mobiliserer kunnskapen. Kunnskap som gjerne er re-domestisert fra tidligere kriminelle liv.

Jeg kommer til å gå nærmere inn på spørsmålet om hva de fikk ut av å være med i mafiaen i siste kapittel, men jeg ville vise til Takamoris bemerkning om at han i etterkant av å ha forlatt organisasjonen, innså at han mest sannsynlig, hadde mistet mere enn han hadde dratt nytte av sin aktive deltakelse.

Takamori: Jeg fikk det jeg ville - jeg glemte at jeg var ensom og savnet foreldrene mine. Men nå ser jeg at det var flere ting jeg mistet enn jeg fikk ved å være i yakuza-verden.

Samtlige av informantene jeg intervjuet snakket i større eller mindre grad om hva de hadde mistet ved å dedikere sitt liv til yakuzaen over lengere tid, og i såpass ung alder. Det skildres et savn etter tilhørighet. Et par av informantene hadde slett ikke tenkt å distansere seg fra det kriminelle livet, og fikk dermed et svært uhyggelig møte med virkeligheten, når de fant seg selv i bunden av glasset, eller i enden av en tom heroinsprøyte. Gjennom deltakelse i yakuzaen hadde de hatt et nettverk rundt seg som gjorde denne livsstilen bærekraftig. De praktiserte sitt

«yrke» i en av de mest lyssky underverdenene i Japan. De var dop-langere. Den vedvarende praksisen innenfor yakuza-nettverket er med på å forme informantene og deres relasjoner til aktør-nettverket. De kommer ofte inn i nettverkene som, i mine informanternes tilfelle, unge gutter, og menn som enten er på utkikk etter et felleskap de kan høre til. Eller som ungdomskriminelle som gradvis glir over i en mer organisert kriminell tilværelse. Gjennom årene, vedvarer trenden for informantene. Deres identitet opprettholdes gjennom montasjene de deltar i. Når flere av informantene i siste ledd ender opp som narkotikasmuglere, eller selgere, er det ofte det første alvorlige steget i retning deres personlige forfall. Aktør-nettverket sender ut signaler i tråd med formateringen hvor oppførselen forsterkes gjennom positive insentiver. Nettverket lærer aktørene hvordan de skal oppføre seg, og hva som definerer det gode liv.

I de mange samfunn, og spesielt vestlige er narkotikakriminalitet sett på som noe svært alvorlig. Men det er vanskelig å sette seg inn i hvor lavtstående og alvorlig denne typen kriminalitet blir sett på i Japan. Fra statlig side er strafferammene rundt narkotikarelaterte forbrytelser særdeles strenge. Med en strafferamme på inntil 10 år for å inneha narkotika til personlig bruk og en strafferamme på inntil 20 år når mengden anses å være til distribusjon, har Japan noen av de strengeste narkotikarelaterte strafferammene, om vi ser bort fra land som praktiserer dødsstraff på feltet (Brownfield, 2011).

Nobunaga: Hmmm, det var egentlig ikke jeg som kom meg ut. Jeg skadet meg selv mye, jeg drakk masse og brukte stoff. På grunn av dette ble jeg dumpa av yakuzaen, de sa jeg ikke lenger var til noen nytte for dem.

Katsumoto [...] Jeg var helt isolert, jeg var avhengig av narkotika. jeg følte meg så alene da jeg forlot yakuzaen at jeg prøvde å ta mitt eget liv. Jeg hoppet fra femte etasje. Men istedenfor å dø havnet jeg i koma en uke og ødela foten min for alltid.

Etter en årrekke med lyssky aktivitet hadde Nobunaga og Katsumoto gått fra å være sentrale personer i et nettverk av narkotikasmuglere, og langere, til å bli avhengig av sin egen forsyning. Tidligere hadde vanen vært bærekraftig gjennom deres posisjoner i mafiaen, men når de ikke lenger anses å ha noen nytteverdi i en organisasjon som stolt kaller seg «de verdiløse» blir de sendt på dør. Bevegelsene internt i aktør-nettverket viser seg å ikke være en lineær progresjon for informantene. Selv om de starter med å bevege seg oppover i hierarkiet begynner informantene å etablere praksiser som ikke går over ens med formateringen nettverket presenterer. De klarer ikke lenger å opprettholde sin ende av forbindelsene i nettverket. Hvor de tidligere ble sett på som en ressurs, har deres nye interaksjon med en annen sentral aktant i nettverket, narkotikaen, endret deres status i aktør-nettverket. Det bilaterale forholdet mellom aktører og

aktanter innad i nettverket må underbygges av de som deltar (Moser, 1998). Det er viktig å vise til at dette er informantenes egenopplevde stilling av saken, de opplever selv å bli utstøtt og kastet til side av yakuzaen. Da blir veien tilbake til en mer konvensjonell tilværelse lang og utfordrende.

Informantene skildrer det å være utstøtt, og isolert. I Nobunaga og Katsumotos tilfelle, har de følelsen av å være helt forlatt og alene i verden. Hvem kan vel tilgi dem og omfavne dem nå. Ikke bare har de deltatt aktivt i «forsøplingen» av samfunnet gjennom narkotikahandel, men de har nå blitt narkomane selv. Samfunnet og tidligere kontakter ser kun på de som byrder. De bærer på følelsen av å være verdiløse. I et samfunn hvor de felles verdiene og bidrag til felleskapet står høyt i kurs, er dette bunnen for informantene. Selv om yakuzaen er en kriminell organisasjon, er man likevel en del av noe, og som tidligere vist innehar yakuzaen både en kulturell og funksjonell rolle i det moderne japanske samfunnet. Nå er informantene på utsiden. De befinner seg utenfor selv de mest lyssky kretser som deltar og praktiserer sine roller i ulike felleskap. Den håpløse naturen i en slik situasjon bidro til at Katsumoto valgte å forsøke å ta sitt eget liv, som den eneste måten å komme seg ut av den liminelle tilværelsen, utenfor ethvert aktør-nettverk og enhver samfunnssfære.

Jeg trekker frem dette utsnittet i materialet for å vise at informantene jeg har snakket med har svært utfordrende utgangspunkt, og at deres suksess når det kommer til å sidestille seg mafiaen på en måte som har fått de tilbake i mer konvensjonelle og gode liv, ikke kan tillegges at de har hatt et «enkler» eller mindre belastet utgangspunkt enn majoriteten som ikke kommer seg ut av den kriminelle livsstilen.

Masatoshi: Hmmm... jeg kan fortelle hva jeg har mistet. Jeg har mistet båndet til min familie, mine venner.

Masatoshi viser til dette utgangspunktet svært godt når han beskriver en tilværelse hvor han er tvunget til å flytte fra det området han vokste opp i og kjenner. Han har mistet alle båndene til sin familie og sine tidligere venner. Flere av faktorene kan vise seg å være positive til tross for deres tilsynelatende destruktive natur (Melde & Esbensen, 2011; Pyrooz & Decker, 2011). Man kan beskrive det som en nødvendig gjenfødelse av informantenes identitet. For å kunne starte et nytt liv synes det uunnværlig å distansere seg, geografisk, fra gamle jaktmarker. I tillegg til å distansere seg fra aktør-nettverk, hvor kriminelle kontakter fortsatt opererer. Masatoshi er ikke alene om å beskrive denne strategien. Flere av informantene viser til tap av relasjonelle bånd fra fortiden gjennom den geografiske distanseringen.

Takamori: [...] At det ble slutt mellom meg og hun som jeg var sammen med, og at jeg dro fra det området gjorde at jeg klarte å komme meg ut av yakuza-verdenen.

Nobunaga: Hmmm, jeg hadde ingen venner, alle vennene mine fra barndommen var fortsatt med i mafiaen. De som var på utsiden så ned på meg. Jeg hadde ingen verdi.

Det å flytte fra et område hvor man har satt sine røtter og etablert en hverdagslig praksis kan være utfordrende, og informantene beskriver dette. Det eksisterer et ønske om å kunne få i pose og sekk, for å sette en metafor på det. Samtidig som man ønsker å distansere seg fra sitt tidligere liv, vil man likevel inneha grunnmuren det livet er bygget på, for å kunne etablere et nytt et. Litteraturen viser at dette, når det kommer til geografi, er svært utfordrende og en stor årsak til tilbakefall i ulike kriminelle miljøer (C. Bolden, 2013; Melde & Esbensen, 2011).

Å løsrive seg fra venner man har vokst opp med kan være en brutal og emosjonell affære, flere av informantene føler at de har sviktet det felleskapet de har vokst opp i. Vi må huske at de fleste av informantene bare vokste inn mafiaen med sine venner fra barndommen og ungdomstiden. De har vært på en reise sammen. Et delt ønske om å skaffe seg makt og innflytelse i samfunnet, knyttet de sammen. De har levd sammen. Kjørt motorsykler sammen. Beskyttet hverandre gjennom gode og harde tider. I den forbindelse kan man se brorskapet som har utviklet seg gjennom en årrekke. Forent gjennom den samlede oppfattelsen om hva det vil si å lykkes i yakuzaen og i forlengelse det japanske samfunnet. Dette kommer som en konsekvens av informantenes interaksjon med yakuza-aktør-nettverkes problematisering av nettverkets formål. Og, hvordan dette kommer til uttrykk gjennom informantene som mobiliserte aktører innenfor aktør-nettverket. De opplever at de er forent om et felles mål.

Masatoshi beskriver følelsen av at han «hadde hele verden i min hånd». Alle praksisene man har etablert sammen blir et uttrykk for deres felleskap, identitet og tilhørighet. Ikke bare som en del av en gruppe, eller et aktør-nettverk, men også individuelt. Når man da finner seg på utsiden av samtlige montasjer i samfunnet er det vanskelig å skulle løsrive seg fra den formateringen man har operert innenfor, samtidig som man skal gjennomgå en omveltning av sin egen oppfattelse av seg selv, og sin identitet. Informantene er i denne fasen av livet, identitetsløse nomader på jakt etter sin egen plass, og et felleskap å klamre seg til. I denne situasjonen er det lett å romantisere over fortiden og finne tilbake til de kriminelle nettverkene, istedenfor å stå i den vedvarende liminelle tilværelsen de finner seg i. Informantene beskrev at å bryte kontakten med tidligere kriminelle forbundsfeller, har tjent reisen deres på en positiv måte. Samtidig som

de bryter med tidligere aktør-nettverk, finner også informantene tilbake til eldre og mer familiære relasjoner. Videre skal jeg se på hvilken rolle familien spiller i endringsprosessen informantene gjennomgår.

La Familia

Alle informantene jeg har snakket med har gått inn i mafiaen i relativt ung alder. Noen har startet sin karriere i tenårene, mens andre kommer først i gang tidlig i 20-årene. Fellestrekk for de aller fleste er at de har kommet på kant med sin biologiske familie og flere har lagt familien bak seg. Som vist under oppgavens kapittel på tidligere forskning, viser flere til at familiekonflikt er hardtslående når det kommer til å forklare ulike årsaksmekanismer for hvorfor tenåringene gradvis velger å ta steget mot en kriminell fremtid (Fleisher, 2002; Kersten, 1993; Pyrooz, 2014).

Yamato beskriver at familien ikke bare vart springbrettet inn i kriminaliteten, men også en måte å komme seg ut av den på. Tilknytningen til kone og barn hadde vært sterk gjennom hele livet hans, selv under den kriminelle perioden.

Yamato: Min kone og mine barn har betydd alt. Hmmm. Jeg har noen jeg må leve for. Noen som er avhengig av meg. Det tror jeg har vært viktig for meg.

Tilknytningen til familien har betydd alt for Yamato. Uten dette felleskapet hadde han, som utrolig mange andre, funnet seg selv helt alene uten noen rundt ham. Det er nærliggende å tenke at fordelene med å ha familien sin der, er at man har noen å lene seg på i de tøffe tidene etter bruddet med yakuzaen. Men for Yamato er det ikke denne dimensjonen han setter pris på. Han beskriver at han hadde en mening i livet. Han var til nytte. Familien hans var avhengig av han selv om han hadde brutt med mafiaen. Dette ble motivasjonen for Yamato når han måtte gå mot strømmen han selv hadde satt seg i. Ikke bare fungerte familien som motivasjon for å stå i utfordringen, men familien var en solid grunnmur det var mulig å bygge videre på.

Etter bruddet har informantene, som tidligere skildret, måtte flytte geografisk og fristille seg fra sine venner. De finner seg selv i en situasjon hvor de blir nødt til å redefinere hva de ønsker i livet. De blir nødt til å problematisere sin egen hverdag på en ny måte og passe den inn i et nytt aktør-nettverk med en annen formatering enn den de kommer fra. Gjennom tiden i mafiaen har målet med deltakelsen vært klar for informantene. Makt, penger, status, damer, felleskap og materielle goder, har vært sentrale problematiseringer informantene har tatt stilling til. Når de nå finner seg på utsiden, må de på ny finne hvilke mål de skal jobbe etter. Først da finner informantene ut hvordan de kan få bukt med utfordringene. Det skal vise seg at familien fungerer som spiren til en ny hverdag,

med nye praksiser. Et aktør-nettverk hvor informantene kan konstruere og problematisere de nye målene for suksess, de skal måle seg opp mot. Dette mikro-nettverket med en relativt løs formatering oppfører seg som et frø som kan blomstre og skyte nye skudd ut i verden og ut i samfunnet. Nobunaga skildrer en annen handlingsopsjon familien fasiliterer etter bruddet med yakuzoen.

Nobunaga: I starten spilte de ingen rolle [...] Men, når jeg havnet i fengsel, kom mammaen og pappaen min og besøkte meg.

Igjen ser vi at forholdet til familien ikke kan males rosenrødt for informantene. Nobunaga brydde seg ikke om familien sin. Han hadde brutt med den for flere år siden. Han hadde ikke bruk for den i det nye livet han levde, i den maktposisjonen han hadde satt seg selv. Etter bruddet med yakuzoen fortsatte han med narkotikamissbruken og havnet i fengsel flere ganger. Det er her vi ser at hans foreldre starter å spille en viktigere rolle. Til forskjell fra Yamato føler ikke Nobunaga at familien er avhengig av han, men at han er helt avhengig av dem. I en verden der han føler seg verdiløs, utstøtt og usynlig, kommer familien hans og besøker han i fengsel. Tilsynelatende er det glemt at han for flere år tilbake brøt kontakten med dem. For Nobunaga blir dette møtet med foreldrene «Ground Zero» for bygging av fremtidige aktør-nettverk. Foreldrene blir den solide grunnen han kan lande og stå støtt på. Foreldrene opprettholdte det relasjonelle felleskapet og fungerer som proxy-forbindelse mellom Nobunaga og samfunnet.

Alle informantene snakker om dette stadiet. Det er en nødvendighet, etter at man har lagt en hverdag bak seg å finne et fast holdepunkt og utgangspunkt for det nye livet, og de nye praksisene man ønsker å etablere. Dette holdepunktet kan, ut fra intervjuene jeg har sett på, ikke ha sammenheng med det nettverket og den praksisen de ønsker å distansere seg fra. Informantene viser at de, utelukkende, er avhengig av å skape nye forbindelser. Forbindelsene trenger ikke å være nye i den forstand at de ikke kan ha eksistert før. Som vist, vil mange gå tilbake å reparere ødelagte forbindelser for å øke deres personlige handlingsrom i relasjon til det familiære mikro-nettverket hvor formateringen er løs nok til å tjene som et startpunkt for en ny tilværelse. Prosessen med å gå inn og ut av ulike felleskap er som vist i oppgavens teoretiske rammeverk, ikke lineær. Informantene starter med å mobilisere familiene sine og deres formateringer. Videre knytter de nye praksiser til problematiseringen de identifiserer, og ønsker å overkomme. I forhold til Callons (Callon, 1984) modell, vil det si at informantene starter på steg 4 og beveger seg mot steg 1. Det er fra dette utgangspunktet at informantene etablerer og bygger videre på forbindelsene for å få innpass i større aktør-nettverk, med økende grad av legitimitet sett i lys av samfunnets formatering. Videre skal jeg se på hvordan informantene knytter bånd og kommer gradvis, eller helt inn i nye praksisfelleskap og nettverk hvor de igjen kan etablere sin plass i montasjene.

Nettverk på nye fronter

Når jeg snakket med informantene, hadde jeg som vist i metodekapitlet, bygd opp intervjuet mitt med en viss kronologi i tankene. Til nå har jeg fokusert på temaene som har handlet om deres kriminelle liv, og tiden like etter bruddet med mafiaen. Når vi nå gradvis beveger oss fra det initielle bruddet til perioden etter den markante hendelsen, beskriver informantene en positivt ladet vei tilbake til akseptert deltagelse i samfunnet. I dette kapitlet vil jeg vise hvordan informantene aktivt forholder seg til nye aktør-nettverk, og hvordan de gjennom praktisk deltakelse implementerer flere prinsipper fra Callons (Callon, 1984) translasjonsmodell. Informantene begynner også å se nyttigheten av kompetansen de har opparbeidet seg i sine tidligere liv. Ved å re-domestisere praksisen inn i nye aktør-nettverk øker de sin personlige legitimitet, i relasjon til lokalsamfunnets formateringer.

I forlengelse av forrige kapittel vil jeg starte med å vise til Shinanos skildring av sitt liv i denne perioden. Når jeg spør om han har fått innpass i et felleskap eller frivillig organisasjon, går han rett til lokalmiljøet. Han legger tydelig vekt på at det er dette felleskapet han har ønsket å bli deltaker i. Ikke bare utøver han sin hverdag i lokalsamfunnet, men han ser nå på det som sin familie. Sett i sammenheng med uttalelsene i forrige kapittel ser man en tydelig utvidelse av Shinanos nettverk.

Shinano: Lokalsamfunnet mitt, jeg tenker at det er min familie nå. Jeg går også i kirka... Men jeg er ikke så kristen, da.

I tillegg til å være deltaker i lokalsamfunnet, har Shinano knyttet seg til et enda smalere praksisfelleskap. Etter bruddet ble han introdusert for en lokal menighet som ønsket han velkommen, til tross for hans bakgrunn. Dette ble springbrettet som Shinano brukte for å utvikle nettverkene sine. Selv om Shinano ikke delte felleskapets religiøse overbevisning eller praksis, deltok han helhjertet i den delen av menighetens arbeid som var rettet mot lokalsamfunnet. Gjennom de nye praksisene som ble fasilitert av menigheten, opplevde Shinano å få en meningsfylt rolle i lokalsamfunnet.

Prosessen med å danne nye forbindelser, og komme seg på innsiden av nye felleskap beskrives ofte som en refleksiv prosess hvor aktører og aktanter i nettverket interesserer nye aktører på utsiden for så å innrullere dem. Prosessen finner jeg også fra informantenes side. På grunn av deres liminelle tilværelse mellom nettverk som opprettholder en legitim rolle i samfunnet, finner de seg nødt til å skape interesse rundt seg selv, opp mot de nye, og ønskelige nettverkene. Shinano er ikke en religiøs mann, men deltar gladelig i religiøse nettverk for å oppnå status som en legitim del av lokalsamfunnet. Som tidligere nevnt er prosessen dynamisk, og å fremstille den som noe lineært ville være å overse store

deler av endringsprosessen. Flere av informantene opplever, og beskriver lignende hendelsesforløp, når de beskriver deres første møte med nettverk de ser på som legitime i det sivile samfunnet. Gjennom interesseskapingen får informantene plass, og blir innrullert, i de nye aktør-nettverkene, som er et steg videre på deres reise til å bli akseptert som nyttige samfunnsborgere. Og kanskje viktigere, et steg bort fra sine tidligere kriminelle praksiser.

Det er ikke bare Shinano som har startet sitt nye liv gjennom en kirke eller menighet. Yamato og Nobunaga viser til en lignende kobling med lokalsamfunnet som Shinano beskriver. Kirka beskrives ikke kun som en institusjon som fungerer som et talerør mot lokalsamfunnet informantene drar nytte av. Kirka er blitt et møtepunkt for flere av informantene. Hvor de tidligere møtte sine forbundsfeller for å utrette kriminelle handlinger, møter de nå «vanlige» mennesker det er mulig å interagere med. Informantene har fått en kanal de kan praktisere sitt nye liv, fristilt fra sitt tidligere. Det ikke alle informantene som er like komfortable med sin bakgrunn på dette stadiet i sine liv. Flere beskriver at ikke alle i menighetene kjenner til deres bakgrunn, og at de står med spredte bein. Det ene beine har så vidt passert den usynlige streken inn i en institusjon med hensikter som synes, til dels, legitime ovenfor lokalsamfunnet og det øvrige samfunnet. Samtidig som de forlytter seg på den smale veien, eksistere fortsatt stigmaet til deres bakgrunn. Den andre foten er fortsatt godt plantet i fortiden. Da ikke på den måten at den står i det kriminelle miljøet. Men at den er plantet i den tiden like etter bruddet. Hvor man bærer den kriminelle merkelappen tungt på sine skuldre.

Til tross for at flere av informantene beskriver denne todelte tilværelsen, viser de samtidig at de er på vei ut av den vanskelige perioden. Gjennom forbindelsene de har opprettet i de nye nettverkene får de delta på en plattform som har ansiktet utad mot samfunnet. Gjennom aktiv deltakelse i nye aktør-nettverk skaper også informantene en legitim sosial sfære rundt seg selv. De går fra å være utilnærmelige personer folk flest skydde, til å operere i montasjeoverskridende nettverk. Denne endringen i både egen forståelse og lokalsamfunnets forståelse av informantene og deres forbindelse til nettverket, påvirker informantenes handlingsrom drastisk. Handlingsrommet informantene har operert innenfor har vært i kontinuerlig endring siden bruddet med mafiaen. De har gått fra å ha stor innflytelse og makt, til nomader uten egen identitet. Nå finner de seg i en situasjon hvor de igjen kan praktisere sin hverdag i en montasje som deles av andre enn deres nærmeste familie. Informantenes handlingsrom har endret seg i takt med hvordan deres relasjoner og forbindelser har endret seg. Noe som underbygger viktigheten av å se på hvordan nettverksforbindelser oppstår og opprettholdes i disse ekstreme situasjonene.

Yamato: Jeg er kristen, så jeg går mye i kirka. Der treffer jeg mennesker jeg kan snakke med, men ikke alle vet hvilken fortid jeg har hatt.

Nobunaga: Jeg har blitt kristen, så jeg er med i en kirke. Jeg har også vært med i AA og NA for avhengigheten min.

Den eksistensielle todelingen kommer til syne i Nobunagas utsagn om hvilke organisasjoner han deltok i etter bruddet med mafiaen. Som tidligere vist, er misbruk svært tabubelagt i det japanske samfunnet. Og da særlig narkotikamisbruk. I tiden etter at Nobunaga forlot yakuzaen fant han seg selv i denne todelte tilværelsen. Han hadde fått innpass i en institusjon som kan være legitim ovenfor samfunnet. Samtidig var han med i AA og NA grupper. Medlemskap i disse gruppene holder man gjerne skjult for de andre man omgås med. Nobunaga fant seg i situasjonen hvor han eksisterte i et mellomrom mellom legitime aktører i samfunnet. Han eksisterte og deltok delvis i flere sfærer samtidig, men kan ikke sies å ha et «fullverdig» medlemskap i noen av dem.

Jeg trekker frem dette for å poengtere viktigheten av å følge informantene, og forstå de som komplekse samfunnsaktører på deres vei tilbake til et mer konvensjonelt liv. Prosessen de gjennomgår er sammensatt og høyst dynamisk. Som vist i teorikapitlet mitt har jeg kritisert noen premisser andre fagfelt har satt for hvordan man går frem for å forstå mekanismene knyttet til individens eksistens i en objektivt strukturert verden. Her ser vi tydelig at Nobunaga eksisterer i flere strukturer, eller montasjer samtidig, og at hans klassereise, om du vil, ikke kan forklares med rigide modeller om habitus og sosial kapital. Nobunagas selvforståelse speiler også denne representasjonen. Han plasserer seg selv mellom to sfærer han tydelig forstår eksisterer. Hans identitet trekker på flere ulike montasjer i samfunnet og han beskriver en eksistens mellom forbindelsene, og formateringene i disse. Til tross for den fragmenterte deltagelsen i samfunnet brukte Nobunaga sin kjennskap til AA og NA miljøene for å gjøre seg selv relevant, og interessant ovenfor nye potensielle aktør-nettverk.

Nobunaga: [...] AA og NA ble jeg kjent med i fengselet, men også gjennom jobben min.

Nobunaga starter som en bruker av AA og NA, som et verktøy for å komme seg ut av avhengighetspraksisen han hadde opparbeidet seg gjennom sin deltakelse i yakuzaen. Etter en periode med fragmentert deltakelse i samfunnet var Nobunaga en sentral brikke i etableringen av et nytt avvenningssenter for narkomane og alkoholikere. Nobunaga tok eierskap i fortiden sin og flyttet det gjenværende beinet inn i varmen hos det øvrige samfunnet. Nobunagas prosess med å opprette et avvenningssenter kommer jeg til å studere nærmere i oppgavens siste kapittel.

Strategien er interessant å se på, hvordan informantene re-domestiserer deler av sitt tidligere liv til å gjenskape seg selv, samtidig som de bygger på etablerte praksiser de har tilegnet seg under tiden i mafiaen, eller den fragmenterte eksistensen like etter bruddet.

Nobunaga: Det kanskje rart å si det, men jeg lærte meg hvordan man skal være veldig høflig.

Gjennom det strenge høflighetsregime som eksisterer innad i mafiaen har Nobunaga innrullert praksisen i sin egen hverdag. Da han i sitt nye liv står ovenfor et samfunn hvor høflighet er høyt verdsatt, klarer han å falle tilbake til praksisen, uten at det skader hans framtidsutsikter. Tvert imot er dette et av de små fortrinnene Nobunaga mener han har fått ut av å være med i mafiaen. I yakuaen ville deviasjon fra høflighetskodeksen få seriøse konsekvenser på individnivå. Når han nå finner seg i skillet mellom det kriminelle og det øvrige samfunnet, evner Nobunaga å profitere på praksisen og sidestille seg med «vanlige» borgere på en unik måte. Igjen finner jeg at evnen til å re-domestisere deler av fortiden, og aktivt bruke den på en positiv måte i sitt nye liv, er et gjennomgående strategi i materialet. Være det tidligere tilhørighet til miljøer som gir legitimitet, visualiseringen av dette gjennom tatoeringer, eller evnen til å navigere det japanske høflighetshierarkiet. Denne evnen gir informantene mulighet til å flytte de metaforiske føttene ut av fortiden og inn i fremtiden, og de nye felleskapene sine. Gjennom de kontinuerlige endringsprosessene er informantene delaktige i å øke sitt eget handlingsrom.

Det kan virke som at informantene etablerer felleskapene, *etter*, at den turbulente perioden rundt bruddet med yakuaen har lagt seg. Det er ikke kronologien som presenterer seg i intervjuene. Det er nettopp gjennom prosessen med å starte på bar bakke og utvikle nye aktør-nettverk at informantene går fra å være i den store majoriteten som lett faller tilbake til kriminalitet, og beveger seg over i den smale gruppen av mennesker som klare å fristille seg helt fra sin kriminelle praksis og etablere, til dels, nye liv, som oppleves meningsfylte på et individuelt plan. Samtidig som livene oppleves nyttige ovenfor lokalsamfunnet, og til dels ovenfor storsamfunnet gjennom overholdelse av nye formateringer sfærene opererer ut fra.

Informantene oppnår en slik posisjon ved å re-domestisere tidligere etablerte praksiser. Til nå har jeg vist til hvordan informantene har av-domestisert, og re-domestisert tatoeringene sine, hvordan de har fått bukt med disse på et personlig nivå, og klart å fristille seg skammen de tidligere har assosiert med tatoeringene. Informantene har beskrevet hvordan de har trukket med seg elementer fra sin tid i avvenningsinstitusjoner inn i sine nye nettverk, og hvordan de aktivt har brukt aspekter ved sitt tidligere liv til å gjort seg selv interessante for nye legitime aktør-nettverk. Gjennom deltakelse i høflighetspraksisen som eksisterer, og holder sammen forbindelser i det øvrige samfunnets formateringer, har informantene satt seg selv i en posisjon hvor deres illegitime representasjon begynner å blekne, og deres intenderte, og ønskelige representasjon og plass i samfunnet begynner å ta form.

Ingen av informantene etablerer eller kommer inn i de nye felleskapene gjennom vedvarende passiv deltakelse. Enkelte blir invitert inn, andre tar steget selv og prøver å få innpass. Ingen jeg har snakket med stopper her. Informantene viser til en hverdag hvor vedvarende aktiv deltakelse er en sentral del. Lokalsamfunnet opererer ofte under samme formatering som det øvrige samfunnet, så hvorfor opplever informantene større grad av aksept i lokalsamfunnet enn de gjør i det øvrige, og deres institusjoner? Jeg vil argumentere for at gjennom re-domestiseringsprosessen, har informantene klart å endre de lokale montasjenes syn på hvordan deres tatoveringer og kompetanse brukes. I felleskap har de konstruert nye meninger opp mot informantenes fortid, og symbolikken de bærer med seg. Når forståelsen blir operasjonalisert i aktør-nettverkene spres den nye kunnskapen gjennom praksis, og lokalsamfunnets oppfatning av informantene, endres, fra kriminelle til bidragsyttere i nærområde og de lokale institusjonene. Prosessen med å translere den nye domestiseringen av sitt tidligere over til lokalsamfunnet, er utfordrende nok. Dessuten det vil være svært vanskelig fra et individnivå å mobilisere konstruksjonen ut i det øvrige samfunnet. Utfallet er at informantene eksisterer i en vedvarende liminell tilværelse hvor, på den ene siden, de anses som legitime samfunnsaktører, men straks de kommer utenfor miljøet som deler den nylig konstruerte oppfattelsen av dem som loydlige samfunnsborgere, anses de igjen som kriminelle (Latour, 2005; Moser, 1998).

Videre i oppgavens siste analysekapittel skal jeg fortsette den kronologiske fremstillingen av informantenes liv. Jeg kommer til å vise til hvordan den vedvarende praksisen, og deres evne til å re-domestisere aspekter ved tidligere liv, manifesterer seg i informantenes hverdag. Jeg kommer også til å vise hvordan informantene mobiliserer sin re-domestiserte kompetanse gjennom nye aktør-nettverk og hvordan dette blir en kilde til personlig vekst og en mulighet for informantene til å etablere seg som en kraft for noe godt i samfunnet.

Kapittel 8 - Gjenfødelse

Ved å følge informantene, til dels kronologisk, på deres ferd fra tenårene og frem til etablering og deltagelse i nye aktør-nettverk, har vi nå kommet til punktet i fortellingen hvor informantene har etablert seg som deltaker i et, eller flere nye aktør-nettverk. Noen står fortsatt med en fot i fortiden. Andre har begynt å etablere egne institusjoner hvor de tar eierskap og bruker sin fortid til sin, og andres fordel. Videre vil det være fruktbart å se på hvordan nettopp deltakelsen og praksisen i de nyetablerte nettverkene påvirker informantene. Og hvilken rolle deltakelsen spiller i deres evne til og, personlig, holde seg på utsiden av den kriminelle sfæren. Jeg kommer til å vise til informantenes nye representasjoner av seg selv inn i aktør-nettverkene og hvordan deres vedvarende samhandling med samfunnets formateringer etter hvert skaper handlingsrom som får noen av informantene til å transendere sitt tidligere liv og komme inn i det øvrige samfunnet. Informantene har alle vært ansvarlige for en eller annen typer entreprenørskap i kraft av sitt yakuza medlemskap. Gjennom en kontinuerlig domestiseringsprosess transformerer informantene sin egen entreprenørskapskompetanse og problematiserer, interesserer, innruller, og mobiliserer kompetansen gjennom montasjer av nye aktør-nettverk. Flere av informantene går også tilbake til den kriminelle sfære, men ikke i negativ forstand. De har klart å kutte alle negative forbindelser, skape og opprettholde nye produktive kanaler for samhandling. I sin nye, sammensatte, hverdag opererer informantene som altruistiske samfunnsentreprenører.

Under samtalene med informantene kom det klart frem at prosessen med å komme seg tilbake til en deltagende tilværelse i samfunnet ikke skjedde over natta, men var en prosess som gikk over flere måneder, og i flere tilfeller, år. Som skissert tidligere i oppgaven, startet de fleste informantene med å treffe bunnen. De forankret seg i familie og nære venner. En tilværelse som allerede var kjent, men samtidig fristilt fra sine tidligere praksiser. Det neste steget i prosessen var å bygge videre på aktør-nettverkene. Yamato starter med å skildre hvordan han over en periode på flere år gikk fra, og kun omgås nær familie, til å få innpass i en lokal menighet og etter hvert bli med i en av kirkens tjenestegrupper.

Yamato: jeg er med i en gruppe som hjelper de eldre i nabolaget.

Alexander: Hva hjelper du dem med?

Yamato: Med det de trenger hjelp til. Jeg kjører de ofte rundt på ulike avtaler eller til butikken. Gir dem mat. Jeg liker også å jobbe i skogen, så jeg gir noen av dem ved for vinteren.

Det er tydelig at Yamato har klart å ekspandere sitt praksisfellesskap utover den nærmeste familien og nære venner. Gjennom aktiv deltakelse i den lokale menigheten har Yamato etablert seg som en aktør i lokalsamfunnet. Dette er ikke noe Yamato gjør en gang i året, opp mot viktige helligdager eller høytider. Dette er noe hverdagen hans bærer preg av. Samtidig som Yamato kjører rundt på ulike avtaler for å hjelpe de eldre i lokalsamfunnet, former han samtidig sin egen hverdag og sin egen forståelse av seg selv. Yamato har funnet en måte å bidra inn i gruppen med noe han er god til, og liker å gjøre. Samtidig som det er med på å forme hans rolle i gruppen. Han går fra å bli en, kanskje forsiktig og passiv deltaker, til å ta kontroll over sentrale deler av gruppens ansvar og etablerer seg selv som en viktig del av lokalsamfunnet.

Yamato: Hmmmm. Det gjør til at jeg føler meg nyttig. Jeg kan liksom bruke meg selv for å hjelpe andre. For eksempel ved å måke snø. Det er enkelt for meg, men ikke for de eldre. Også blir jeg mye lettere i hjerte etter gudstjenestene på søndagene.

Yamato er ikke blind for det faktum at han er deltaker i denne prosessen. Hans beviste forhold til sin deltakelse i nettverket viser til at han bruker det som et verktøy for å komme seg tilbake i samfunnet. Gjennom samtalene mine med Yamato, får jeg ikke inntrykk av at den beviste bruken og tilhørigheten bunner ut i kynisme, men et genuint ønske om å etablere seg selv som en person han selv, og det øvrige samfunnet kan være stolt av og leve med. Erfaringene han har med seg fra sitt tidligere liv skinner gjennom i hvordan han bevist ser på verden rundt seg. Han er fullt klar over at menneskene i hans lokalsamfunn stiller med ulike forutsetninger. Yamato bruker sin styrke som relativt ung og sterk til å hjelpe deler av den eldre befolkningen. Samtidig hjelper de han med å bli del av et større nettverk som kan være med på å skape mening i Yamatos nye liv.

Den transformerende prosessen informantene går igjennom, er med på å utvikle deres egen forståelse av sin situerte kompetanse. De lærer først og fremst opp av nettverket til å se sin egen verdi. Forståelsen er essensiell i deres vei videre i livet. Da det fører til at de kan lære bort verdien, og bruke kunnskapen til å problematisere, interessere, og innruller seg selv, og andre i nye aktør-nettverk. Dette kommer tydeligere frem etter hvert som jeg følger informantens livs kronologiske utvikling, Og ser nærmere på hvordan noen utvider aktør-nettverkene sine og etablerer seg selv som entreprenører i samfunnet.

Videre reflekterer Yamato over sitt forhold til lokalmiljøet og hvordan det påvirker han i hans reise fra en alvorlig kriminell tilværelse, til et liv hvor arbeidet han gjør har en positiv og målbar effekt rundt han. Yamato plasserer seg selv inn i samfunnet gjennom å ta eierskap i sine tidligere handlinger, og vise til at de aller fleste har gjort noe de ikke er stolte over. For at han skal klare å komme tilbake

til et mer konvensjonelt liv, må han lære hvordan han skal fungere i det konvensjonelle samfunnet og overholde formateringene. Dette gjøres gjennom kontinuerlig og vedvarende praksis i ulike samfunnsomfattende aktør-nettverk. Nettverkene blir springbrettet for informantenes innrulling i samfunnets formateringer. De må læres opp på nytt for å kunne arbeide mot en tilværelse hvor de kan leve godt med seg selv, samtidig som de ikke går på kant med samfunnets forventninger til sine deltakere.

Yamato: Alle mennesker har gjort noe galt, det jeg har gjort er ille, men jeg kan likevel komme til kirka og lære meg å bli et bedre menneske.

På samme måte som de ulike informantene brukte familien sin på forskjellige måter like etter bruddet, ser jeg også her at informantene har noe ulike tilnærminger til hvordan de kommer inn og etablerer seg som sentrale aktører i de nye nettverkene de har fått innpass i. Dette kan komme av ulik tilnærming til hva det vil si å være en del av et lokalsamfunn. Hvor de er i prosessen, og hvordan de har valgt å beskrive denne delen av livet sitt, kan også ha hatt innvirkning på den noe ulike tilnærmingen. Uansett hvilke mekanismer som fører til de nyanserte funnene, vil det være fruktbart å inkludere de ulike tilnærmingene. Når det kommer til å forstå relasjonelle praksiser mellom aktør-nettverk og montasjer, er svaret aldri gitt i dikotomier eller med to streker under svaret. Hvor Yamato kommer inn i en allerede eksisterende struktur for menighetens sosiale arbeid, blir Shinano en sentral person i utformingen og etableringen av en ny praksis i menigheten. Presten i menigheten gir Shinano sjansen til å vise at han kan romme sitt tidligere liv og mobilisere hans re-domestiserte evner inn i nettverkene som en kraft for godhet.

Shinano: Presten spurte meg om jeg ville lære ungdommene i kirka å male [...] Så nå tar jeg med en gruppe ungdommer en gang i uka og maler huset til noen som trenger det. De lærer seg en jobb og vi hjelper noen som trenger det.

Gjennom sin nye posisjon i lokalsamfunnet bidrar Shinano til at ungdommer på landsbygda har et tilbud om praktisk opplæring i et nyttig yrke. Gjennom arbeidet rommer ikke bare Shinano sin fortid. Han bruker sin bakgrunn som kriminell aktivt, når han lærer ungdommene opp i hvordan de skal gå frem for å få kunder som malere og hvordan de skal utføre jobben på en god måte. Ved å inngå dette samarbeidet med den lokale menigheten er Shinano direkte med på å forme det samfunnet han er del av, sin fremtid. Det er ofte slik at ungdommer som havnet utenfor skolen og arbeidslivet på landsbygda enten ender opp i en eller annen form for rusmisbruk, eller som deltakere i organisert kriminalitet (Fleisher, 2002; Foljanty-Jost, 2003; Kersten, 1993). Ved å male husene til eldre individer som trenger det, kun for kostnaden av malingen, opptrer Shinano som en bro mellom

den eldre og den yngre generasjonen. Gjennom å skape sin egen tilhørighet i lokalsamfunnet, har Shinano blitt en drivkraft for at andre også kan dra nytte av tilknyttingen. Shinano begynner å etablere seg som en forbindelse mellom flere ulike aktør-nettverk og montasjene han opererer i. Etter hvert som han gjør posisjonen gjeldende gjennom kontinuerlig og vedvarende praksis, etablerer Shinano seg som et obligatorisk passasjepunkt mellom montasjene. Shinano blir limet mellom montasjene som tidligere ikke har hatt en mediert kommunikasjon på tvers av generasjonene. Shinano forholder seg ikke passivt til formateringen de ulike montasjene sender ut. Han interagerer aktivt med den, og gjennom vedvarende praksis klarer han å problematisere de lokale ungdommenes situasjon å innrullere de i hans aktør-nettverk. Gjennom innrulleringen binder han ikke bare to generasjoner sammen, han er «in-putten» i nettverket som lærer opp ungdommene i den samme formateringen, Shinano forholder seg til. Gjennom å mobilisere ungdommene, og få de til å arbeide mot et felles mål, er Shinano aktøren i nettverket som er med på å definere «out-putten». Dette er kun mulig gjennom Shinanos re-domestisering av sine kriminelle entreprenørskapsevner.

Shinano: Hmm, det er. Hmmm. Godt at jeg kan være til nytte. [...] Altså, før var jeg til nytte, men det var kun for onde ting. Nå gjør jeg små ting, men det er for noe godt... tror jeg da.

Det å være til nytte for noe større enn seg selv, kommer frem gang på gang som motivasjonen bak valgene informantene har tatt gjennom live. Være det seg å bli medlem av en kriminell organisasjon, eller å hjelpe lokale ungdommer eller eldre med utfordrende oppgaver og yrkesopplæring. Jeg finner at det er en sterk og vedvarende motivasjon for arbeidet informantene foretar seg gjennom livet. Shinano illustrerer skiftet som skjer i livene til avhopperne som klarer å sidestille seg fra yakuzaen på permanent basis. I sine tidligere liv brukte de motivasjonen til å gjøre et «godt» kriminelt arbeid. Flere av informantene brukte sin erfaring og list til å klatre på rangstigen og bringe inn store verdier for yakuzaen. Som regel ligger sjansen for egen vinning til grunn som en sterk motivasjon i denne delen av livet. Gjennom en dynamisk endringsprosess i nye aktør-nettverk klarer de å omstille motivasjonen og bruke den til å gjøre noe positivt og oppbyggende.

I samspill med andre aktører i samfunnet har informantene funnet en vei til frigjøring fra sitt tidligere liv. Informantene beskriver seg selv med nye egenskaper og motiver enn det de hadde tidligere, og de ser at de er med på å gjøre en forskjell. Deres egen plassering i lokalsamfunnet bunner ut i deres evne til å konstruere og opprettholde nye forbindelser. De forholder seg ikke passive til formateringen, eller strukturene rundt. De samhandler med den. De tar for seg de forhandlingsopsjonene som presenteres og forhandler frem utfall som gagnar deres ønske om et sivil liv. Strukturene rundt er ikke objektive, eller strengt førende. De eksisterer og handler inn i ulike formateringer samtidig. Kun

gjennom en slik sirkulær prosess med kutting av gamle og konstruksjonen av nye forbindelser, er informantenes bevegelse mellom ulike montasjer i samfunnet mulig (Latour, 2005; Moser, 1998).

Ser vi på Masatoshis beretning om sin virksomhet i årene han var med i yakuzaen, blir kontrasten stor til hvor informantene befinner seg på det nåværende stadiet i livet.

Masatoshi: [...] alt de gjør er ANTI-samfunnsarbeid. [...] opprette kasinoer, det gjør de mye av. Hvitvaske penger. Ulovlige lån. Slike ting tjener man gode penger på. Også er det jo dop da, selvfølgelig.

Masatoshi beskriver en organisasjon hvor hovedmålet er penger. Hvordan man går frem for å skaffe seg disse pengene, og makten som medfølger, er ikke underlagt noen særlige restriksjoner. Kasinoer er svært utbredt i Japan, hvor flere av disse er drevet av yakuza, eller betaler beskyttelsespenger inn i organisasjonen. Listen fortsetter med lånehaivirksomhet, heleri, narkotikainnførsel og salg, prostitusjon og menneskehandel. Etter flere år utenfor mafiaen og flere år som praktiserende prest, har Masatoshi kommet frem til at yakuzaens mål er å ødelegge deler av samfunnet. Gjennom å drive det Masatoshi beskriver som «Anti-samfunnsarbeid» skaper mafiaen seg en brukermasse de kan utnytte på sikt. Å delta i en slik organisasjon står som sagt i kontrast til hvor informantene befinner seg nå.

Informantene begynner nå innse sin egen verdi gjennom en av, og re-domestiseringsprosessen. De har skjønnet hvordan de problematiserer og mobiliserer sin verdi inn i nye aktør-nettverk, og hvordan de opprettholder forbindelsene gjennom samhandling med ulike montasjers formateringer. Sett i sammenheng med deres evne til å re-domestisere atferd og teknologi fra sitt tidligere liv, være det seg tatooveringer, entreprenørskapskunnskap, eller strenge høflighetsnormer, er informantene nå godt rustet til og, i mye større grad, mobilisere og realisere sitt eget potensiale i samfunnet. Videre i kapitlet skal jeg ta for meg hvordan informantene mobiliserer sine, re-domestiserte, kriminelle praksiser og innovative tilnærminger, til lovbrudd i sitt nye liv. For å etablere en ny form for entreprenørskapsvirksomhet som står i sterk kontrast til det virke de har drevet tidligere.

Fra kriminelt til samfunnsentreprenørskap

Japan er ofte beskrevet som et land hvor det florerer av innovative miljøer innen flere sektorer og som et mekka for entreprenører (Goto, Gotō, & Odagiri, 1997). En ting som overasket meg under mine samtaler med informantene, var hvordan de gjennom sitt virke i yakuzaen hadde tilegnet seg kompetanse og praksiser som deler flere likhetstrekk med hvordan entreprenører jobber i det øvrige samfunnet.

Etter å ha oppdaget dette i materialet og sett det i kontekst av resten av samtalen jeg hadde med informantene, sto det frem som ganske åpenbart. De av informantene som klatret oppover i yakuzaens hierarki, måtte vise at de var verdige forfremmelsen. Denne verdigheten ble operasjonalisert på ulike måter av de ulike informantene, også de som senere ble narkomane. Informantene startet nye praksiser og etablerte underfelleskap i yakuzaen for å nå målet sitt. Være det å selge mere narkotika, bedrive mer effektiv intimidering av gjeldsslaver eller den daglige driften av legitime og illegale kasinoer.

Akira: [...] jeg begynte å bli ganske god på det jeg drev med [selge dop og damer]. [...] Fordi jeg kjente de rette folkene og var flink og respektfull så klatret jeg raskt i organisasjonen. Jeg hadde mange mennesker under meg, og tjente mye penger. Kjørte fine biler.

Akira opplevde å bli tatt inn i varmen. På grunn av sine evner til å drive det kriminelle maskineriet fremover, ble han satt stor pris på av offiserene i gruppen han tilhørte. Gjennom å koble sammen salget av prostituerte og narkotika etablerte Akira en ny og innovativ tilnærming til mafiavirksomheten sin. Med synergieffekter fra de ulike transaksjonene gjorde han raskt store penger; det gikk ikke upåaktet hen hos sjefene i yakuzafamilien. I likhet med flere av de andre informantene fulgte også Akira den svært stramme æreskodeksen, om du vil, og fremsto som svært respektfull ovenfor sine overordnede. Som konsekvens av Akiras nye tilnærming til næringssiden av mafiavirksomheten fikk han tilgang til et større og svært innflytelsesrikt nettverk, som tillot han å klatre raskt i gradene. Etter få år var Akira nær toppen av organisasjonen og hadde en rekke mennesker under seg som utførte «grovarbeidet», mens han trådte inn i en mer administrerende rolle.

Poenget med å trekke frem dette er at det illustrerer noe av det kriminelle entreprenørskapet som ligger i bunn hos flere av informantene. Og hvordan de tidligere har opparbeidet seg en kompetanse når det kommer til å drive et prosjekt fremover innenfor formateringene av en institusjon eller et aktør-nettverk. De har blitt lært opp av nettverket hvordan de skal oppføre seg og operere. Og etter hvert som de lærer, fullfører de denne sirkulære endringsprosessen som alltid er sentral for å opprettholde aktør-nettverk, ved å bidra, eller putte lærdom tilbake inn i nettverket. I informantenes tilfelle, gjennom innovative tilnærmingen til forretningssiden av mafiaen. Akiras beretning er ikke unik i den forstand at hans evne til å tenkte nytt innenfor yakuzaen ga han muligheter til å avansere i organisasjonen. Evnene til å bedrive kriminelt entreprenørskap er noe problematisk å føre opp på en CV når man kommer ut og ønsker å få seg en mer konvensjonell jobb. Så hvordan får informantene formidlet kunnskapen uten å måtte gå gjennom obligatoriske passasjepunkt, som diskutert under kapittel én, som eksisterer i arbeidslivet.

Tidligere kriminelle stiller som sagt svakt i jobbmarkedet. Etter flere runder med avslag eller oppsigelse velger flere av informantene å gå sine egne veier. For det øvrige samfunnet vil det generelt være lettere å skaffe seg en jobb hos en arbeidsgiver enn å opprette sitt egen virke. Situasjonen viser seg å være noe snudd på hodet når det kommer til informantene jeg har snakket med. Etter en periode innser de at de kommer til å slite lenge med å komme inn på jobbmarkedet på den konvensjonelle måten. Det er da, noen bevist, andre ubevist, begynner å trekke på kjente kunster fra yakuzoen. De blir tvunget til å trekke på det kriminelle entreprenørskapet som fikk de opp og frem i mafiaen for å overleve i det øvrige samfunnet. Gjennom prosessen må informantene komme til fatning med hvordan de skal bruke evnen de har opparbeidet seg, for de fleste, gjennom en årrekke. Og hvordan de må balansere på en knivsegg for ikke å bli dratt tilbake til det livet hvor en slik tilnærming, tidligere, ville gitt de både makt og penger. Nå må de bruke den samme egenskapen for noe annet enn ren personlig vinning og på en måte som er med på å opprettholde forbindelsene og passer inn i formateringene til de legitime aktør-nettverkene de har kommet på innsiden av bruddet.

Nobunaga: I kirka har jeg nå ansvaret for gatemisjonen. Det er en kirke som fokuserer mye på å nå ut til unge som er på vei inn i kriminelle organisasjoner. Eller mennesker som sliter med rus. Jeg er ute på gata i de «skitne» bydelene i Tokyo og forteller folk om hva vi kan hjelpe dem med.

Nobunaga gikk gjennom en svært vanskelig tid etter bruddet med mafiaen. Han var rusavhengig og slet med fysikken etter et selvmordsforsøk som ikke gikk som planlagt. Etter å ha tatt hånd om livet sitt og fått igjen kontakten med familien sin, ble han introdusert til en kirke i et av Tokyos belastede strøk. Gjennom vedvarende deltakelse og etablering av nye praksiser ble Nobunaga en større del av menigheten. Han var, i likhet med flere avhopperne, etter hvert i stand til å påvirke nettverket han hadde dratt nytte av i prosessen med å distansere seg fra mafiaen. Nobunaga slet, som de fleste eks kriminelle, med å få seg jobb etter bruddet. Gjennom menigheten øynet han muligheten til å dra nytte av sin tidligere erfaring som narkotikalanger og smugler. Gjennom hans kriminelle entreprenørskap var Nobunaga blitt ekspert på tilnærme seg nytt klientell og en mester i å formidle produktet han solgte den uken. Gjennom samtalene med Nobunaga ser vi hvordan utestengelsen fra jobbmarkedet skjer, Nobunaga oppfyller ikke kravene satt i montasjens formateringer. Han har mafiatatoveringer, han har et kriminelt rulleblad og ingen legitim jobberfaring å skilte med. Her skapes det en situasjon hvor Nobunaga blir presset til å trekke på entreprenørskapet sitt for å skape sin egen nisje i et jobbmarked som ligger på riktig side av loven, men som ikke inngår i det konvensjonelle arbeidslivet.

Informantene søker etter en måte å komme seg videre i livet. En måte å strekke seg over den liminelle kløften er å bygge videre på de legitime aktør-nettverkene

de har begynt å jobbe i. Ved å pleie forbindelsene i og mellom nettverkene ønsker informantene å etablere seg som seriøse samfunnsaktører som kan bidra inn i systemet. I likhet med hva de gjorde når de var med i yakuzoen, men nå på en måte som tjener samfunnet og seg selv, på en konstruktiv måte. Informantene har alle funnet seg selv i denne situasjonen. De har klart å komme seg etter det initielle bruddet. De har opprettet noen nye forbindelser. Noen har frivillig arbeid, men de fleste bor ennå hos familie eller venner, og de færreste har fast arbeid. De ser ikke på seg selv som selvstendige. Fjernes reisverket som opprettholder handlingsrommet de nå opererer i, vil flere av dem trolig falle ned i den liminelle tilværelse, og bli offer for totalt utenforskap. Nobunaga etablerer derfor gjennom sitt nye aktør-nettverk en gruppe som aktivt jobber ut mot de mest belastede miljøene i Tokyo. Her jobber det med flere grupper, men i hovedsak fokuserer de på ungdommer som henger i utsatte miljøer, og forsøker å gi de veiledning eller praktisk assistanse, som kan være med å styre de bort fra den stien de i ferd med å velge. Samtidig som de jobber aktivt med forebyggende tiltak, jobber de også tett opp mot de som finner seg selv i samme situasjon som Nobunaga. Individuer som nylig har hoppet av et kriminelt nettverk og nå står uten fotfeste i det sivile samfunnet.

Som jeg tidligere har vært inne på, har Nobunaga gått en svært utfordrende og belastet vei tidlig i livet. En vei som har vært strødd med kriminell aktivitet, narkotikasalgs og misbruk, fengsel og selvmordsforsøk. Etter hvert kommer Nobunaga seg inn i nye nettverk og sementerer sitt medlemskap i samfunnet gjennom deltakelse i den lokale menighetens gatemisjon. Nobunaga føler det er på tide å bidra med noe mere. Han ønsker ikke å slutte som ansvarlig for kirkas gatemisjon hvor han har etablert seg som obligatorisk passasjepunkt for aktør-nettverkets aktiviteter. Han ønsker å bidra på en større skala og bruke sin, re-domestiserte, kunnskap om prosessen han, gjennom en årrekke, har opparbeidet seg ved å gå gradene fra sykesenga i fengselet til et respektert aktør i et lokalsamfunn.

Gjennom møte med organisasjonene opparbeidet han seg, som sagt, en kunnskap om hvordan systemet fungerte, og ikke fungerte. Når han snakker om sin tid på innsiden av montasjene viser han til den kunnskapen han har opparbeidet seg. Han argumenterer også selv for at den erfaringsbaserte kunnskapen har kommet godt med når han nå, etter noen år på utsiden, ønsker å bidra til at mennesker i samme situasjon som han kan ha et verdig og nyttig tilbud å gå til.

Nobunaga: [...] Jeg har lært mye der, og har vokst mye, jeg tenker at de har gitt meg verdier som jeg kan bruke i jobben min nå, som for eksempel lederskap og hvordan man kan snakke med mennesker som sliter.

Etter som Nobunaga ble bevist på hvor slagkraftig denne kunnskapen kunne være i relasjon til det sitt nye aktør-nettverk i menigheten, begynte han å kontakte en rekke organisasjoner. Både statlige og ikke-statlige. Gjennom en periode på 4 år hadde han vært i flere titalls møter angående oppstarten av et rehabiliteringssenter for mennesker som led av avhengighet. Nobunaga ble som regel møtt i døra av sin egen fortid. Flere møter ble kansellert på grunnnet at de interesserte fikk nyss i at han selv tidligere hadde både vært kriminell og rusavhengig, to indikatorer på Nobunagas avviking fra montasjens formatering. Til tross for dette nektet Nobunaga å skjule sin fortid, da han mente at det var hans største salgspunkt. Han hadde sett hvordan hans kunnskap kunne virke i et lokalsamfunn og ønsker nå å prøve å sette det i system i en større sammenheng for å hjelpe en større masse og det øvrige samfunnet.

Å fremstille problemet ovenfor personene han snakket med var ingen problem for Nobunaga. Alle han kontaktet var fullt klar over utfordringene han beskrev ovenfor dem, interessen var også til stede. Det Nobunaga måtte jobbe med, var å fremstille sin egen fortid som en løsning til problemet han presenterte. Før han klarte å problematisere dette og translere det til potensielle forretningspartnere, ville ingen investorer interesseres eller innrulleres i aktør-nettverket hans. Etter fire år med møter og avvisning begynte Nobunaga å forstå hvordan spillet fungerte. Presentasjonene ble mer konkrete og han lærte seg hvordan han skulle presentere sin fortid som en styrke, heller enn en svakhet. På det fjerde året fikk Nobunaga napp hos en relativt stor ikke-statligorganisasjon. De var villige til å gå inn i et samarbeid med Nobunaga. Nobunaga hadde klart å innrullere aktører fra høyt respekterte montasjer i samfunnet i nettverket sitt. Gjennom denne handlingen etablere Nobunaga forbindelser mellom sitt eget aktør-nettverk, og det øvrige samfunnet. Hvor Nobunaga tidligere kun hadde etablert seg som en aktør på et lokalt nivå, var han nå i ferd med å legitimere sitt eget entreprenørskap ovenfor storsamfunnets formateringer. Det Nobunaga hadde lært av sin posisjon som leder for en menighets gatemisjon, overførte han til sitt nye prosjekt og klarte, suksessfullt, å etablere seg selv som obligatorisk passasjepunkt.

Nobunaga: På jobben er jeg institusjonsleder [...] Det er en institusjon hvor folk med avhengighet kan komme å få hjelp. Spiller ikke noen rolle hva du er avhengig av. Spill. Dop. Alkohol. Damer osv.

Nobunagas reise, er en inspirerende én, en reise det er svært få av. Etter en årrekke med ulike praksiser og felleskap, har Nobunaga klart å se de i sammenheng med nettverk han selv er deltaker i. Gjennom denne, etter hvert, beviste bruken av sine koblinger med andre personer og sin fortid, klarte Nobunaga å gå fra det samfunnet så på som det laveste av det lave, til å bli institusjonsleder for en organisasjon som både er akseptert og bidrar inn i storsamfunnet på en positiv måte. Det som er oppsiktsvekkende er at Nobunaga, på en måte, ikke har endret

måten han tilnærmer seg felleskap, eller prosjekter. Han bruker fortsatt kunnskapen han opparbeidet seg gjennom opprettelsen og pleiingen av innovative kriminelle aktør-nettverk. Kunnskapen om narkotika og avhengighet er en forutsetning for å kunne gjøre en god jobb. Hans re-domestiserte kunnskap blir altså gullstandarden for den nye organisasjonens «modus operandi». Kunnskapen hans blir innrullert som aktant i aktør-nettverket. Tilnærmingen til behandlingen som senteret yter kunne ikke eksistert om Nobunaga ikke hadde interessert investorene inn i nettverket. Nobunaga mobilisere sin situerte kunnskap og etablere det som en sentral aktant i nettverket hvor alle jobber mot det samme målet. Selv om flere av strategiene har sitt opphav i Nobunagas kriminelle fortid er formålet og bruken av kunnskapen den rake motsetning. Nobunaga viser hvordan han klarer å ta inn over seg formateringene samfunnets montasjer sender ut, og samhandle produktivt med disse. Hvor det tidligere kun var personlig vinning, i form av makt og penger, som sto i fokus. Synes det nå at motivasjonen er noe mye større enn han selv. Han virker genuint opptatt av å hjelpe mennesker og samfunnet rundt seg. Gjennom transformasjonen har Nobunaga gått fra å drive med, svært suksessfullt, kriminelt entreprenørskap til å drive samfunnsentreprenørskap.

Dette hendelsesforløpet er ikke unikt for Nobunaga, selv i det begrensede utvalget jeg har vært i kontakt med. Det går igjen hos informantene at de ønsker å bidra konstruktivt til samfunnet. Akira er en av de andre informantene som har nådd langt i sin søken etter å bidra tilbake i samfunnet. Hvor Nobunaga tar for seg en utsatt gruppe som ses ned på av storsamfunnet, tar Akira det et steg videre. Akira driver en stor organisasjon og bidrar med en rekke ulike tiltak og programmer for ulike grupper. En av de mest kontroversielle gruppene Akira oppsøker er hans arbeid med mennesker som sitter i fengsel. Akira er fult klar over hvilke demoner som river i en som blir satt i fengsel. Han har selv sittet i fengsel flere ganger. Han beskriver oppholdet som en arena hvor det er lett å gå fra å være småkriminell, til å bli med i mafiaen.

Akira: [...] vi skriver brev og besøker innsatte som ikke har noen andre. Det verste som kan skje med et menneske er å være alene, så vi prøver å gi de som ikke har noen, en ny familie.

Akira og hans organisasjon går aktivt inn for å besøke og holde kontakten med innsatte de har snakket med over tid. Akira presiserer at det er liten vits, om man ser på deres liv i et langtidsperspektiv, og kun snakke med et menneske én gang. Da vil mennesket kanskje få en viss kortvarig trøst, men det vil ikke føre til noe varig praksisendring som kan få personen tilbake i samfunnet. Som tidligere nevnt har samtlige av informantene i utvalget måtte starte med en ny grunnmur i livet etter bruddet med Mafiaen. Akira innså dette tidlig og ville gjøre noe for de som ikke hadde en familie og naturlig falle tilbake på, å bruke som denne

grunnmuren. Akira har gjennom over 30 år hjulpet mennesker på denne måten, og han presiserer at det verste som kan skje et menneske som er inne i en massiv endringsprosess i livet, er å være alene. Akira sitt arbeid fører frem en prosess som er forankret i det praksisfelleskapet han og flere som han har etablert for nettopp dette formålet. Å være en familie uten blodsband, men som knyttes sammen gjennom en felles forståelse av sin egen, belastede, fortid.

I sitt arbeid med å skape nye praksiser og institusjonalisere begynnelsen av nettverksbygging, har Akira domestisert sine egne erfaringer og implementert disse inn i nettverket han forvalter. Ved å trekke på sine egne erfaringer som en del av en positiv endringsprosess, bidrar organisasjonen, i forlengelse av Akira, til å styrke utsatte gruppers forbindelse til det sivile samfunnet, samtidig som det er med på svekke de gamle forbindelsene gjennom å tilby et nytt aktør-nettverk med en lav terskel for aksept. Akira argumenterer for at det ikke er mulig å lage et standardisert løp som alle skal følge for å komme seg ut av mafiaen. Han argumenterer for at alle løpene vil være svært forskjellige. Han viser til at ikke alle som kommer inn i organisasjonen hans klarer å skille seg fra det kriminelle livet, og at de ikke er en perfekt familie, men at det er mye bedre med en organisasjon som prøver og lykkes med å hjelpe mange, enn at det ikke eksisterer et tilbud slik at enda flere faller tilbake til kriminalitet. Akira har problematisert familien som startpunktet for rehabiliteringen. Som diskutert i kapittel to ønsker han å legge til rett for at alle kan benytte seg av denne strategien. Dette til tross for manglende biologiske tilknytninger. Gjennom å identifisere strategien i sitt eget liv, kan Akira mobilisere kunnskapen sin gjennom aktør-nettverkene han selv har skapt i et forsøk på tilby en surrogatfamilie.

Som et utvidet tiltak tar Akiras organisasjon mot mennesker de har hatt kontakt med i fengselet når de kommer ut. For nylig løslatte er det en utfordring å komme seg inn på leiemarkedet på grunn av deres mangel på gode referanser i voksen alder, som følge av deres negative samhandling med samfunnets formateringer. Akira starter derfor kontakten i fengselet slik at de kan ha et botilbud og et aktivt aktør-nettverk å bli med i når de kommer ut.

Akira: Vi tar også imot de som nettopp har kommet ut av fengselet. De kan bo i kirka om de vil. [...] Slik at de kan bli selvstendige og komme seg ut i arbeidslivet.

Akira har bygd opp aktør-nettverket gjennom en årrekke, gjennom praksisfelleskapene han har etablert har de klart å sette fingeren på en av de sterkeste motivasjonene tidligere kriminelle har for å komme seg på beina igjen, Selvstendighet. Akira argumentere for at om man får mennesker til å bli selvstendige og klare å leve ett liv hvor de til slutt har overskudd til å gi, er sjansen store for at de klarer å holde seg på utsiden av de kriminelle nettverkene. Akira

er ikke naiv, og mener ikke at mennesker som kommer ut av fengsel eller kriminelle miljøer skal klare alt dette på egen hånd, men at man må starte en plass. Gjennom sin organisasjon har Akira forsøkt å etablere et tilbud som kan være denne startplassen.

Etter hvert som informantene etablerer, og opprettholder nye forbindelser gjennom interaksjon med ulike aktør-nettverk. Sementerer de seg selv som obligatoriske passasjepunk i flere konstellasjoner. Det vil ikke si at man ikke kan komme ut av et japansk fengsel å komme utenom institusjoner informantene mine har etablert, det betyr at informantene mine har etablert seg som sentrale aktører innad i aktør-nettverke, og at deres «in-put» ikke kan ignoreres når nettverkene mobiliseres mot et felles mål. I tradisjonelt entreprenørskap bidrar dette til at aktørene kan kontrollere flyten av kapital og meninger. I informantenes samfunnsorienterte entreprenørskapsmodell bidra det til at deres erfaringer distribueres ut i nettverket og brukes til produktive formål. Informantene blir også det legitime ansiktet utad til samfunnet. Dette er viktig da det fungerer som en barriere mellom nylig utstøtte kriminelle og det øvrige samfunnet. Gjennom aktørnettverkene låner de legitimitet for å kunne etablere og pleie nye forbindelser og aktør-nettverk, uten å nødvendigvis passe inn i samfunnets formateringer. Aktør-nettverket øker handlingsrommet hos de nylig innrullerte medlemmene gjennom formaterings-proxy som gir de nylig initierte muligheten til å bevege seg innenfor pre-formateringene aktør-nettverket formidler ut til samfunnets øvrige montasjer og konstellasjoner.

Akira: Om vi kan hjelpe dem kan de kanskje bli et aktivt medlem i familien vår og gi hjelpen videre.

Akiras visjon er at mennesker som klarer å komme seg ut av miljøene og bli selvstendige kan virke som spydspissen i aktør-nettverket han pleier. Og at de nye deltakerne i nettverket skal bruke sin kunnskap på en lignende måte som Akira har gjort, og bre om seg med hjelp til andre med samme utfordringer. Denne typen hjelp kan man yte som enkeltpersoner gjennom enkle handlinger argumentere, Akira for. Ønsker man å nå en bredere masse, må man gjøre det gjennom et større aktør-nettverk. Organisasjonen Akira driver innruller derfor aktivt tidligere brukere av organisasjonen til å bli med i det aktive praksisfelleskapet organisasjonen har etablert. Gjennom en slik form for innrulling og mobilisering av nettverket ønsker Akira at de nye aktørene skal bidra inn i nettverket med sine meninger og situerte kunnskap. Prosessen fører til at nettverket bare kan opprettholdes gjennom nye avhoppere og deres samhandling med formateringene gitt av Akiras organisasjon. Gjennom en slik praksis vil Akira alltid legitimere tidligere kriminelles kunnskap ved å sette den i system. Ved å gå inn å studere disse konstellasjonene ser man tydelig hvordan aktørene dra i samme retning og mot et felles mål gjennom den institusjonaliserte

mobiliseringen av re-domestisert kriminell kunnskap. Selv om nettverket virker stabilt, er nettverket i en kontinuerlig endringsprosess. Utførelsen, eller «gjøringen» av nettverket, er med på å underbygge det samfunnsfokuserede entreprenørskapet Akira ønsker å nå ut til verden med.

Motivasjon og drivkraft

Gjennom intervjuene med informantene reflekterer alle rundt hva de ønsker for fremtiden. Ønskene er mange og varierte på individnivå. Om man ser på de overordnede resultatene viser informantene til fremtider som reflekterer noe av de samme utfallene, sett fra ståstedet av samfunnsnytte. Selv om informantene sammen representerer denne framtidsutsikten hvor de bidra inn i samfunnet, er deres individuelle motivasjon og drivkraft for å oppnå dette målet svært ulikt. I dette delkapitlet skal jeg ta for meg noen av disse drivkreftene og hvordan informantene aktivt bruker dem for å komme seg opp og frem i samfunnet, samtidig som de har et bredere sosialt fokus. Det vil være viktig å kunne klarlegge noen av motivasjonskildene for å få et mer nyansert innblikk i hva det er som motiverer tidligere kriminelle til å bryte ut av kjente formateringer til fordel for deler av samfunnet hvor de ikke passer inn, eller i mange tilfeller, ikke er ønsket. Ved å forstå noen av motivasjonene kan oppgavens funn generaliseres eller ses i sammenheng med andre kriminelle miljøer på et dypere nivå.

Masatoshi beskriver et liv hvor han levde et svært egoistisk og selvcentrert liv. Alt han fokuserte på var egen vinning, og hvordan han kunne maksimere den materielle vinningen. Gjerne på bekostning av andre, det var ingen hindring. I noen tilfeller var det å foretrekke for å kvele eventuell konkurranse. Flere år etter bruddet med yakuzaen har Masatoshi tenkt mye på hvordan han handlet når han var yngre og hvordan hans handlinger i dag står i relasjon til det. Masatoshi beskriver at han nå har en drivkraft som er stikk motsatt fra den motivasjonen han hadde tidligere.

Masatoshi: Nå er det det stikk motsatte! Før gjorde jeg alt for meg selv. Nå gjør jeg ting for andre. [...] Det er en helt annen og dypere glede i et slikt arbeid.

Mange mennesker som lever konvensjonelle liv i forhold til både det lokale og det øvrige samfunnet, bedriver ofte en eller annen form for veldedig bidrag, men disse bidragene tar som oftest form av distanserte transaksjoner. I stedet for å stoppe der har Masatoshi tatt det lengere enn de fleste. Han har viet sitt liv til å hjelpe andre på en svært tilstedeværende og praktisk måte. Ved å leve livet sitt på denne måten, beskriver Masatoshi at han opplever en dyp personlig glede i det praktiske arbeidet han utfører. I stedet for å jage etter gradvis større materiell vinning, er han nå tilfreds med å gi sin tid til andre. Gjennom arbeidet opplever Masatoshi at han har funnet meningen med livet.

Masatoshi: [...] Men når jeg gir min tid til andre fylles jeg av glede. Dette er meningen med livet.

Masatoshis drivkraft og motivasjon kan ses på som todelt. På den ene siden ønsker han å dedikere livet sitt til andre mennesker og ikke jage etter egen materiell vinning. Den andre motivasjonen er å kunne leve et liv hvor han kan se seg selv i speilet å være stolt av, å kjenne glede, av handlingene og valgene han setter til livs. Gjennom kontinuerlig samfunnsorientert entreprenørskap har Masatoshi levd på denne måten i flere år. Dette illustrerer godt hvordan nettverkene aldri eksisterer i statiske konstellasjoner, men at informantene holder forbindelsene mellom aktørene sammen i nettverkene de for flere år siden ble tatt inn i og «oppdratt» på nytt innenfor. Med et meningsfelleskap bygget gjennom praktisk deltakelse, har informantene lagt grunnlaget for å fasilitere en livsstil for seg selv som passer med samfunnets formateringer. Samtidig som livsstilen speiler hvordan informantene selv ønsker å leve sitt liv. Samtidig har de innrullert en rekke andre aktører i nettverket, som igjen har nytt godt av den institusjonaliserte formidlingen av aktør-nettverkernes formateringer. Gjennom den samfunnsrettede entreprenørskapsmodellen økes handlingsrommet og forhandlingsopsjonene tidligere kriminelle har tilgjengelig. Denne effekten kan bare nyttes gjennom deltakelse i aktør-nettverket.

Hvor Masatoshis fortelling reflekterer de informantene som trekker på motivasjonen rundt å leve gode liv, men også å hjelpe andre, er det andre informanter som trekker i mye større grad på personlige tragedier som sin motivasjon for det sosiale arbeidet de ønsker å utføre. Akira er en av informantene som har levd lengst på innsiden av mafiaen før han brøt ut. Han har vært på toppen i en av organisasjonene, og har derfor forsømt flere av sine familiære relasjoner. Først og fremst til sine foreldre, koner, og etter hvert, barn. Etter bruddet med mafiaen bestemte Akira for å forsøke å gjenforene seg med sin datter. Gjennom flere år fikk han bygget opp tilliten hos datterens mor, og han fikk til slutt lov til å komme tilbake i livet hennes. Han fikk lov til å forsøke å gjøre opp for sitt tidligere liv. Datteren hans bodde i Nord-Japan. I 2011 ble Japan rammet av en massiv tsunami. Rundt 15 000 mennesker mistet livet denne dagen og betraktelig flere mistet alt de eide. Hele lokalsamfunn ble revet opp. Per dags dato er det fortsatt lokalsamfunn som bærer sterkt preg etter naturkatastrofen (Reconstruction agency, 2017, 2019). Akiras datter var en av de som mistet alt hun eide. Hus, bil, hund og jobb. Akira beskriver at datteren gikk in i en mørk periode. Og at hun etter flere måneders depresjon valgte å ta sitt eget liv.

Akira beskriver tiden etter datterens selvmord som svært krevende. Han hadde vært ute av mafiaen flere år. Hadde opprettet flere menigheter og en organisasjon som hjalp tidligere kriminelle komme tilbake til samfunnet. Datterens bortgang var så tung, at han vurderte å legge alt dette fra seg. Han ønsker lenge å gå samme

vei som datteren. Akira valgte å dele sin historie med en av menighetene han hørte til.

Akira: [...] Men etter å ha snakket om det med medlemmer i kirken min fant jeg ut at flere hadde lignende opplevelser. Vi opprettet derfor et samtalesenter for mennesker som har opplevd selvmord i familien, og for de som sliter med ensomhet.

Gjennom denne hendelsen klarte Akira å fortsette å trekke på nettverkene rundt seg og bruke sorgen som katalysator for en ny gren i sitt nettverk av organisasjoner som bunner ut i Akiras samfunnsrettede entreprenørskap. Akira viser hvordan meningsfellesskapet han aktivt deltar i er et verktøy for å navigere livet i det sivile samfunnet. Akira fortsetter med å fortelle meg at ca. 33 000 mennesker i Japan velger å ta sine egne liv, hvert år (OECD, 2018). Det er dobbelt så mange som i tsunamien. Selv om selvmord er et stort problem i Japan, er temaet svært tabubelagt. Som jeg tidligere har vist, mener flere informanter at ensomhet, eller mangelen på en samtalepartner er det verste som kan skje et menneske. Og at denne mangelen, eller ensomheten, ofte fører til kriminalitet. Akira mener at den samme mekanismen er i spill når det kommer til selvmord.

Akira [...] uansett hvilket liv du har, trenger du noen å snakke med. Dette er ikke så veldig vanlig i Japan. Derfor tror jeg dette er noe av det viktigste arbeidet vi gjør i menigheten.

Gjennom sin situerte og akkumulerte kunnskap, gjennom kriminelt og sosialt entreprenørskap, har Akira opparbeidet seg en kompetanse i nettverksbygging han anser som essensiell når det kommer til å bidra til samfunnet. Til tross for hans motivasjon og samfunnsnyttige entreprenørvirksomheter, har han måtte kjempe for å oppnå en viss grad av aksept i samfunnet. I opprettelsen av samtalesenteret for mennesker som har det tungt, trekker Akira helt tydelig på sin erfaring fra å kjempe mot et stigma. Psykisk lidelse og selvmord, er som sagt svært tabubelagt i Japan, og det er en skam forbundet med tematikken. Ved å trekke på sine erfaringer fra sin utgang av mafiaen kan Akira relatere seg til hvordan det vil være nyttig å gå fram for å ufarliggjøre samtale rundt temaet. Dette er noe han selv er klar over. Da han belyser det faktum at tabuene rundt temaet bidrar, kun, i negativ retning på selvmordsstatistikken og sorgprosessen, hos de som sitter igjen.

Ved å bygge videre på menighetene han tidligere har opprettet, klarer Akira å opprette et tilbud som søker å strekke ut en arm, og re-etablere menneskers brutte forbindelser til samfunnet og andre sivile nettverk. Akira trekker på sin erfaring, og re-domestiserer den slik at den passer inn i en ny kontekst som igjen kan hjelpe mennesker gjennom relasjonell tilknytning til et meningsfellesskap, selv om tematikken er kontroversiell. Hadde ikke Akira selv stått i situasjonen og opplevd

hvordan det var å være på innsiden, og å være pårørende, kunne han ikke brukt kunnskapen til å innrullere aktører og skape forståelse og aksept, langt utover aktør-nettverkets tilsynelatende grense.

Det samme eierskapet og bruken av sin fortid for noe godt, ser vi i forholdet mellom Katsumoto og Sohachiro. Katsumoto hengir seg som mentor for unge avhoppere som kommer rett fra fengslet. I likhet med Akira innehar han en kunnskap om individets fortid han kan relatere seg til, samtidig som han ser en mulig vei fremover. Dette fordi han har gått den selv. Når jeg spør Sohachiro om hvilken rolle det spiller for han at Katsumoto tidligere har vært kriminell, oppdaget jeg noe interessant.

Sohachiro: Det er helt avgjørende. Jeg kjenner ham liksom. Vi var brødre i yakuzaen og nå er vi brødre på utsiden. Han er min storebror.

Sohachiro poengterer at han ser på Katsumotos bakgrunn som en styrke. Ikke som en styrke i seg selv, men som en styrke når det kommer til å relatere seg til hans egen situasjon. Jeg finner at dette er tilfellet for de fleste informantene. I den sene fasen etter bruddet med yakuzaen, klarer de å ta eierskap i sin fortid. Akseptere den, se verdien i sine erfaringer, sin kunnskap og sin evne til entreprenørskap. De ser at de kan bruke egenskapene til noe nytt og nyttig. En av styrkene er at de kan være en «bror», eller «far» for andre i lokalsamfunnet, eller det øvrige samfunnet de er aktive deltakere i. Flere av informantene viderefremidler kunnskapen inn i nettverk de har fått innpass i eller de har opprettet selv. Gjennom nettverkene mobiliseres deres tanker om hva det vil si å være gode borgere. Ikke bare gode borgere som er eks-kriminelle, men generelt gode mennesker. Andre mennesker som blir del av disse nettverkene som aldri har vært på kant med loven, tar til seg kunnskapen og viderefremidler den gjennom praksis ut i samfunnet.

Så hvorfor går de denne veien? På den ene siden er, de fleste, informantene helt klare på at de gjør dette arbeidet for å veie opp for sin fortid. Ved å gjøre et arbeid som ses på som altruistisk og uselvvisk opp mot samfunnets formateringer, håper de på at det kan være en vei inn i samfunnet igjen. På den andre siden viser de til en komplett forvandling av sitt liv og sin hverdag. Livene de lever gjennom aktør-nettverkene de deltar i, står frem som en syntese, eller symbiose, mellom det tidligere kriminelle livet, og det livet samfunnet forventer at de alltid skal ha levd. De temmer, eller re-domestiserer fortiden sin, formidler det gjennom praksis inn i nettverk hvor de etablerer seg og kunnskapen sin som obligatoriske passasjepunkt. Ved å mobilisere den re-domestiserte kunnskapen gjennom aktør-nettverkene konstrueres nye meninger til deres kriminelle tilværelse og de gjensker seg selv i sitt eget bilde.

Kapittel 9 - Konklusjon

Denne oppgaven har vært et forsøk på å tilnærme seg en kjent utfordring og en gjennom-forsket tematikk på en ny måte. De to nye aksene oppgaven forsøker å ta stilling til er, først: Om det er mulig å bruke analytiske verktøy man finner innenfor STS-fagretningen, som ANT og domestiseringsteori, til å belyse tematikker ikke tradisjonelt assosiert med forskningsfeltet. Ved å bruke nyere iterasjoner av ANT, har oppgaven søkt å legge til grunn en empirinær metodikk hvor hovedfokuset har vært lagt på å følge aktørene, og hvordan de samhandler med andre aktører, aktanter, nettverk, montasjer og deres formateringer. Gjennom denne tilnærmingen søker oppgaven å gi et mer nyansert bilde på hvordan medlemmer og tidligere medlemmer, av kriminelle nettverk, forholder seg til samfunnet rundt seg. Istedenfor å passe informantene inn i en predeterminert struktur, definert av akademikere, har oppgaven søkt å gi tilbake definisjonskraften av sine egne handlinger til informantene (Latour, 2005, 2011). Målet med denne teoretiske og metodologiske tilnærmingen, er å vise til et enormt potensielt nedslagsfelt for tilnærminger som passer under STS-paraplyen.

Den andre aksene oppgaven ønsker å ta stilling til er hvorvidt det er fruktbart å skifte blikket fra mekanismer som undergraver majoritetens evne til å sidestille seg en kriminell tilværelse. Over på å fokusere på strategier, en liten gruppe utstøtte, konstruerer, og får til å virke i sine liv. Målet med tilnærmingen er å kunne legge ned en bredere og mer nyansert forståelse av prosessen tidligere kriminelle går igjennom i tiden etter bruddet med en kriminell organisasjon, eller kriminelt liv. Gjennom en slik forståelse kan man tilpasse, og i større grad skreddersy, eventuelle tiltak opp mot kriminelle grupperinger. Formålet med de to aksene presentert i oppgaven har vært å peke på mekanismer som ikke bare spiller inn på de case-spesifikke informantenes reise, men på strategier som ikke bare tar for seg et begrenset tidsrom, være det veien inn i kriminalitet, eller den korte perioden like etter bruddet. Gjennom en utvidet tidsramme for analysen har formålet vært å vise til hvordan tidligere kriminelle utvikler generelle strategier for nettverksproduksjon. Da gjengproblematikk, ungdomskriminalitet og tilbakefall er problemer en rekke stater står ovenfor er oppgavens formål å vise til disse strategiene som kan generaliseres og komme til nytte i flere samfunn og i flere deler av verden.

På bakgrunn av oppgavens målsetting har jeg arbeidet ut fra denne problemstillingen for å kunne adressere problematikken:

P1-2: Hva slags arbeid gjøres når noen lykkes med å hoppe av fra den japanske yakuzaen, og hvilke strategier har avhoppere for å produsere nye nettverk etter bruddet?

Med ANT som utgangspunkt er det vanskelig og ikke ta Latours ord til ettertanke «Følg Aktørene» (Latour, 2005). Gjennom analysekapitlene har jeg etterstrebet denne tilnærmingen. Tanken har vært med gjennom hele prosessen med å fremstille oppgaven. For å underbygge oppgavens empiriske materialet, intervjuet jeg flere informanter som hadde, suksessfullt, distansert seg fra yakuzoen. Når jeg kom i snakk med disse mennene tok jeg utgangspunkt i en tidskronologisk intervjuguide, som startet med deres overgang til å bli kriminelle etterfulgt av spørsmål vedrørende deres liv på innsiden, før jeg tok for meg selve bruddet. For å kunne svare på oppgavens problemstilling tok jeg samtalen ett steg videre, og la hovedvekten av mine intervjuer på hvordan de hadde klart å komme tilbake til et sivilt liv. Denne kronologien har jeg også valgt å representere i oppgavens analysekapitler.

Min tilnærming har vært å fokusere på strategier som positivt bidrar til informantens liv, jeg lagt liten vekt på hvilke negative mekanismer som fikk dem inn i mafiaen. Jeg har likevel valgt å vie noe tid til de paradoksale og tilsynelatende positive effektene som førte dem inni mafiaen. I oppgavens kontekst-kapittel søker jeg å presentere en kulturell innramming oppgaven kan tolkes ut fra. For ikke å komme på kant med oppgavens metodologiske tilnærming har jeg kun inkludert strukturelle utfordringer informantene selv har beskrevet under intervjuene, og videre underbygget disse med forskning. Her viser jeg også til hvordan informantene finner felleskap når de blir involvert i mafiaens virksomheter. Flere av informantene beskriver dette felleskapet som en familie de har lett etter. Mange har en problematisk fortid med sine foreldre, og kan anses som småkriminelle ungdommer. Denne formen for gjenginitiering er godt dokumentert og det eksisterer enorme mengder forskning på hva som går galt for ungdommer som velger denne veien. Jeg har derfor presentert dette relativt kort.

I analysekapittel én fokuserer jeg først på tiden like før bruddet. Jeg viser, i tråd med Latour, hvordan informantene plasserer seg selv i et system av aktør-nettverk og montasjer. Informantene beskriver en tilværelse hvor de befinner seg i en håpløs situasjon hvor de hverken oppfyller yakuzoen eller samfunnets formateringer, om hva det vil si å leve et godt og verdig liv. Jeg viser til hvordan informantens selvdefinerte posisjon er med på innskrenke deres handlingsrom, drastisk. De har svært få forhandlingsopsjoner. I sitt første møte med den sivile verden møter de flere obligatoriske passasjepunkt i samfunnets godt etablerte montasjer. Informantene sliter med å komme seg forbi aktantene, som jobbsøknader, CV-er og obligatoriske helsesjekker. De kan ikke skilte med noen form for legitim arbeidskunnskap. For å komme seg forbi flere av passasjepunktene føler informantene, paradoksalt nok, at deres eneste potensielle interaksjon med de legitime aktør-nettverkene de ønsker å komme på innsiden av, er å begå flere kriminelle handlinger, da gjennom dokumentforfalskning.

Alle interaksjonene bunner ut i hvordan tatoveringer som aktant i deres tidligere nettverk ikke går over ens med samfunnets sivile montasjer og formateringer. De oppfyller ikke kravet om fravær av tatoveringer. Informantene går gjennom en av og re-domestiseringsprosess, knyttet til tatoveringene sine. Og konstruerer nye meninger opp mot teknologien. I deres øyne endrer de tatoveringenes mening, fra kriminelt identifikasjons og kommunikasjonsteknologi, til et uttrykk for levd liv, og i flere tilfeller legitimitet. Informantene sliter fortsatt med å lære bort denne tolkningen av tatoveringene til andre rundt seg.

Videre i kapittel to beveger jeg meg over fra å se på tiden like før og etter bruddet til perioden hvor dette er kommet på en håndslengdes avstand. Til tross for at det har gått noe tid finner informantene seg i en utfordrende situasjon. De står på utsiden av alle montasjer. De er utenfor mafiaen, og de står utenfor samfunnet. Informantene identifiserer dette og viser til deres behov for å finne tilhørighet hos noen. For informantene blir dette familien. De rekonsilierer med familien og bruker dette som en «ground zero» for etableringen av nye aktør-nettverk. I den liminelle tilværelsen farer informantene rundt som utstøtte nomader som balanserer på kanten mellom to sfærer. Informantene bruker, som tidligere nevnt, familien sin som anker i denne perioden. Dette for å unngå å falle ned i den liminelle kløften, og som konsekvens tilbake i kriminaliteten.

Gjennom grunnmuren i sitt egen nettverk får informantene innpass i nye og lokale nettverk. Noen blir invitert inn mens andre oppsøker nettverkene selv. Gjennom å interessere og innrullere seg selv i nye nettverk fortsetter de en sirkulær endringsprosess. De blir oppdratt av de nye nettverkene de deltar i. Oppdragelsen får de til å pass inn i samfunnets formateringer. Informantene putter da også kunnskap tilbake i nettverket. Informantene re-domestiserer gamle kunster vedrørende oppførsel og kunnskap til å passe inn i sine nye lokale aktør-nettverk. Gjennom mobilisering av denne re-domestiserte kunnskapen beskriver informantene at de føler seg, for første gang, velkommen i en legitim del av samfunnets mange montasjer. Dette er igjen med på å øke informantenes handlingsrom og forhandlingsopsjoner opp mot det sivile samfunns formateringer.

I oppgavens siste analysekapittel fortsetter jeg å følge aktørene på sin reise mot et bedre sivilt liv. Informantene beskriver en tilværelse hvor deres posisjon i sine nye aktør-nettverk sementeres gjennom praksis. Informantene finner seg selv i viktige posisjoner i aktør-nettverkene, de holder posisjoner som gjør dem til obligatoriske passeringspunkt i ulike forgreninger av sivile nettverk. Dette kan for eksempel være å ha ansvar for rekruttering og gatemisjon, lede ungdomsarbeidet i en menighet, til å styre en stor organisasjon som fasiliterer samfunnsorientert entreprenørskap og tjenester. Informantene har blitt lært opp av nettverkene til hvordan de skal forholde seg til samfunnets formateringer. Hva

de kan gjøre, og like viktig, hva de ikke kan gjøre. Gjennom denne innsikten produserer informantene nye aktør-nettverk som går på tvers av lokalsamfunnets, og det øvrige samfunnets montasjer.

Ved deltakelse i den transformerende prosessen, utvikler informantene et nytt syn på hvordan de kan mobilisere sin kriminelle entreprenørskapskunnskap. Gjennom å re-domestisere både tatoveringer, atferd og tidligere praksiser, finner flere av informantene at deres eksistens ikke lengere går på kant med samfunnets formateringer om hvordan man bør leve livet sitt. Informantene har ikke bare føyd seg etter en objektiv struktur. De har gjennom en vedvarende omstillingsprosess klart å gå fra å være en negativ kraft i samfunnet, til å bli en positiv én. De har snudd flere av de negative sidene sine til å virke for de som positive sider. De har re-domestisert sin gamle kunnskap til å bli legitim i relasjon til sivile aktør-nettverk og montasjer. Den kriminelle tilværelsen er snudd på hode; den er ikke forsvunnet, men informantene har mobilisert sin fortid til å jobbe for de. Fortiden er paradoksalt nok gått fra å hindre de tilgang til den sivile samfunnssfære til å øke deres sivile handlingsrom. Gjennom deres legitimitet som tidligere kriminelle har flere av informantene etablert, eller jobber ved institusjoner som knytter seg opp mot samfunnets gråsoner og de kriminelle miljøene. Informantene vender tilbake til de kriminelle sfærene, ikke som sosiale nomader som eksisterer i en liminell tilværelse, men som fønikser som har steget opp fra asken. De har satt sitt liv i en samfunnstjenlig kontekst og ønsker, gjennom ulike motivasjoner, å bedre forholdene slik at flere kan oppleve den klassereisen de har vært igjennom.

Gjennom oppgavens analysekapittel kommer det tydelig frem at informantene, av og re-domestiserer, flere aspekter ved sine tidligere liv. Være det teknologi som tatoveringer, eller atferd og oppførsel som deres intense innføring i det japanske høflighetsregime, eller deres entreprenørskapskunnskap. Dette er ikke nok i seg selv. Kunnskapen har ingen iboende kraft, eller effekt ut over informantene selv. For at informantene skal kunne komme tilbake til det sivile samfunnet, må den situerte kunnskapen innrulleres og mobiliseres gjennom aktør-nettverk. I første omgang skjer dette gjennom nær familie, og aktør-nettverk i lokalsamfunnet. Gjennom den dynamiske prosessen hvor nettverkene lærer informantene opp i samfunnets innramminger, og hvor informantene igjen lærer aktørnettverkene hvordan deres fortid kan brukes som en ressurs. Informantene kommer til et punkt hvor de tilnærmet fritt kan operere innenfor montasjene som kan relatere seg til deres nye kunnskap. Strategiene som beskrives gjennom analysen trenger ikke og ses på i case-spesifikk sammenheng. Da oppgavens analyseenheter, gjennomgående, har fokusert på de generelle, og generaliserbare praksisene informantene har produsert. Strategiene kan derfor transendere oppgavens empiriske materiale, og være med på å gi en bedre forståelse av hvilket arbeid det må bygges opp under om man ønsker å gjøre veien ut av kriminalitet mer tilgjengelig.

For å oppnå denne typen innsikt har jeg, som vist under oppgavens teorikapittel, trukket på forskningsområder som ofte dekkes av sosiologiske tilnærmingen samtidig som har brukt verktøyene og begrepsapparatet tilgjengelig gjennom STS, og da særlig ANT, og domestiseringstilnærmingen. Hadde oppgavens formål vært å identifisere yakuzaens, langtekkelige, strategier for rekruttering og reproduksjon, er det mulig de sosiologiske tilnærmingene hadde hatt en større forklaringskraft, da sosiologiens fortø er å gi innsyn i langsgående prosesser som institusjonaliseres og med en etablert praksis. Siden jeg valgte å fokusere på en liten gruppe hvor endringen skjer raskt, og mellom individer. Finner jeg bruken av STS retningen som hensiktsmessig. Jeg fikk anledningen til å følge aktørene i deres søken etter en ny tilværelse. En prosess om strakk seg over flere sosiale sfærer, transenderte deres personlige predisposisjon, (eller habitus), og hvordan de samhandlet med montasjer og formateringer rundt seg. Valget med å eksklusivt studere aktører som hadde et positivt utfall av sine praksiser, gav meg tilgang til å se hvilke strategier de hadde fått til å virke for seg. Denne tilnærmingen vil jeg argumentere for har vært sentral når det kommer til oppgavens evne å gi noe som helst tilskudd til forståelsen av kriminelle avhoppere. Mer generelt er dette også en fremgangsmåte som aktivt brukes på STS-feltet når det forskes på endringsprosesser, men da som regel relatert til teknologisk implementasjon eller diffusjon. Med denne oppgaven søker jeg å fortsette denne praksisen og sette lys på praksiser som fungerer gjennom å bruke et annet tematisk område som linse for en mer nyansert forståelse av tilnærmingen og anvendelsen av den.

Kildeliste

- Adriansen, H. K. (2012). Timeline interviews: A tool for conducting life history research. *Qualitative studies*, 3(1), 40–55.
- Alver, B. G., & Øyen, Ø. (1997). *Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis*. Tano Aschehoug.
- Asdal, K., Brenna, B., & Moser, I. (2001). *Teknovitenskapelige kulturer*. Spartacus.
- Aubert, V. (1969). *Om metoder og teori i sosiologien, I Aubert, V.(red): Det skjulte samfunn*.
- Azuma, H. (1998). Japanese collectivism and education. In S. G. Paris & H. M. Wellman (Eds.), *Global prospects for education: Development, culture, and schooling*, 291-307
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2018, august 10). *Statsbudsjettet 2019, Styrkjer barnevernets innsats mot ungdomskriminalitet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/styrkjer-barnevernets-innsats-mot-ungdomskriminalitet/id2613938/>
- Bellis, M., & Hughes, K. (2018). *Youth Violence*. Hentet fra <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/youth-violence>
- Bolden, C. (2013). Tales from the hood: An emic perspective on gang joining and gang desistance. *Criminal Justice Review*, 38(4), 473–490.
- Bolden, C. L. (2012). Liquid soldiers: Fluidity and gang membership. *Deviant Behavior*, 33(3), 207–222.
- Bourdieu, P. (2013). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Routledge.
- Bowker, G. C., & Star, S. L. (2000). *Sorting things out: Classification and its consequences*. MIT press.
- Brownfield, W. R. (2011). *International narcotics control strategy report: Volume i: Drug and chemical control*. DIANE Publishing.
- Bøhler, J. (2018, september 27). Gjengkriminalitet: Ny lov mot kriminelle gjenger er ikke nok. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/ny-lov-mot-kriminelle-gjenger-er-ikke-nok/70253298>
- Bøhler, J., Vågsild, L., Aasen-Svensrud, M., & Støre, J. G. (2018, november 13). *Representantforslag 39 S – 2018–2019*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2018-2019/dok8-201819-039s.pdf>

- Callon, M. (1984). Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuç Bay. *The sociological review*, 32(1_suppl), 196–233.
- Callon, M. (1986). The sociology of an actor-network: The case of the electric vehicle. I *Mapping the dynamics of science and technology* (s. 19–34). Springer.
- Charmaz, K. (2006). Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative research. *Sage Publications Ltd, London*.
- Chu, C. M., Daffern, M., Thomas, S., & Lim, J. Y. (2012). Violence risk and gang affiliation in youth offenders: A recidivism study. *Psychology, Crime & Law*, 18(3), 299–315.
- Collins, H., & Evans, R. (2017). Probes, surveys, and the ontology of the social. *Journal of Mixed Methods Research*, 11(3), 328–341.
- Cook, H. M. (2011). Are honorifics polite? Uses of referent honorifics in a Japanese committee meeting. *Journal of Pragmatics*, 43(15), 3655–3672.
- Craig, W. M., Vitaro, F., Gagnon, L., & Tremblay, R. E. (2002). The road to gang membership: Characteristics of male gang and nongang members from ages 10 to 14. *Social Development*, 11(1), 53–68.
- Crutchfield, R. D. (1989). Labor stratification and violent crime. *Social Forces*, 68(2), 489–512.
- Crutchfield, R. D., & Pitchford, S. R. (1997). Work and crime: The effects of labor stratification. *Social Forces*, 76(1), 93–118.
- Decker, S., Decker, S. H., & Van Winkle, B. (1996). *Life in the gang: Family, friends, and violence*. Cambridge University Press.
- Decker, S. H., & Lauritsen, J. L. (2002). Leaving the gang. *Gangs in America*, 3, 51–70.
- Di Placido, C., Simon, T. L., Witte, T. D., Gu, D., & Wong, S. C. (2006). Treatment of gang members can reduce recidivism and institutional misconduct. *Law and Human Behavior*, 30(1), 93–114.
- Dillon, T. (2007, februar 17). My sense of meiwaku. *Japan Times*. Hentet fra <https://www.japantimes.co.jp/community/2007/02/17/our-lives/my-sense-of-meiwaku/#.XJ-xe5hKg2w>
- Eddie, S. (2016, januar 1). *The Japanese train/metro system*. Hentet fra <https://eddiestravels.home.blog/2016/01/01/japan-days-3-on-trains-nikko-and-robot-restaurant/>
- Egley Jr, A., Howell, J. C., & Harris, M. (2014). Highlights of the 2012 National Youth Gang Survey. Juvenile Justice Fact Sheet. *Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention*.

- Fleisher, M. S. (2002). Doing field research on diverse gangs: Interpreting youth gangs as social networks. *Gangs in America III*, 199–217.
- Foljanty-Jost, G. (2003). *Juvenile delinquency in Japan: Reconsidering the crisis* (Bd. 18). Brill.
- Frøyland, M. (2015). *Kultur og musikkterapi. Sett fra japanske og norske musikkterapeuters øyne. En kvalitativ studie om hvordan musikkterapeuter arbeider og reflekterer over sin egen kultur.*
- Gill, P., Stewart, K., Treasure, E., & Chadwick, B. (2008). Methods of data collection in qualitative research: interviews and focus groups. *British dental journal*, 204(6), 291.
- Goffman, E. (2009). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Simon and Schuster.
- Goto, A., Gotō, A., & Odagiri, H. (1997). *Innovation in Japan*. Oxford University Press.
- Hendry, J. (2012). *Understanding Japanese society*. Routledge.
- Hill, P. B. (2003). *The Japanese mafia: Yakuza, law, and the state*. Oxford University Press on Demand.
- Hirsch, E., & Silverstone, R. (2003). Information and communication technologies and the moral economy of the household. I *Consuming technologies* (s. 25–40). Routledge.
- Jasanoff, S. (2004). *States of knowledge: the co-production of science and the social order*. Routledge.
- Jones, C. P. (2000). Stigma and tattoo. *Written on the body: The tattoo in European and American history*, 1–16.
- Jones, J., & Schmitt, J. (2014). A college degree is no guarantee. *Washington, DC: Center for Economic and Policy Research*.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2018, august 10). *Statsbudsjettet 2019, Satsing mot ungdoms- og gjengkriminalitet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/satsing-mot-ungdoms--og-gjengkriminalitet/id2614233/>
- Kaplan, D. E., & Dubro, A. (1986). *Yakuza: The explosive account of Japan's criminal underworld*. Addison-Wesley Reading.
- Kaplan, D. E., & Dubro, A. (2012). *Yakuza: Japan's criminal underworld*. Univ of California Press.
- Kersten, J. (1993). Street youths, Boso-zoku, and Yakuza: Subculture formation and societal reactions in Japan. *Crime & Delinquency*, 39(3), 277–295.

- Kristiansand kommune, & Politiet. (2016). *Ungdom og kriminalitet i Kristiansand, Trendrapport 2016* [Trendrapport]. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/agder/rapporter/trendrapporten-2016.pdf>
- Krohn, M. D., Ward, J. T., Thornberry, T. P., Lizotte, A. J., & Chu, R. (2011). The cascading effects of adolescent gang involvement across the life course. *Criminology*, *49*(4), 991–1028.
- Kusters, A. (2018). *Yakuza 2009-2011*. Hentet fra <https://antonkusters.com/>
- Latour, B. (1987). *Science in action: How to follow scientists and engineers through society*. Harvard university press.
- Latour, B. (1996). On actor-network theory: A few clarifications. *Soziale welt*, 369–381.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford university press.
- Latour, B. (2011). Network theory| networks, societies, spheres: Reflections of an actor-network theorist. *International journal of communication*, *5*, 15.
- Law, J. (1997). Traduction/trahison: Notes on ANT. Department of Sociology, Lancaster University. Online at: <http://www.lancaster.ac.uk/sociology/stslaw2.html>.
- Law, J. (2008). Actor network theory and material semiotics. *The new Blackwell companion to social theory*, 141–158.
- Law, J., & Hassard, J. (1999). *Actor network theory and after*.
- Lie, M., & Sørensen, K. H. (1996). *Making technology our own?: domesticating technology into everyday life*. Scandinavian University Press Oslo.
- Mainwaring, S., March, W., & Maurer, B. (2008). *From meiwaku to tokushita!: lessons for digital money design from japan*. 21–24. ACM.
- Matsumoto, D., Takeuchi, S., Andayani, S., Kouznetsova, N., & Krupp, D. (1998). The contribution of individualism vs. collectivism to cross-national differences in display rules. *Asian journal of social psychology*, *1*(2), 147–165.
- Melde, C., & Esbensen, F. (2011). Gang membership as a turning point in the life course. *Criminology*, *49*(2), 513–552.
- Michael, M. (2016). *Actor-network theory: Trials, trails and translations*. Sage.
- Mizutani, O., & Mizutani, N. (1987). *How to be polite in Japanese*. Japan Times Tokyo.
- Mogen, T. (2018, april 30). Kriminalitet i Oslo, De knuste Oslo-gjengene sist. Dette mener de politiet må gjøre nå. *Dagbladet*. Hentet fra

- <https://www.dagbladet.no/nyheter/de-knuste-oslo-gjengene-sist-dette-mener-de-politiet-ma-gjore-na/69759859>
- Mogen, T., & Hansen, N. (2018, mars 5). Statsministeren i gjengmøte på Stovner: -Det går feil vei. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/statsministeren-i-gjengmote-pa-stovner---det-gar-feil-vei/69769237>
- Moscia, L. (2018). *Japan on the road 2007*. Hentet fra <http://lorenzomoscia.com/japan-trip-2007/>
- Moser, I. (1998). Kyborgens rehabilitering. *Asdal, A.J. Berg, B. Brenna, I. Moser og L. M. Rustad Betatt av viten, bruksanvisninger til Donna Haraway. Spartacus Forlag A/S, Oslo*, 39–74.
- Myner, J., Santman, J., Cappelletty, G. G., & Perlmutter, B. F. (1998). Variables related to recidivism among juvenile offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 42(1), 65–80.
- National Police Agency. (2018). *The White Paper on Police 2017 [Digest Edition]* [White paper]. Hentet fra https://www.npa.go.jp/hakusyo/h29/english/Contents_WHITE_PAPER_on_POLICE2017.htm
- Nettavisen. (2018, september 19). Regjeringen vurderer gjengforbud. *Nettavisen*. Hentet fra <https://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/regjeringen-vurderer-gjengforbud/3423538088.html>
- Noboru, H. (2018, mai 1). *No way out: The dilemma of Japan's Ex-Yakuza*. Hentet fra <https://www.nippon.com/en/currents/d00372/>
- Noy, C. (2008). Sampling knowledge: The hermeneutics of snowball sampling in qualitative research. *International Journal of social research methodology*, 11(4), 327–344.
- NTNU. (2018). *NTNU Open*. Hentet fra <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/227475/discover>
- OCCRP. (2017, desember 7). *Yakuza prepares members to resist Japan's new anti-organized crime law*. Hentet fra <https://www.occrp.org/en/daily/6708-yakuza-prepares-members-to-resist-japan-s-new-anti-organized-crime-law>
- OECD. (2018). *Suicide rates*. Hentet fra <https://data.oecd.org/healthstat/suicide-rates.htm>
- Owen, J. M. (1994). How liberalism produces democratic peace. *International security*, 19(2), 87–125.

- Papp, J., Campbell, C., Onifade, E., Anderson, V., Davidson, W., & Foster, D. (2016). Youth drug offenders: An examination of criminogenic risk and juvenile recidivism. *Corrections, 1*(4), 229–245.
- Politiet. (2018). *Kriminalstatistikk 2017*. Hentet fra Oslo Politidistrikt website: <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2017/strasak-2017-oslo.pdf>
- Pyrooz, D. C. (2014). “From your first cigarette to your last dyin’ day”: The patterning of gang membership in the life-course. *Journal of Quantitative Criminology, 30*(2), 349–372.
- Pyrooz, D. C., & Decker, S. H. (2011). Motives and methods for leaving the gang: Understanding the process of gang desistance. *Journal of Criminal Justice, 39*(5), 417–425.
- Raz, J. (1992). Self-presentation and performance in the yakuza way of life. *Ideology and Practice in Modern Japan, 210*.
- Reconstruction agency. (2017). *Progress to Date*. Hentet fra http://www.reconstruction.go.jp/english/topics/Progress_to_date/index.html
- Reconstruction agency. (2019). *Great Eastern Japan Earthquake*. Hentet fra <http://www.reconstruction.go.jp/english/topics/GEJE/index.html>
- Reilly Jr, E. F. (2014). Criminalizing Yakuza Membership: A Comparative Study of the Anti-Boryokudan Law. *Wash. U. Global Stud. L. Rev., 13*, 801.
- Reuters. (2019, januar 2). *China punishes 3,000 people in organized crime crackdown: state media*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/us-china-crime/china-punishes-3000-people-in-organized-crime-crackdown-state-media-idUSKCN1PQ393>
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2017). *Sociological Theory* (10. utg.). Los Angeles: Sage Publications.
- Sellin, T. (1938). Culture conflict and crime. *American Journal of sociology, 44*(1), 97–103.
- Serbulea, M., & Payyappallimana, U. (2012). Onsen (hot springs) in Japan—Transforming terrain into healing landscapes. *Health & place, 18*(6), 1366–1373.
- Silverman, D. (2015). *Interpreting qualitative data*. Sage.
- Skjølsvold, T. M. (2015). *Vitenskap, teknologi og samfunn. En introduksjon til STS*. Cappelen Damm Akademisk.
- Smith, T., & Egan, D. (2014). *EU Gangs Programme* [Summative Research Report]. Hentet fra

https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/eu_gang_summative_report.pdf

- Star, S. L. (1990). Power, technology and the phenomenology of conventions: on being allergic to onions. *The Sociological Review*, 38(1_suppl), 26–56.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1994). Grounded theory methodology. *Handbook of qualitative research*, 17, 273–285.
- Sutherland, Edwin H, Williams, F., & McShane, M. (2015). Differential association. *Edwin Sutherland: On Analyzing Crime*.
- Sutherland, Edwin Hardin. (1929). *Crime and the conflict process*. California Bureau of Juvenile Research.
- Sørensen, K. H. (2005). *Domestication: the enactment of technology” i Berker et al.(red.) Domestication of media and technology*.
- Takano, Y., & Sogon, S. (2008). Are Japanese more collectivistic than Americans? Examining conformity in in-groups and the reference-group effect. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(3), 237–250.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse* (Bd. 4). Fagbokforlaget Bergen.
- TheMindCircle. (2018). *Japanese Gangster: Vintage Photos of Yakuza With Their Full Body Suit Tattoos*. Hentet fra <https://themindcircle.com/vintage-photos-of-yakuza-with-their-tattoos/>
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal akademisk.
- Valdez, A. (2009). *Gangs: A guide to understanding street gangs*. Law Tech Publishing.
- Van Nes, F., Abma, T., Jonsson, H., & Deeg, D. (2010). Language differences in qualitative research: is meaning lost in translation? *European journal of ageing*, 7(4), 313–316.
- Wirth, L. (1931). Clinical sociology. *American Journal of Sociology*, 37(1), 49–66.
- Yablonsky, L. (1959). The delinquent gang as a near-group. *Soc. Probs.*, 7, 108.
- Yamada, M. (2009). Westernization and cultural resistance in tattooing practices in contemporary Japan. *INTERNATIONAL journal of CULTURAL studies*, 12(4), 319–338.
- Yamaguchi, S. (1994). *Collectivism among the Japanese: A perspective from the self*.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.

